

Šime Županović

Split

RIBARSTVO I RIBARSKA TERMINOLOGIJA ŠIBENSKOG PODRUČJA

UDK 800.87.801.316.3.

Rad primljen za tisak 15. travnja 1988.

U V O D

Nagomilano bogatstvo za vrijeme *Pax Romana* u Rimskom Carstvu bilo je ako ne jedini a ono svakako jedan od bitnih faktora neprekidnih gibanja najrazličitijih barbarskih naroda prema zemljama prastare civilizacije u području Mediterana. Ogromne razlike u ekonomskom pogledu između izgrađenih dijelova nekadašnje rimske imperije i posve primitivnih i nerazvijenih odnosa naroda izvan *limesa*, gledajući s višeg socijalnog ili socijalno-ekonomskog stanovišta, u mnogome su pridonijele novoj i još jače izraženoj seobi naroda.¹ Te ogromne ekonomske razlike, gledajući ih i na Balkanskom poluotoku, kuda je prolazio taj *Limes Romanus* Rimskog Carstva, mogle bi nam, u neku ruku, lakše objasniti sve te ogromne pokrete ljudskih masa, koje su nezadrživom snagom prodirale sa sjevera u ove naše krajeve, ostavljajući iza sebe razorene gradove, napuštena naselja i opću pustoš.²

Veliki gradovi padaju žrtvom tih barbarskih hordi, a s time zajedno dolazi i do propasti višestoljetnog Rimskog Carstva i antičke civilizacije. U to doba kad je, kako piše sv. Jeronim suvremenik tih događaja »... sve bilo puno uzdaha i plača, i kad se svagdje samo sretala slika smrti, a rimski je imperij bio na umiranju, tada su predjeli Ilirika kao i Dalmacije ostajali pusti, lišeni stanovnika i domaćih životinja, a nekada plodne oranice ponovo je prekrila šuma i neprohodna šikara«.³

U tom općem metežu različitih turko-tatarskih i germanskih naroda sudjelovali su bez sumnje već veoma rano i različita slavenska plemena. Vjerojatno su ovi »bezimeni« Slaveni pratili i Hune u njihovim pljačkaškim pohodima duboko do u mezaštičene provincije Carstva.⁴

Provala Gota (V st.), Avara i Slavena u prvoj polovici VI st.⁵ u Dalmaciju, ostavile su također vidljive tragove pustoši i uništavanja rimskih *municipia*. Tada dolazi i do pada i rušenja stare *Salonae*,⁶ a bili su također porušeni i gradovi Rider (*Riditae*) i *Scardona* na šibenskom području. Nije točno zabilježeno kad su porušeni ovi gradovi, ali svi se povijesni izvori slažu u tome da su rimski gradovi u dalmatinskom primorju stradali prvo od pljačkanja Gota, a zatim bili porušeni od Avara i Slavena.⁷

Istraživanja seobe Hrvata na Jadran pokazala su da treba govoriti o dvije seoba (avaro-slavenskoj i hrvatskoj u područje Hrvatske na Jadranu, te o dvije seobe Hrvata iz Hrvatske na Gornjoj Visli).⁸ Ime *Hrvati* neslavenskog je porijekla.⁹ Negdje u početku tridesetih godina VII stoljeća, oni dolaze na Jadran, napustivši dotadašnja sjedišta.¹⁰

Pred uništavajućom poplavom slavenskih plemena, starosjedilačko romansko stanovništvo koje je bilo bliže obali spasilo se i sačuvalo u primorskim gradovima bizantinskog temata Dalmacije (Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik i Kotor), te na otocima: Krk, Cres, (Osor) i Rab. Ono je na temelju kasnorimskih tradicija, a u novim uvjetima, izgrađivalo novi gradski život.¹¹ Tako su se razvile samostalne komune dalmatinskih gradova koje su snažno i svestrano utjecale na susjedna plemena Hrvata, koji su se u prvoj polovini VII stoljeća doselili u ove naše krajeve i ubrzale njihov društveno-ekonomski razvitak.¹²

Novonadošli Hrvati vjerojatno su zatekli dio autohtonog stanovništva i izvan utvrđenih gradova pored mora, koje se nije uspjelo skloniti u gradove ili na otoke. Oni su ih pokorili i vjerojatno prisilili da za njih rade bilo kao podanici ili u nekom drugom podložničkom odnosu. Pored tih starosjedilaca koje su doseljeni Hrvati iskoristili za rad na poljima, bilo je i takvih koji su dobro poznavali more, plovidbu, ribolov i sve ono što je u uskoj vezi s tim. Te su vještine oni mogli naučiti jedino od starosjedilaca koji su preživjeli gorenavedene prodore raznih etničkih grupa. U svjetlu tog intenzivnijeg bavljenja pomorstvom i ribarstvom u primorskim gradovima i na otocima, vjerojatno je povezano i navođenje Tome Arcidakona¹³ da su Romani dolazili s otoka do obale i napadali Slavene, i to u toj mjeri da se ovi nisu usuđivali približiti se moru. Tako možemo objasniti kako su se održali Zadar i Trogir i kako su postali Dubrovnik i Split.¹⁴

Za šibensko područje o tome nemamo nikakvih povijesnih izvora. Ne samo da nemamo nikakvih povijesnih izvora o ovom području nego nisu pronađeni nikakvi predmeti koje bismo mogli tretirati, kako veli Z. G u n j a č a^{14a} »kao materijal velike seobe naroda, niti bilo kakvi kulturni preostaci iz vremena doseljenja Hrvata i prvih dvaju stoljeća boravka ovdje«, tj. u vremenu od 7. do 9. stoljeća koje se u našoj povijesnoj znanosti obično naziva »doba tame«, a o kojem jedva da govore malobrojni i škrti pisani izvori od izuzetnog značenja, kao ni arheološka građa i rezultati do kojih dolazi arheologija svojom specifičnom metodom rada.¹⁵

Najstariji do sada pronađeni srednjovjekovni spomenici na tom užem području, prema postojećim kriterijima, ne mogu se datirati prije IX stoljeća.¹⁶ U nedostatku postojećih spomenika materijalne kulture novonadošlih Hrvata na ovom području, nismo ni u mogućnosti bilo što reći o odnosima između starosjedilaca Romana i novonadošlog življa, kao ni o njihovu životu u vremenskom razdoblju od gotovo dva stoljeća po doseljenju u ove krajeve.¹⁷

A. Fortis (1774) navodi da su otoci Prvić, Zlarin i Žirje bili uvijek, od rimskih vremena, najgušće naseljeni od svih šibenskih otoka.¹⁸ Teško je vjerovati da su se sa kopna pobjegli Romani uspjeli skloniti na ove otoke. To potvrđuje i bizantinski car Konstantin VII Porfirogenet (912—959), koji u svom djelu: *De administrando imperio* (c. 30 i 31) spominje među naseljenim otocima samo Vrgadu (tó Lumbrikatón). Romana je u to vrijeme, prema carevu pisanju bilo jedino na ovom otoku. Svi otoci južnije od Vrgade, koje je car po svojoj prilici ubrajao među one mnogobrojne otoke kojima nije znao imena, bili su nenapučeni.¹⁹

Ribolovom su se Vrgadini bavili od davnine. Tako se, npr., lovišta riba na Vrgadi spominju već 1096. godine kad samostan sv. Krševana u Zadru širi svoja prava i na otok Vrgadu.²⁰ Toponomastika Vrgade, premda je u golemoj većini hrvatska,²¹ ipak ima dosta romanskih ostataka iz kojih se vidi da su Hrvati zatekli Romane kad se ovdje naseliše²² i naučiše od njih pomorstvo i ribarstvo. Izučavanje ribarske terminologije otoka Vrgade, o kojem ćemo govoriti kasnije, također upućuje na taj romanski utjecaj.

Iskorištavanje Kornatskih otoka od strane Romana sa Vrgade i Velog otoka (Dugog otoka), kao što su ih kasnije iskorištavali Hrvati, dala je mogućnost Hrvatima na šibenskom otočkom skupu, koji gravitira Kornatima, da se upoznaju s mnogim predlatinskim, latinskim i romanskim toponimima i nazivima riba i ostalih jestivih beskralješnjaka, koji se nazivi kao relikti i danas nalaze na tom području. Međutim, za razliku od romanskog utjecaja na području zadarskog arhipelaga, a naročito na kvarnerskom području, romanski utjecaj na otočku skupinu šibenskog područja, iskazuje se samo u lingvističkim reliktima, dok su slavenski toponimi i nazivi pojedinih vrsta riba i ostalih morskih organizama na ovom području bitni i oni odražavaju sve geografske, ekonomske i kulturne odlike ove otočke jedinice, kako ih zamišlja narod koji tamo stanuje.²³

Ostale otoke južno od Vrgade, kao što smo gore naveli, kao Murter, Žirje, Kaprije, Zlarin i Kopara, car je zacijelo svrstao među one mnogobrojne (*pámpolla*), kojima ne zna imena.

Ovaj otočki skup oduvijek je stajao u vezi sa Zadrom u sjevernom a s Trogirom u jugoistočnom dijelu (Kopara, današnja Rogoznica i Sevid). To se vidi još i danas iz toponomastike i iz ihtiološke terminologije ovih otoka. Analiza jedne i druge, a naročito ova posljednja, pokazat će nam da i na njima ima tragova romanskom govoru u Dalmaciji, za razliku od samog grada Šibenika, koji je u tom pogledu najmanje romanizirani (ili uopće neromanizirani) grad na našoj obali. Poslije druge polovine X stoljeća, moralo je, prema tome, i na šibenskom otočkom skupu biti i Romana iz susjednih romanskih gradova. Oni su mogli dolaziti ovamo zajedno s Hrvatima ili sami iz Trogira ili iz Zadra, kao i iz ostalih romanskih područja, a koje car Konstantin Porfirogenet zove ROMAHOI.²⁴

I ovaj jugoistočni skup otoka i otočića od uvale Grebaštice do punta Planke (Diomedov rt), kao i kornatska skupina otočja šibenskog arhipelaga, također su veoma interesantni za naša razmatranja. P. S k o k²⁵ smatra da su stari Hrvati zatekli Romane u Stelponi ili Stolponi, kad se naseliše na ovom području i osnovaše starohrvatsku župu na čitavom teritoriju, kojem je Stupin bio središte. Car Konstantin spominje Stolpon kao grad pokrštene Hrvatske.²⁶

Srednjovjekovni Stupin razvio se vjerojatno na ostacima rimskog naselja čiji ostaci arhitekture s obiljem keramike i ulomaka anifora u moru ukazuju da je tu bila luka gdje su Rimljani trgovali sa susjednim ilirskim plemenima.²⁷

Nekad se otok po glavnom vrhu, gdje se danas nalazi Rogoznica, zvao Kopara. Narod i danas zove to brdo *Kopara*.²⁸ Ovo ime potječe od latinske riječi CAPRARIA. Izvedenica od *capra* — »koza«.

Ovaj nam toponim govori kako su stari Hrvati zatekli Romane na školju (*scopulus*), i od njih uzeli ovo ime. Sjeverozapadno od naselja Kopara, nastalo je čisto hrvatsko naselje Rogoznica (od *rogoz*, naziva za travu). Kad se ovo naselje jače razvilo, potisnulo je prvobitni latinski naziv otočića na jugu.²⁹

Romana je iz Kopare vjerojatno nestalo za seobe naroda.³⁰ Da je današnje hrvatsko naselje u Rogoznici nastalo na romanskom možemo zaključiti i po imenu brda *Movar* (123 m), južno od uvale i sela Ražanj. *Movar* dolazi od kršćanskog imena *Maurus*, na temelju čega bismo mogli izvesti zaključak da je *Kapraria* imala romansko kršćansko stanovništvo prije dolaska Hrvata.³¹ Pored Kopare, školj Tmara jedini je u šibenskom skupu otoka koji i danas nosi predslavenski grčko-romanski naziv. Koliko su grčko-romanski ostaci na današnjem području Rogoznice vezani sa presumtivnim emporijem Heraklejom, teško je bilo što konkretno kazati.³²

Grčke leksičke relikte nalazimo i u toponimu Žirje kojem najbliže stoji grčka riječ *gyrós*, koja ima mnogo značenja. Kao pridjev znači »zaokružen, zavnut«, a kao imenica »zavoj, krug«, itd.³³ Humanist J. Š i ž g o r i ć navodi u svom djelu³⁴ da ovaj otok ima luke, obiluje ribom i izvrsnim vinom, a važan je i poradi šumskog drveća. Vjerojatno je otok bio bogat česvinom (*Quercus ilex*). Sam narod misli da je naziv otoka od riječi *žir*,³⁵ kojim je možda obilovao u prošlosti. Neki misle da naziv *Žirje* dolazi od Zarja ili Zara, poganske božice iz hrvatske mitologije.³⁶

Ovim leksičkim reliktima mogli bismo pridodati i nazive za Krapanj i Komoricu (*Capo Gomena*).³⁷ Toponim *Zlarin* je vjerojatno predslavenski. Drugi ga dovode u vezu sa mitološkim vjеровanjima starih Slavena. Tako isto i toponime Prvić i Zmajan.³⁸ Od romanskih naziva možemo spomenuti i nesonić *Kaprije* od lat. *capra*, a vjerojatno je romanskog podrijetla i školj zvan *Logorun*, kojem P. S k o k ne zna postanja.³⁹ Sasvim na jugu otoka Žirja nalazi se također otočić Bavkul za koji P. S k o k smatra da je neka starodalmatska riječ.⁴⁰

Izuzevši ovih nekoliko naziva grčko-romanskog podrijetla ostali su toponimi na šibenskom otočkom skupu uglavnom čisto slavenski. Naročito se to odnosi na toponime otoka Murtera i bezbroj drugih malenih otoka i otočića kojima zaista obiluje šibenski otočki skup, a na kojima ne nalazimo gotovo

nijedan starodalmatski romanski toponim.⁴¹ To znači da su u doba doseljavanja Hrvata u ove naše krajeve ne samo otok Murter već i neki drugi otoci bili pusti, tj. bez starodalmatskih Romana, a to bi se ujedno podudaralo s podacima cara Konstantina Porfirogeneta u prvoj polovini X stoljeća.⁴²

Otoci su vjerojatno ostali pusti i zbog toga što su se starosjedioci povukli ponovo na kopno i sagradili nova naselja u blizini porušenih za vrijeme prohujale najezde barbarskih naroda.⁴³ Jedno takvo naselje bilo je podignuto i u blizini stare *Scardonae*. Srednjovjekovni Skradin (*Scardona*) bio je tako podignut na malenom poluotoku, nastalom od nanosa Rivina Jaruge, koja utječe u Skradinski kanal.⁴⁴ U blizini ovih naselja nađeno je dosta arheološke građe, koja bi nam u nedostatku povijesnih vrela mogla biti od znatne koristi za osvjetljavanje najstarijeg razdoblja hrvatske prošlosti od 7. do 9. stoljeća.⁴⁵ Ti nalazi arheološke građe mogu nam također pomoći kod ispitivanja asimilacijskih procesa Hrvata prema autohtonim više ili manje romaniziranim ili neromaniziranim Ilirima.⁴⁶

Taj slavenski karakter šibenskog područja nalazimo i u spisima šibenskog notara Slavogosta (1386),⁴⁷ gdje su sva imena gotovo slavenska, osim nekih rijetkih imena romanskog ili keltskog podrijetla. U istim spisima se nalazi mnogo nepoznatih osobnih imena koja su zabilježena samo tu i nigdje drugdje.⁴⁸ Pojedina imena su ujedno unikat i nisu dosad potvrđena u ostalim slavenskim jezicima, a nekoliko ih je tuđega, neslavenskoga postanja.⁴⁹

Kako je tekla ta slavensko-romanska simbioza na šibenskom području ne znamo jer u vezi s tim nemamo nikakvih pisanih podataka. Međutim, u nedostatku povijesnih izvora mogli bismo donekle naći odgovor u ispitivanjima sačuvanog leksičkog materijala u nazivima riba i ostalih morskih životinja. U tom pogledu postoje znatne razlike između Šibenika, koji uopće nema nikakvih rimskih tradicija, već mu prvi počeci sežu u doba hrvatske narodne dinastije, kad se spominje kao boravište hrvatskih kraljeva Petra Krešimira IV (1066) i Zvonimira (1080), i ostalih dalmatinskih gradova, gdje je rimska tradicija bila veoma izrazita. Ovdje također moramo razlikovati sâm grad Šibenik od ostalih naselja na kopnu i na otocima šibenskog područja gdje su se sačuvali ostaci romanskog utjecaja, kao što smo imali prilike uočiti iz našeg ranijeg izlaganja.

Ta različitost u tradiciji koja je bila prisutna na ovim našim obalama ogledava se i u bogatoj nomenklaturi ovog našeg područja u odnosu na nomenklaturu ostalih mediteranskih naroda. One nisu ni izdaleka tako *narodno* i *folklorno* bogate i raznolike kao naše. Uzrok tome leži u neprestanom naseljavanju i povezivanju jednog etničkog (pa prema tome i jezičnog) sloja s drugim. Sve te slojeve možemo relativno uspješno slijediti (naravno, kod imena privredno nevažnih riba) i za svaki naći po nekoliko naziva u kojem od naših ribarskih a još bolje neribarskih naselja: predgrčki-mediteranski, grčki, predromanski, dalmatski, srednji i južni italski, mletački i, napokon, hrvatski sloj, koji kronološki prekriva tri posljednja. Gdje nije bilo sistematskog ribolova, gdje ribolov nije bio izvor prehrane, tamo će se naći i najzanimljiviji nazivi. A budući da su imena riba (opet privredno nevažnih), kao i imena biljaka najžilaviji elementi u svim jezicima kojima se ljudi služe, to je lako razumjeti kakvi se sve heterogeni etnički ostaci kriju u našim ihtiološkim nazivima, koji u lingvističkim razmjerima pokazuju unikum žilavog otpora

prema vremenu. I dok ibernski narodi, gdje je bilo i te koliko grčkih kolonija, nisu sačuvali grčke elemente, osim kod malog broja značajnih naziva (mislimo na značajnije riblje vrste), dotle naša terminologija vrvi grčkim elementima (osobito na hvarskom području),⁵⁰ koje nije sačuvaao čak ni današnji grčki moderni jezik (naravno ovdje moramo razlikovati *dimotiki* i *kathareusa* jezični uzus). Ovo navodimo za ilustraciju jer je novogrčka nomenklatura izrazito venecijanska!

Međutim, kod usvajanja pomorsko-ribarske građe od dalmatinskih Romana, postoje, prema tome, velike razlike između pojedinih dalmatinskih komuna. To je došlo do izražaja i u statutima komuna. Naročito u njima postoje razlike u raznim običajima koji se upotrebljavaju od davnine. Ta razlika dolazi naročito do izražaja u statutima dalmatinskih gradova, gdje su romanski utjecaj bili veoma izraziti i u Statutu grada Šibenika, gdje takvih romanskih utjecaja, osim marginalno na pojedinim lokalitetima, nije uopće bilo.

RIBARSTVO U STATUTIMA KOMUNA

Trogiranin Lucić (Lucius) bio je prvi koji je u XVII stoljeću odbacio do tada dominirajuće mišljenje o romanskom podrijetlu grada Šibenika (*Sibenicum* ili *Sibinicum*). Uspoređujući Plinijev i Ptolomejev tekst s podacima *Itinerarium Antonini* iz III st.n.e. i *Tabula Peutingeriana* iz III ili IV st.n.e., Lucić je došao do zaključka da antički SICCUM⁵¹ nema nikakve veze sa Šibenikom, koji su osnovali Hrvati nakon pada Rimskog Carstva.⁵² O tome se on još čvršće uvjerio proučavajući statute dalmatinskih gradova⁵³ i uspoređujući ih sa šibenskim statutom u kojem su sačuvani znatni ostaci drevnog starohrvatskog običajnog prava.⁵⁴

Mišljenje je Lucićevo bilo općenito prihvaćeno i od tada romanska verzija o postanku Šibenika, možemo kazati, nestaje.⁵⁵ U vezi sa hrvatskim karakterom ovoga grada postavlja se i ujedno veoma važno pitanje koje nas zanima u ovom radu, a to je: kakvi su bili najraniji odnosi između Slavena i Romana na šibenskom području u odnosu na susjedne romanske gradove.⁵⁶

Dosta informacija o tome nalazimo i u šibenskom statutu.⁵⁷ Razni autori zastupaju mišljenje da je šibenski statut (novi) bio pisan po uzoru statutar-nog prava Zadra. Prvi koji je iznio jedno takvo mišljenje bio je ponovno Trogiranin Lucić.⁵⁸ Međutim, i tu postoje izvjesne razlike. Te bismo razlike mogli objasniti, donekle, različitom etničkom strukturom stanovništva u gradovima romanskog i hrvatskog podrijetla. I dok, npr., u romanskim gradovima (Trogir, Zadar) nalazimo u gradskim komitatima, pored Romana, i seljake koji su bili Slaveni,⁵⁹ dotle u šibenskom statutu⁶⁰ te razlike ne postoje. Umjesto Slavena za seljake u komitatima nalazimo izraze *rustici*, *villani*, što bi ukazivalo na etničku kompaktnost hrvatskog stanovništva.⁶¹

Te razlike između šibenskog statuta i statuta ostalih dalmatinskih gradova uzduž naše obale dolaze do izražaja i kod reguliranja ribarstva i ribolova. N. Čolak,⁶² analizirajući naše ribarstvo u statutima komuna (Izole, Rovinja, Koprna, Rijeke, Senja, Krka, Cresa, Osora, Raba, Nina, Paga, Skradina,

Trogira, Splita, Hvara, Brača, Korčule, Dubrovnika, Kotora i Budve) uopće ne poznaje šibenski statut, a od navedenih statuta jedino u statutima Rijeke, Zadra, i otoka Brača⁶³ nema ni jednog jedinog propisa o ribarstvu.⁶⁴ Više je nego simptomatično da nam upravo z a d a r s k a k o m u n a, koja nam, zahvaljujući sačuvanom arhivu bivšeg samostana sv. Krševana, jedina pruža nekoliko vijesti o ribarstvu na svom području do kraja života komune, preko svog statuta nije ostavila ni spomena o ribarstvu.⁶⁵

Ako nemamo nikakvih propisa o ribarstvu u zadarskom statutu iz prve polovice XIV stoljeća, te ako je šibenski (novi) statut izrađen po uzoru na zadarski statut također u prvoj polovini XIV stoljeća,⁶⁶ onda nije nimalo ne-logično da i u statutu šibenske komune nema nikakvog spomena o ribarstvu sve do poglavlja 129, knjige šeste.⁶⁷ U ovom poglavlju se govori o kažnjavanju onih koji prodaju ribu drugdje a ne na gatu ispod palače ili u mesnici.⁶⁸ Ovaj propis je mogao biti preuzet i iz ostalih statuta dalmatinskih komuna, koji su bili uglavnom preokupirani prodajom ribe.

I dok šibenski statut samo u jednom poglavlju (gl. 129) spominje ribarstvo, dotle statuti ostalih komuna (Skradina, Trogira, Splita i Hvara), kao najbližih šibenskoj komuni, obiluju podacima o lovu ribe, ribolovnim alatima, prodavanju ribe, proizvodnji i proizvodnim odnosima. U mnogima od tih propisa dolaze do izražaja izrazi »po starim običajima« (*secundum consuetudinem, ab antiquo*). Važnost »prokušanog običaja« (*consuetudo approbata*) nalazimo i u šibenskom statutu i njegovim reformacijama, gdje se kao i u drugim komunama u Dalmaciji prokušani običaji priznavaju kao zakon.⁶⁹

Nedostatak informacija o ribarstvu u šibenskom statutu mogli bismo protumačiti na jedan od sljedećih načina. Prvo, budući da u zadarskom statutu ne postoje nikakovi propisi o ribarstvu, takvi su propisi ispušteni i u šibenskom statutu. Drugo, a što bi moglo biti mnogo vjerojatnije, da je u prvoj polovini XIV st. ribarstvo na šibenskom području bilo u svojim zamecima, uglavnom autarhično, i da, prema tome, nije bilo ni registrirano u samom statutu.⁷⁰ Prvi podaci datiraju s kraja XIV st. i u prvoj polovini XV st.⁷¹ Za razliku od šibenskog statuta, skradinski statut, koji također potječe iz XIV st. a gdje je romanski utjecaj mješanog stanovništva bio još uvijek prisutan, obiluje ne samo podacima o prodaji ribe, ribolovnim alatima i metodama lova već i načinom raspodjele ulovljene ribe, te odgovarajućim sankcijama u slučaju krađe ribe.⁷² U istom statutu se izričito navodi da su ribari išli loviti ribu noću i to da je bilo određeno od starine (*sicut ab antiquo constitutum est*).

Od alata spominju se mreže, ali se ne navodi njihova vrsta ni namjena. Uz mreže se spominju *pobuk* i *sjetka*. Noću su lovili pomoću vatre odnosno »luči« (*qui vadunt cum retibus in nocte cum pobuc et igne et cum eo, qui vocatur scitillo*).⁷³

Ovaj se statut također u detaljima bavi problemima raspodjele i prodaje ribe. Pri raspodjeli ribe dolazile su u obzir već onda zavedene onorance i regalije. Tako, npr., prodaja ribe smjela se vršiti u ribarnici (*forum piscium*) po točno određenim cijenama.⁷⁴ Bio je predviđen i slučaj krađe ribe s odgovarajućim sankcijama.⁷⁵

Naročito je bila interesantna raspodjela ulovljene ribe jer nam ona ukazuje na problem proizvodnih i, dosljedno tome, društvenih odnosa.⁷⁶ Prema

skradinskom statutu ribari su, pošto bi podmirili kneza i suce, dijelili lovinu između sebe.⁷⁷

Ribari iz Trogira morali su, prema trogirskom statutu,⁷⁸ dati šesti dio od lova, a stranci osmi dio. Domaći ribari kad su izvozili ribu, davali su također jednu šestinu izvezene ribe. Svježa riba morala se prodavati istog dana kad je brod s ribom ušao u trogirsku luku; najprije se morala iskrcati cjelokupna riba, a tek onda se moglo početi prodavati, dakako samo u ribarnici. Riba se prodavala po cijenama određenim u statutu pod prijetnjom da prodavač plati komuni pet libri malih mletačkih denara. Sami ribari nisu smjeli ribu ni sušiti ni spremati, nego su je, kao što je već rečeno, morali prodavati svježu istog dana, uz unaprijed određene cijene i na određenom mjestu.⁷⁹

I u statutu splitske komune iz 1312. godine⁸⁰ nalazimo propise o ribarstvu. Statut je zadužio splitskog kneza da pod zakletvom položenom na početku mandata ima u velikom vijeću (*in generali consilio*) i kasnije svaka tri mjeseca ponovo dati izabrati po četiri dobra i vjerna čovjeka, iz svake četvrti po jednoga, koji će biti oficijali i nadzornici nad mesnicama i ujedno su imali obavezu nadzirati i ribare i prodavače riba kako bi ovi prodavali ribu prema propisima statuta. Prekršitelje su morali prijaviti rektoru i četvrtina od zaplijenjene ribe išla je njima. I u ovom statutu ribari su morali prodati svježu ribu onog dana kad su ušli u gradsku luku i to samo u ribarnici (*in foro piscium*). Ribari, odnosno prodavači, morali su prodati ribu onome koji ju je htio kupiti »po starim običajima«, tj. po određenim cijenama.⁸¹

I hvarska komuna je također bila preokupirana pitanjem prodaje ribe, kako se vidi iz propisa u njezinom statutu.⁸² Ribari nijesu smjeli prodavati ribu drugdje osim u ribarnici komune (*ad pescarium communis*) pod prijetnjom globe od 50 solida malih denara. Isto tako nitko nije smio prodavati ribu ako prije nije iskrao cjelokupnu ribu koju želi prodati, a zatim ju je odmah morao odvesti na ribarnicu na prodaju pod prijetnjom gorenavedene kazne. Izgleda da se na hvarskom području u to vrijeme dosta trgovalo ribom izvan hvarskog distrikta. U vezi s tim izdan je bio i propis da nitko ne smije voziti ni svoju ni tuđu ribu van distrikta da bi je tamo prodao, ako nije imao odobrenje zakupnika carine (*absque licentia conductoris*). I ovdje je bilo zabranjeno, kao i u drugim statutima dalmatinskih komuna, prodavati ribu s kapom na glavi. I pitanje onorance za mjesnog suca bilo je statutom regulirano. »Po starom običaju« svaki je ribar bio dužan dati sucu po jednu od većih i boljih riba koje bude imao prema veličini (*secundum maiorem*) za svaku brodicu.⁸³

Reguliranje cijena ribi također nalazimo u hvarskom statutu kao i u ostalim statutima komuna.⁸⁴ Po njemu se sva riba, velika i mala, prodaje po težini. Po jeftinoj cijeni ribe na području hvarske komune dalo bi se zaključiti da je hvarsko područje bilo dobro opskrbljeno ribom, odnosno da su se stanovnici Hvara u to vrijeme bavili mnogo ribolovom.⁸⁵

Svi navedeni statuti dalmatinskih komuna bili su već izrađeni u XIII i XIV stoljeću, iako su neki od njih relativno kasno bili kodificirani (Zadar 1564, Šibenik 1608, Split 1878, Trogir 1708, Hvar 1634, Brač 1656 i dr.). Tako, npr., zadarski statut bio je vjerojatno središnji između 1305—1313⁸⁶, šibenski prije 1322⁸⁷; trogirski 1322⁸⁸; splitski 1312⁸⁹, hvarski 1331⁹⁰ i brački 1305⁹¹. Skradinski statut je bio također gotov u prvoj polovini XIV stoljeća.

Velike su razlike, kao što smo imali prilike vidjeti, između šibenskog statuta, kad je riječ o ribarstvu u statutima komuna, i statuta skradinskog, trogirskog, splitskog i hvarskog. I dok su u šibenskom statutu sačuvani mnogi ostaci starohrvatskog običajnog prava, koji su nastali vjerojatno mnogo ranije nego što su Šibenčani počeli živjeti po »dalmatinskom običaju i služiti se pisanim zakonima i jezikom dalmatinskih ili latinskim«,⁹² dotle su gradska organizacija i gradsko društvo u dalmatinskim romanskim gradovima »...već u svojim počecima počivali na reliktima rimskog gradskog uređenja.«⁹³

Hrvatski Šibenik nije imao te romanske tradicije, a niti je njegovo običajno pravo moglo počivati »na reliktima« rimskog prava, i to, takoreći autohtonog rimskog prava.⁹⁴ I, prema tome, mogli bismo zaključiti da se statutarno pravo u hrvatskim i romanskim gradovima razvijalo suprotnim smjerom. Do njihovog približavanja vjerojatno dolazi uslijed slavensko-hrvatsko-romanske simbioze u romanskim gradovima, kao rezultat pojačanog priliva slavenskog stanovništva. U početku nepovjerljivi prema došljacima, s vremenom se sve više približavaju jedni drugima, a to dolazi kao rezultat uzajamnih ekonomskih interesa⁹⁵. U početku to se međusobno približavanje vrlo slabo nazire, ali onda postaje sve brže, tako da u XII stoljeću već polovicu gradskih funkcionara sačinjavaju naši ljudi, a u XIII stoljeću oni su već u većini u Splitu.⁹⁶ Još i u XIV stoljeću u Splitu je bilo ljudi koji su govorili romanskim jezikom, ali su sve više iščezavali pred hrvatskom većinom.⁹⁷ Ta sve jača infiltracija hrvatskog stanovništva među starosjediocima u Splitu, ili točnije, u Dioklecijanovoj palači, došla je do izražaja i u pojedinim propisima splitskog statuta iz 1312. g.

Ta simbioza došla je do izražaja i u splitskom statutarnom pravu. U njemu je u prvom redu bilo »... fiksirano, možda nešto preinačeno, ono običajno pravo koje je do tada važilo u gradu, a koje je predstavljalo konglomerat i rimskih pravnih načela, i specifičnih srednjovjekovnih oblika života, i nekih slavenskih pravnih shvaćanja, i crkvenog utjecaja koji je u tadašnjem društvu bio naročito jak.«⁹⁸

Sličnu situaciju imamo i u ostalim romanskim dalmatinskim gradovima. I već onda zavedene onorance ili regalije pri raspodjeli ulovljene ribe ili načinom lova i prodaje ribe na točno određenim mjestima bile su uvedene »po starim običajima« ili je tako bilo određeno od starine (*sicut ab antiquo constitutum est*). A te norme od starine bile su romanske, prilagođene novim uvjetima. Iz talijanskih statuta uzimane su samo one odredbe koje su odgovarale prilikama u dalmatinskim romanskim gradovima, naravno preinačene.⁹⁹ Te uredbe su se strogo poštivale jer je utjecaj rimskog prava u tim gradovima bio još uvijek dovoljno jak. Tako, na primjer, u skradinskom statutu iz XIV stoljeća uvedene su bile onorance »od starine« da od sve ribe, koju bi ribari ulovili noću, jednu veću podijele između sebe (*habeant unum piscem maiorem in communi*), dok je druga po veličini išla knezu kao počast (*alium verum piscem sub maiori detur comiti pro honorifico*). Od ostalih riba svaki od sudaca komune trebao je dobiti po jednu, a knezu je išao cijeli njegov dio.¹⁰⁰ Pitanje onoranca za mjesne suce bilo je regulirano i hvarskim statutom. I tu je, prema starom običaju, svaki ribar bio dužan dati sucu po jednu od većih i boljih riba za svaku brodicu. Tko ne bi izvršio tu obavezu pre-

ma sucu morao je platiti u ime globe za svaki prekršaj 20 solida malih denara.¹⁰¹

Romanska tradicija koja je postojala u tim gradovima, povezana s tradicijom rimskog prava, nadopunjena nekim slavenskim »pravnim shvaćanjima«, došla je do izražaja i u statutima dalmatinskih komuna.

Tih romanskih tradicija Šibenik nije imao. Osnovan od Hrvata poslije propasti Rimskog Carstva, gradska organizacija i gradsko društvo, prema tome, nije moglo biti uređeno prema tradicijama rimskog prava, već hrvatskog starog običajnog prava, donesenog najvjerojatnije iz stare postojbine. I dok u statutima ostalih dalmatinskih gradova nalazimo jaku infiltraciju rimskog i kanonskog prava, pored običajnog prava, dotle u šibenskom statutu nalazimo pretežno običajno pravo, kojega je podrijetlo potpuno slavensko.¹⁰² Prema tome, Šibenik usvaja mnogo kasnije pojedine odredbe statutarnog prava ostalih dalmatinskih gradova, koji su dugo sačuvali rimsku kulturu i uredbe. Herkov¹⁰³ u vezi s tim infiltriranjem ističe da se može »... opravdano pretpostaviti da su Mleci za vrijeme svoje prve vladavine (1322—1357) šibenske statute prilagodili novim odnosima koji su bili posljedica podvrgavanja Šibenika Mlecima, jer su to učinili i s drugim statutima.«¹⁰⁴

Ribari šibenskog područja vjerojatno su se vrlo teško prilagođavali tim novim uredbama preuzetim iz ostalih dalmatinskih statuta. Oni su im se protivili, nisu ih olako usvajali, već su se i dalje držali svog starohrvatskog običajnog prava. Stoga je dolazilo do sukoba između vlasti i ribara koji se nisu htjeli pokoravati tim uredbama. Jedino je na šibenskom području u reformacijama šibenskog statuta, u prvoj polovini XV stoljeća, registrirano to nepoštivanje. Mletački su se knezovi u Šibeniku, nezadovoljni što se ribari ne brinu da oni dobiju ribu koju trebaju, obratili Velikom vijeću tužeći se da ih ribari dovoljno ne cijene, pa čak neće da knezu prodaju ribe uz cijenu za koju je drugima prodavaju. Na to je Veliko vijeće 26. rujna 1428 donijelo zaključak sljedećeg sadržaja: »Budući da zbog drskosti ribara, koji su često tako sramotni da nemaju nikakav obzir prema svome gospodinu knezu, te uskraćuju njemu ili njegovu glasniku prodati ribu za onu cijenu za koju drugim prodaju, *dok se u drugim gradovima i mjestima rektorima daju u svemu pogodnosti pred drugim osobama* (potcrtao autor), zato je, da bi se obuzdala neprijaznost i drskost rečenih ribara, donesena odluka da se od sada nijedan ribar ni prodavač riba ne usudi i ne drzne u one dane kada se meso ne prodaje ili ne jede, prodavati bilo kakve ribe, velike ili male, prije nego pratilac ili trabant gospodina kneza, ili koji drugi njegov glasnik ne dođe u ribarnicu i preuzme ribe koje su potrebne gospodinu knezu, i to pod prijetnjom kazne od četrdeset solda za svakoga i svaki put, od kojih polovica neka bude općini, a druga polovica zakonom tužitelju. Pa, ako se rečeni glasnik gospodina kneza ne bi mogao sporazumjeti s obzirom na cijenu, tada imaju općinski justicijari prema slobodnoj volji odlučiti o toj cijeni.«¹⁰⁵

Da je ovakav zaključak Velikog vijeća izazvao gnjev šibenskih ribara o tom nema sumnje, i oni su »već našli puta i načina da prisile Veliko vijeće da svoju odluku promijeni«¹⁰⁶, što je ono i učinilo 6. travnja 1460. i donijelo ovaj zaključak: »svi i pojedini ribari, koji budu ubuduće donijeli ribu na ribarnicu Šibenika, mogu slobodno prodavati ribu kojojgod osobi hoće, a koja tu ribu kupiti želi, bez obzira na bilo koje prijašnje rješenje.«¹⁰⁷

Ovaj obrnuti proces usvajanja statutarnih pravnih normi grada Šibenika, u odnosu na ostale romanske gradove postat će nam još jasniji kad pokušamo usporediti razvoj ribarstva i ribarske terminologije šibenskog područja.

Proučavanje leksičkog materijala sakupljenog na terenu 1952. godine možda će nam još bolje objasniti i druge specifičnosti Šibenika i šibenskog područja. Ispitivanje leksičkog materijala dopušta nam da stvorimo stvarnu predodžbu o načinu usvajanja neribarske i ribarske terminologije od strane nadošlih Hrvata na području šibenske župe (*Castrum Sibenicense cum tota sua iupa*) pod čijom se jurisdikcijom nalazilo i cijelo šibensko otočje.¹⁰⁸

Kako se odrazila ta specifičnost šibenskog područja u odnosu na ostala područja uzduž naše obale, gdje je romanski utjecaj bio veoma izrazit, možemo najbolje vidjeti iz razvoja ribarstva u obalnom području, zatim ribarske terminologije i popisa riba i ostalih jestivih beskralješnjaka koji se i danas love u šibenskim vodama.

RIBARSTVO I RIBOLOV U OBALNIM VODAMA

Koliko je staro ribarstvo na šibenskom području teško je kazati. Pisanih izvora o tome nemamo. Jedino što o tome znamo jest da su već u rimsko doba bili poznati cipli i ugori iz Prokljanskoga jezera, tunji iz šibenske luke i uvale Zatona a krunati zubaci iz šibenskog kanala sv. Ante.

S pisanim izvorima, koji su se pojavili mnogo kasnije, doznajemo i mnogo više o ribi, ribnjacima, ribogojilištima, tehnicima ribolova, cjenama i prodaji ribe i drugih proizvoda mora.

Tako, npr., u skradinskom statutu koji potječe iz XIV stoljeća saznajemo nešto više i o vrstama riba i glavonožaca koji su se lovili i prodavali na ribarnici u to vrijeme. Poimenično se spominju: trlje, jegulje, ugori, bilizna,¹⁰⁹ *iuprinus dentosum*¹¹⁰, salpe, razne plosnatice, hrskavičave ribe, te od glavonožaca lignje i hobotnice. Za svaku vrstu, prema njihovoj kvaliteti, bile su određene i cijene.¹¹¹

Riba se smjela prodavati samo u ribarnici (*forum piscium*) po točno određenim cijenama. Ribar je mogao ponijeti kući, ali samo za svoju obitelj i o tome je morao dati izjavu, jer drugdje nije smio prodavati ribu pod prijetnjom da plati globu od dvije libre.¹¹²

Upravo u tom periodu, tj. od kraja XIV i prve polovine XV stoljeća, *rustici* (*villani*) šibenskog područja, među kojima je bilo i dosta doseljenika iz unutrašnjosti, koji su bježali pred Turcima, bili su vjerojatno slabi pomorci i nevješti ribari. U početku nepovjerljivi prema moru, oni su se vjerojatno okušali u lukama i uvalama a tek kasnije, sa stečenim iskustvom, upućivali su se i dalje na pučinu. Obilje ribe, vjerujemo, sve je više privlačilo te brđane k moru, a pogotovo zbog teškog ekonomskog stanja u kojem se našlo šibensko područje, neprekidnim provalama Turaka.¹¹³ Ali, dok su se oni zaista prilagodili moru i njegovim čudima, moralo je proći mnogo vremena. U međuvremenu, ribarstvo šibenskog područja bilo je uglavnom ograničeno na šibensku luku, Prokljansko jezero, šibenski kanal i možda na neke obližnje otoke.¹¹⁴

Na obilje riba u Prokljanskom jezeru i u Šibenskom kanalu upozoravaju koncem XV i prvom polovinom XVI stoljeća dvojica znamenitih i uglednih Šibenčana.

Prvi je naš poznati humanist Juraj Šižgorić, koji je u svom djelu *De situ Illyriae et Civitate Sibenici a. 1487*, čija 500 godišnjica gotovo i nije zabilježena, veli da se u Šibenskom kanalu može naći osobita poslastica za šibensku gospodu »krunati zubatac«, koji se lovio u ljetnim mjesecima, kad sunce leži u Raku, Lavu i Djevici. Ta je riba bila u velikoj cijeni i kao specijalitet šibenskih voda, jer se, prema vjerovanju onoga doba, lovila samo tu i u Helespontu. Kad je sunce ležalo u Biku (travanj, svibanj) udicom se iz morske dubine vadilo veliko mnoštvo gira i špara, dok se glavata riba: salpe, škrapine, oslići, lubini, glavoči, zlatni pagri, lignje i skuše, lovila svakodnevno u velikim množinama. A katkada su se lovile i čudne ribe koje se prije nisu nikada vidjele.¹¹⁵

Drugi, isto tako zaslužni Šibenčanin, pjesnik naturalist Petar Divnić (1525—1600), koji nimalo ne zaostaje za svojim sugrađaninom, kad opisuje bogatstvo morske faune šibenskog područja, naročito ističe Prokljansko jezero i šibensku luku. U svojoj pjesmi »*U pohvalu od grada Šibenika*«, koja je napisana narodnim jezikom, on to bogatstvo ribom i jestivim rakovima, ovako reljefno i zanosno ističe:

»... Jezero nam blatno sedmo lito svih stran
ugore tad jatno meće iz sebe van.
Raci još stonogi, kozice kih zovu,
od pela su mnogi, i ti pri nas plovu.
Pri gradu ovomu zubatac krunasti,
a ne pri inomu, najde se u časti.
I to je podobno, čast se taj pristoji,
ofdi er osobno s kralom broj rib stoji,
ke ima svud more najplemenitije,
ofdi krala dvore, pašom svaka tije.
Pitoma nam čudno piskava riba taj
g dicit prirazbludno na suhi dojde kraj.«¹¹⁶

Krka je preko skradinjskog buka davala u to vrijeme izvrsne ciple i pastrve. Dobre lovine te kvalitetne ribe omogućili su pojedincima da uzmu u zakup čitavo to područje za nekoliko godina.

Tako, npr., Jere Draganić iznamljuje 27. 3. 1495. godine Marku Karimajiću svoje pravo na ribarenje na Krki za sedam godina, uz uvjet da mu daje kao vlasniku 1/3 ulovljene ribe i 6 ugora svake godine za Božić.¹¹⁷

U Prokljanskom jezeru Petar Tobolović iz Šibenika iznamljuje nekom Karnigvalji (*Carnigualia*) godine 1489. za tri godine ribište u Gudući (*pisceria posita in Guduchia*), koji je bio dužan napraviti jaze (*optare loca ad captendos pisces*) i davati Petru 2/3 uhvaćene ribe.¹¹⁸

Na nekadašnjim solanama u Zablaću počeo se također razvijati ribolov. Franjo Špiro Tavelli upravlja molbu providuru 14. 3. 1774. godine da mu se ondje dozvoli ribolov, gdje su bile negda javne solane, sada srušene (*pub-*

bliche saline ora distrutte). Već su neki i prije te godine ondje lovili ribu i plaćali državi 4 cekina na godinu. Tavelli se obavezuje da će davati regalija i najmovinu. Vlast je naredila da njezin vještak pođe u Zablacé i odredi mjesto za uzgoj ribe.¹¹⁹

Gotovo u isto vrijeme Senat Mletačke Republike, dekretom od 13. 3. 1773. godine, moli učenog opata A. Fortisa, poznatog prirodoslovca tog vremena, da on napiše raspravu o stanju ribarstva i ribarskog obrta u Dalmaciji na temelju svojih dotadašnjih putovanja po Dalmaciji.¹²⁰

Fortis zaista piše tu raspravu godine 1774. pod naslovom: *Dissertazione — sopra la pesca della Dalmazia — presentata — agli Illu(strissi)mi, ed Ecc(ellentissimi)mi Sig(no)ri Deputati Estraordinari — alla regolazione delle Arti, e del Commercio.*¹²¹

Kako je u toj Fortisovoj raspravi najopširnije obrađeno ribarstvo šibenskog područja, smatrali smo potrebnim doslovno iznijeti ta njegova opažanja (ihtološko-ekonomska) o ribarskim prilikama i neprilikama Šibenika i njegove neposredne okolice u drugoj polovini XVIII stoljeća. Tako, npr., među ostalim, on navodi ove podatke:

»S obzirom na nakane tog uzvišenog magistrata jednako je malo vrijedna pažnje i šibenska luka kao i Skradinsko jezero. Šibenska luka zapravo i počinje ovim zadnjim i u njih se slijevaju obilate vode rijeke Krke ... Među izvrsnije ribe selice Skradinskog jezera ubrajaju se lice, tunji, palamide, lubini, ugori, trlje i ona vrsta kozica dugih jedan pedalj, koje do nas ovdje rijetko dospiju konzervirane u ulju ili sauru ...«¹²²

Obilje ribe na ušću rijeke Krke, od vodopada nizvodno, opisao nam je jedan austrijski izvjestitelj iz godine 1775. »Ima tu više puta mnogo cipala i komarča ... Ako lov na ciple uspije dobro, znaju oni(ribari) uloviti do petnaest i dvadeset tisuća libara. Dobar se dio prodaje u svježem stanju, i riba je u pravoj sezoni vrlo delikatna i ukusna, pa najpohlepnijim proždrljivcima daje obilatu hranu za malu cijenu. Ono što ostane začini se octom, ili se sprema na drugi način za konzerviranje, što dobro dolazi u zimsko doba kada olujno more ne dozvoljava da se riba lovi. Čak ostaje znatna količina koja se šalje izvan pokrajine i njome trguje. Nešto niže prema Šibeniku nalazi se neka vrsta ribe,¹²³ koja se nalazi samo u tim vodama, i zove se »škiljun« (schilone), koja znade biti delikatni nakit najfinijih dalmatinskih trpeza. Izvan ovog dijela obale teško se nađe, pa zbog toga ga mogu samo Šibenčani uživati. Ali zubatac, nazvan krunaš, koji je također vjeran stanovnik ovih voda, vrlo je rijetka riba, delikatna, užitak gospodskih trpeza, predmet želja najpohlepnijih prožderuha. Ima uz obalu i druga vrsta, te vrlo velikih ... ali nisu tako ukusni kao krunaši.«¹²⁴

O Prokljanskom jezeru, poznatom zbog svojih izvrsnih kozica, govori i F. Carrara u prvoj polovini XIX stoljeća.¹²⁵

O kozicama dugim jedan pedalj (*gli schilloni lungi un palmo*) u Prokljanskom jezeru, koje mogu doseći duljinu i do 20 cm, piše početkom XX stoljeća i nestor naše hrvatske zoologije profesor na zagrebačkom Sveučilištu Špiro Brusina, koji je od 1868 do 1901. godine putovao »kopnom« od Rijeke do Budve i sakupljao gradivo za svoj znanstveni rad i za zagrebački

zoološki muzej, što mu je omogućilo da napiše mnoge znanstvene radove, posebno naš prvi cjelovitiji prikaz faune Jadranskoga mora.¹²⁶ Tako je Š. Brusina 1901. godine donio jedan primjerak ove vrste velike kozice (*Penaeus kerathurus* = *P. caramote*) u Zagreb da popuni zbirku zoološkog muzeja koji je bio osnovan 1867. godine. Primjerak je ulovljen u Prokljanskom jezeru u kojem su se nekada lovile mnogo veće količine te vrste.

Veoma je interesantno ovdje navesti što Š. Brusina kaže za ovog našeg rijetkog dekapoda, nađenog 1901. godine u Prokljanskom jezeru:

»Ovaj je rak od sladokusaca slavljeni *schillone del Kerka* talijanskih pisaca, koji hoće da se može natjecati sa kvarnerskim rakom t. j. *Nephrops*. Hrvatskog mu naziva ne znam. Bilo ih je prije više od buka Krke do šibenske luke i konala, ali se najradije držao u tako zvanom Prokljanskom jezeru.«¹²⁷

U narodu je zabilježen ovaj dekapodni rak pod imenom *škiljun*. On, zajedno sa *kraljem od riba* (*Acipenser*), prava su poslastica akvatorija rijeke Krke.¹²⁸ Kakva je to morala biti »poslastica za šibensku gospodu« kad bi se na njihovoj trpezi našli zajedno *škiljun* i *štirjun* iz Prokljanskoga jezera (*quae quidem magnus deliciis habenbentur!*)

O tom užitku kad se *škiljun* i *štirjun* nađu zajedno na trpezi rimskih patricija ostavili su nam potvrde i mnogi klasični pisci staroga Rima. *Škiljun* i *štirjun* su također u rimsko doba bili u velikoj cijeni zbog njihova ukusna mesa. Tako, npr., slavni *Ciceron* (*De finibus bonorum et malorum*, lib. II, 24) govori o toj poslastici kad citira tri satirična stiha *Luciliusa*.¹²⁹

O Publi, ô gorges Galloni, es homo miser inquit.

Coenasti in vita nunquam bene, cum omnia in ista

Consumit in *squillâ*, at atque *acipensere* cum decumano.

Da li je *škiljun* još uvijek prisutan u nekad bogatom Prokljanskom jezeru i u šibenskoj luci ne znamo, iako se zna katkada uloviti ovaj rijetki dekapod dubinskom povlačnom mrežom (koćom) na ribolovnom području Blitvenice.¹³⁰

POPIS NARODNIH IMENA RIBA I OSTALIH MORSKIH ORGANIZAMA U ŠIBENSKOM PODRUČJU

Kod objašnjavanja jezičnog podrijetla naziva za pojedine vrste riba i ostalih morskih organizama na našoj obali ranije studije su se uglavnom bazirale na principima tradicionalne mladogramatičarske Skokove etimologije koja se isključivo oslanjala na »*formu izraza*« a ne na »*formu sadržaja*«, tj. poznavanju *realia*, kako je pristupio V. Vinja proučavanju etimologije i strukture naziva jadranske faune.¹³¹ Vinjina etimološka metoda polazi od zbilje čovjekove, u prvom redu ribarskoga, živog susreta sa svijetom morskih životinja.

Pri tom novom pristupu proučavanju etimologije i strukture naše talasozoonimije značajnu ulogu igraju također razne vanjske morfološke i sistematске te ekološke karakteristike riba i ostalih morskih životinja koje »za

lingviste znače semove«, tj. semantičke sastavnice ili komponente značenja, za objašnjavanje postanka naziva naših talasozoonima.¹³²

Rezultat tih i takvih skupnih istraživanja naziva naših riba i ostale morske faune i flore pokazuje na neke konstantne crte koje su karakteristične i za ihtiološku nomenklaturu ostalih naroda Sredozemlja. U ihtiološkoj terminologiji u kojoj su se sačuvali ostaci nekadašnjih jezika, koji su se naslojavali jedni na druge (mediteranski, grčki, latinski, romanski, pa slavenski i mletački sloj), to je veoma čest slučaj.

Vinja, proučavajući jezično podrijetlo naziva riba i ostalih morskih organizama na istočnoj obali Jadrana, sabranih na više od 170 lokaliteta, zastupa također u svom kapitalnom djelu veoma značajnu tezu o karakteristikama tih propisa. Ta njegova teza je veoma interesantna ne samo sa stanovišta etimološke strukture hrvatske ihtionimije i katkada zbog frapantnih podudaranja s drugim mediteranskim nomenklaturama, već naročito sa stanovišta sukcesivnih slojeva koji su prekrivali ova područja od vremena romanizacije. Raspoložujući mnogobrojnim sinonimima za istu »označenu stvar« i naročito poznavajući veoma velik broj denominacijskih tipova za različite vrste imenovanih životinja, on je uspio konstatirati na kakav se način vršila ta polagana penetracija elemenata sukcesivnih slojeva u jeziku primaoca, u našem slučaju hrvatskog obalnog pučanstva.¹³³

Već smo prije u jednom našem radu¹³⁴ imali priliku uočiti kako je ta polagana penetracija elemenata sukcesivnih slojeva tekla na našoj obali. Kao rezultat tih i takvih jezičnih miješanja i križanja u prošlosti, na mnogo širem arealu, mi smo bili u mogućnosti razlikovati dva osnovna tipa naselja i to: *predrimsko* ili *rimsko* i *hrvatsko*.¹³⁵

Analiza podrijetla ribarske terminologije na otoku Hvaru, čije je podrijetlo *predrimsko*, pokazuje da usprkos mletačkom dijalektu, koji je kod nas vladao stotinama godina, ipak u usvojenim nazivima mletačke provenijence nema mnogo usvojenih naziva, u usporedbi s nazivima koje smo posudili »u prvo doba naše simbioze sa starim dalmatinskim Romanima«.¹³⁶

Sasvim drugačiju situaciju u podrijetlu naziva riba i ostalih morskih organizama imamo na šibenskom području. I dok gotovo svako ribarsko naselje u hvarskom području, bio to grad ili selo, pokazuje po koju crtu arhaičnosti u ihtiološkoj nomenklaturi, što rječito govori o tome da su novi (slavenski) stanovnici mogli preuzeti ribarsku terminologiju od svojih predšasnika na tim točkama, dotle Šibenik takvih arhaičnih crta uopće ne pokazuje, osim u kontinentalnoj terminologiji, što znači da je u tom smislu bio u dodiru, i to u vrlo aktivnom dodiru sa »kontinentalnim« balkanskim Romanima.¹³⁷

Nazivi riba i ostalih morskih organizama na šibenskom području novijeg su postanja. A takvi oni zbilja to i jesu jer su svi jasni i bez arhajskih slavenskih crta. Slavenski elementi su ili onakvi kakvi su i u ostaloj Dalmaciji li su novije tvorbe, a u ovom slučaju izrazito šibenski.¹³⁸

Taj izrazito šibenski odnosno slavenski karakter popisa naziva riba i ostalih morskih organizama na šibenskom području ukazuje na neromanizirani karakter grada Šibenika i njegove okolice. Iz dobivenih podataka popisa narodnih imena riba i ostalih morskih organizama na šibenskom području,

koje je autor lično *in vivo*, metodom autopsije, sakupio na terenu u ljetnom periodu 1952. godine, to zaista i proizlazi.

Iz dobivenih podataka, sakupljenih na terenu, moglo bi se također postaviti pitanje: da li hrvatski nazivi ribe na šibenskom području nešto potvrđuju u odnosu na druge oblasti uzduž naše obale? Pitanje nije lako i mislimo da bi se na isto moglo odgovoriti *na temelju iskustva* u obrađivanju svekolike naše obale, na što ukazuje i V. V i n j a u svom djelu o etimologiji i strukturi naziva jadranske faune.¹³⁹

Odgovor na postavljeno pitanje mogao bi biti podijeljen na nekoliko dijelova: prvo, šibenski je region karakterističan po malom udjelu dalmatizama, tj. predmletačkih romanskih relikata; to je nedvojbeno; ali se taj isti šibenski region po broju *venecijanizama*, dakle najrecentnijeg romanskog sloja, daleko više ističe nego oni krajevi gdje obiluju grecizmi i meridionalizmi. Možda je tome razlog nepostojanje predmletačkog sloja (= dalmatskoga), pa su se tuđice lakše »in novo« usvajale a nisu imale dalmatsku konkurenciju kao drugdje. Šibenski region je karakteriziran i s velikog broja *najmlađih* venecijanizama (očada! grancigula! skradinski grongo, koji se kao takav pojavljuje već u Statutum ... Scardonae! orada! ...); s druge strane, ima i pokoji grecizam ali on je svojevrsan: cijela dalmatinska obala ima za *Dicentrarchus labrax* druge nazive, pa ima i *smu-dut*, ali šibenski region ima svoje i samo svoje *dût*, svoje i samo svoje *brafun* (*brfun*). O slavenskom (= hrvatskom) udjelu tu je isto tako karakterističan kao i najranije romanizirani (naravno: i de-romanizirani) naši krajevi, ali ipak s manje karakterističnih hrvatskih crtâ nego sjeverno čakavski pojas, a to se ogleda u izostanku hrvatskih naziva za česte (ali ne industrijske!) ribe: orada, očada ... (takve ribe zovemo *disponibilnima*), pa i *kavala*. Možda je tu grad Šibenik manje pokupio stranoga nego Zaton, Kaprije, Rogoznica, Jezera ..., jer on ima *prašćić* za *Chromis chromis*, dok drugi imaju hibridno *crnjul*, *crnulj*. Predmletački i mletački odnos najbolje se mjere na paru *palamida* — *polanda* (Rogoznica): prvi je izraziti venecijanizam, a drugi neosporni dalmatizam. Još je jedna okolnost iz koje se vidi da je romanski utjecaj za šibenski region pravi pravcati adstrat, a ne substrat (a što bi za šibensku regiju mogao biti i SUPERstrat), tj. karakteristično šibensko miješanje oko Maenida, oko *Scombrida*. Gavun u cjeljoj Dalmaciji znači jedno a šibenskom regionu drugo; slično je za *Scomber scomber/Scomber colias*, gdje se u igru uvodi posve novi i na drugim točkama nepoznati ihtionim *lancarda*.

Jedno jest sigurno a to je da je Šibenik, kao i svi gradovi u Dalmaciji, u Hrvatskom primorju i u Istri pretrpio neizbježivi romanski utjecaj, ali na drugi način jer je taj utjecaj u šibenskom regionu počeo *k a s n i j e*; no, uza sve to, najmlađi romanski utjecaj, to jest venecijanski, tu je (možda upravo zato) jači. Današnje vrijeme ide nivelizaciji i šteta je što nemamo neki popis imena riba i ostalih morskih organizama barem iz prijelaza 17. u 18. stoljeće.

ZNANSTVENO IME

NARODNO IME

Ribe (*Pisces*)

(*Županović, 1952*)

Petromyzon marinus L.	<i>paklara</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton), <i>paklina</i> (Rogoznica, Sevid).
Scyliorhinus spp.	<i>mačka</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>maška</i> , <i>pišikan</i> (Kaprije), <i>pas</i> (Zaton) <i>šćovice</i> Scyliorhinus canicula, Vrgada).
Sphyrna zygaena (L.)	<i>peše martelo</i> (Vrgada), <i>mlat</i> (Jezera).
Oxynotus centrina (L.)	<i>morski prasac</i> (Vrgada, Murter, Rogoznica).
Squalus spp.	<i>pas kostilj</i> (Vrgada, Murter), <i>kostilj</i> (Jezera), <i>pas koštenavi</i> (Žirje), <i>pas</i> (Kaprije), <i>pas koštenjak</i> (Šibenik, Rogoznica).
Squatina squatina (L.)	<i>sklat</i> (Vrgada, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>šklat</i> (Žirje).
Torpedo (Torpedo) marmorata Risso	<i>trtniga</i> (Vrgada), <i>banjača</i> (Murter), <i>trpina</i> (Jezera, Žirje, Zaton), <i>frnja</i> (Kaprije), <i>trniruka</i> (Šibenik, Rogoznica).
Raja (Raja) miraletus L.	<i>barakulica</i> (Jezera), <i>barakokula</i> (Rogoznica).
Raja (Raja) clavata L.	<i>raža</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Zaton, Šibenik, Rogoznica), <i>ražina</i> (Murter, Kaprije).
Raja (Dipturus) batis L.	<i>volina</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica).
Raja (Dipturus) oxyrinchus L.	<i>volić</i> (Vrgada), <i>klinka</i> (Jezera), <i>klenka</i> (Rogoznica).
Dasyatis pastinaca (L.)	<i>žutica</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton), <i>žutulja</i> , <i>viža</i> (Rogoznica).
Dasyatis centroura (Mitch.)	<i>sinj</i> (Vrgada, Murter, Jezera), <i>senj</i> (Rogoznica).
Myliobatis aquila (L.)	<i>golub</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Acipenser sturio (L.)	<i>štrijun</i> (Vrgada), <i>štrljun</i> (Zaton).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Sprattus sprattus sprattus (L.)	<i>srdelina</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Rogoznica), <i>papalina</i> (Murter, Kaprije), <i>goca</i> (Žirje), <i>srdelica</i> (Kaprije, Šibenik).
Sardina pilchardus (Walb.)	<i>srdela</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Šibenik), <i>srdelina</i> (Žirje), <i>prava srdela</i> (Zaton), <i>srdela velika</i> (Rogoznica).
Alosa alosa (L.)	<i>srdun</i> (Vrgada), <i>srdelun</i> (Murter, Kaprije), <i>čifla</i> (Jezera, Žirje, Zaton), <i>čefla</i> (Rogoznica, Sevid).
Engraulis encrasicolus (L.)	<i>minčon</i> (Vrgada), <i>mičun</i> (Murter, Kaprije, Sevid), <i>minčun</i> (Jezera, Žirje, Rogoznica), <i>inčun</i> (Šibenik, Zaton), <i>kurcilj</i> (Žirje).
Argentina sphyraena (L.)	<i>srebrna</i> (Vrgada).
Synodus saurus (L.)	<i>zelembać</i> (Rogoznica).
Anguilla anguilla (L.)	<i>bižat</i> (Vrgada, Jezera, Žirje, Kaprije), <i>bižot</i> (Zaton, Šibenik), <i>angulja</i> (Vrgada, Jezera, <i>anguja</i> (Murter), <i>jangulja</i> (Rogoznica), <i>blatski ugor</i> (Vrgada, Murter), <i>jegulja</i> (Sevid).
Muraena helena (L.)	<i>morona</i> (Vrgada, Murter), <i>morina</i> (Jezera, Kaprije, Sevid), <i>murina</i> (Žirje, Šibenik, Rogoznica).
Conger conger ([Artedi] L.)	<i>ugor</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Belone belone belone (L.)	<i>igla</i> (Vrgada, Murter, Kaprije), <i>jagla</i> (Murter, Jezera, Žirje), <i>iglica</i> (Žirje, Zaton, Šibenik), <i>jaglica</i> (Rogoznica, Sevid).
Scomberesox saurus (Walb.)	<i>igla</i> (Murter), <i>iglun</i> (Murter, Žirje), <i>jaglunić</i> (Jezera, Rogoznica), <i>jaglun</i> (Kaprije), <i>iglica</i> (Zaton, Šibenik).
Exocoetus volitans (L.)	<i>lastavica</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

Syngnathus spp.

Hippocampus spp.

Merluccius merluccius (L.)

Trisopterus minutus
capellanus (Lac.)

Phycis spp.

Antonogadus megalokynodon
(Kol.)

Zeus faber L.

Serranus cabrilla (L.)

Serranus hepatus (L.)

Serranus scriba (L.)

Anthias anthias (L.)

Dicentrarchus labrax (L.)

Epinephelus spp. (L.)

Polyprion americanus (Schn.)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

igla (Vrgada, Murter, Kaprije), *šilo* (Šibenik, Rogoznica, Sevid), *badalo* (Rogoznica).

konjić (Šibenik, Rogoznica, Sevid).

mol (Murter, Jezera, Kaprije, Šibenik), *tovar* (Žirje, Rogoznica), *magarac* (Zaton), *molo* (Zaton).

pišmolj (Vrgada, Rogoznica), *mol* (Kaprije), *molo* (Zaton).

tabinja (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

ugorova mati (Vrgada, Murter), *ugorova baba* (Jezera), *ugorova majka* (Rogoznica), *tabinja* (Žirje, Kaprije).

Kovač (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Rogoznica), *Šanpijetro* (Zaton), *Šanpjer* (Šibenik).

Kanj (Vrgada), *Kanjac* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

saketić (Vrgada), *pave* (Murter) *stozuba*, *slipimiš* (Jezera), *ljoga*, *ljogica* (Kaprije), *miš* (Zaton), *mišić* (Šibenik), *po pirke po kanjca* (Rogoznica).

perga (Vrgada), *pirka* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), *pirak* (Jezera).

kirja (Rogoznica), *kirnja* (Sevid).

brancin, *agač* (Vrgada), *dut* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

kerna (Vrgada), *kirna* (Jezera), *kirnja* (Žirje, Šibenik, Sevid), *kirja* (Rogoznica).

kirina (Kaprije), *štringa maringa* (Rogoznica).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Cepola macrophthalma (L.)	<i>fijamula</i> (Vrgada), <i>mač</i> (Jezera, Kaprije).
Campogramma glaycos (Lac.)	<i>bilizna</i> (Murter, Jezera, Rogoznica, Sevid).
Lichia amia (L.)	<i>lica</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Seriola dumerili (Risso)	<i>gof</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>prasad</i> (Zaton), <i>gof kulfar</i> (Rogoznica).
Trachurus spp.	<i>šarun</i> (Vrgada, Murter), <i>srun</i> (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>strun</i> (Zaton, Šibenik).
Coryphaena hippurus L.	<i>lampuga</i> (Rogoznica).
Sciaena umbra L.	<i>kavala</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>salamun</i> (Jezera, Rogoznica).
Mullus barbatus L.	<i>trljuh</i> (Vrgada, Murter, Jezera), <i>triljun</i> (Žirje), <i>trlja</i> (Zaton, Šibenik), <i>trlja</i> Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>barbon</i> (Kaprije).
Mullus surmuletus L.	<i>trlja</i> (Vrgada, Jezera), <i>trilja</i> (Murter, Žirje, Zaton, Šibenik), <i>trljun</i> (Kaprije, Rogoznica), <i>trlja pujoglavica</i> (Sevid).
Sparus aurata L.	<i>podlanica</i> (Vrgada, Murter), <i>orada</i> (Murter, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik), <i>obrat</i> (Murter, Jezera, Zaton), <i>orat</i> (Murter), <i>ovrata</i> (Rogoznica), <i>komarča</i> (Sevid).
Sparus pagrus L.	<i>pagar</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Boops boops (L.)	<i>bugva</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>bugvilj (mala)</i> (Vrgada, Jezera), <i>matalani (mala)</i> (Murter), <i>bugvica</i> (Žirje, Kaprije).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(*Županović, 1952*)

Dentex dentex (L.)	<i>zubatac</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Dentex gibbosus (Raf.)	<i>zubatac krunaš</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Šibenik), <i>zubatac</i> (Žirje, Kaprije, Zaton, Rogoznica).
Diplodus annularis (L.)	<i>sakalin</i> (Vrgada), <i>špar</i> (Murter, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Sevid), <i>spar</i> (Žirje, Rogoznica).
Diplodus sargus (L.)	<i>serag</i> (Vrgada), <i>sarag</i> (Murter, Kaprije), <i>šarag</i> (Jezera, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>šargaš</i> (Zaton).
Diplodus vulgaris (E. Geoffr. St. Hilaire)	<i>baraj</i> (Vrgada, Jezera), <i>fratar</i> (Žirje, Rogoznica, Sevid), <i>fratrić</i> (Jezera), <i>va-dabuža</i> (Murter), <i>pop</i> (Kaprije), <i>crnocipić crnocipljic</i> (Kaprije), <i>crnosip</i> (Zaton), <i>crnocipalj</i> (Šibenik).
Lithognathus mormyrus (L.)	<i>mormora</i> (Vrgada), <i>ovčica</i> (Murter, Jezera, Žirje, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>marmor</i> (Murter) <i>truta</i> (Kaprije).
Oblada melanura (L.)	<i>ušata</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>očada</i> (Kaprije, Zaton, Šibenik).
Pagellus erythrinus (L.)	<i>erbun</i> (Vrgada), <i>arbun</i> (Murter, Jezera, Žirje, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>jarbun</i> (Kaprije).
Pagellus acarne (Risso)	<i>kopilić</i> (Zaton), <i>škurijan</i> (Šibenik).
Puntazzo puntazzo (Gm.)	<i>pic</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Sarpa salpa (L.)	<i>sapa</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Zaton, Rogoznica, Sevid), <i>salpa</i> (Kaprije, Šibenik), <i>sapulina</i> juv. (Vrgada), <i>sapočica</i> , juv. (Jezera), <i>sapušica</i> (Žirje), <i>sapica</i> (Kaprije), <i>sapučice</i> (Rogoznica).
Spondylisoma cantharus (L.)	<i>kantar</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Spicara maena maena (L.)

modrak (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik), *tragalj* (Rogoznica), *očak* (Sevid).

Spicara maena flexuosa Raf.

manula, *žutoperka*, (♀) *babica*, *maštor* (♂) (Vrgada), *gavun* (Murter, Jezera, Žirje, Šibenik, Rogoznica, Sevid), *samar* (♂) (Murter, Jezera), *matica* (♀) (Jezera, Žirje, Kaprije), *šilj*, *gavunić*, juv. (Jezera, Rogoznica), *dronjače*, juv. (Žirje).

Spicara smaris (L.)

bilica (Vrgada, Murter, Zaton, Šibenik), *modrica* (Murter, Šibenik), *oštrulj*, *minjula* (Murter, Sevid), *gavun modrak* (Rogoznica).

Chromis chromis (L.)

crngalj (Vrgada), *crnjul* (Murter, Jezera, Kaprije), *crljun* (Žirje, Rogoznica), *crnulj* (Sevid), *prajčić* (Murter), *praščić* (Šibenik).

Labrus bimaculatus L.

finka (Vrgada), *smokva* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Rogoznica, Sevid), *žutica* (Zaton), *potka* (Šibenik).

Labrus merula L.

vran (Vrgada), *vranjac* (Murter), *vranak* (Jezera, Kaprije), *vranac* (Žirje, Zaton), *vrangica* (Rogoznica), *vranjica* (Sevid), *vrana* (Šibenik).

Labrus viridis L.

cicela (Vrgada, Murter), *čvrlj* (Jezera, Rogoznica), *zelenka* (Murter), *škorlac* (Žirje), *švrljak* (Kaprije), *starka* (Zaton).

Coris julis (L.)

knezac (Vrgada, Murter), *knjezac* (Jezera), *knegina* (Žirje), *šarac* (Kaprije), *knjez* (Zaton, Sevid), *knez* (Šibenik), *knjezatovica* (Rogoznica).

Coris giofredi Risso?

knez vranjanin (Vrgada), *knez* (Žirje, Šibenik), *knjez* (Kaprije, Zaton, Sevid).

Symphosus (Crenilabrus) dodereleini Jordan

hrstavica (Vrgada), *turčin*, *čučuruša*, juv. (Rogoznica), *potka* (Šibenik).

Symphosus (Crenilabrus) ocellatus Forskål

kančelir (Kaprije), *potka* (Šibenik).

ZNANSTVENO IME

NARODNO IME

Ribe (*Pisces*)

(Županović, 1952)

Symphosus (<i>Symphosus</i>) <i>rostratus</i> (Bloch)	<i>slast</i> (Vrgada), <i>slastice</i> (Murter), <i>tucavica</i> (Jezera), <i>slastičun</i> (Žirje), <i>tuslica</i> (Kaprije), <i>čuka</i> , <i>slatkica</i> (Rogoznica), <i>potkica</i> (Šibenik, Zaton).
Symphosus (<i>Crenilabrus</i>) <i>tinca</i> (L.)	<i>lambraka</i> (Vrgada, Jezera, Žirje), <i>potka</i> (Jezera, Kaprije, Šibenik), <i>činčireća</i> , juv. (Žirje), <i>vranak</i> (Kaprije), <i>bak</i> (Zaton), <i>lumbrak</i> (Rogoznica, Sevid)
Spariosoma (<i>Euscarus</i>) <i>cretense</i> (L.)	<i>popić?</i> (Murter).
Trachinus spp.	<i>pauk</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>ranj</i> (Jezera)
Uranoscopus <i>scaber</i> L.	<i>belajka</i> (Vrgada), <i>čaće</i> (Murter, Žirje, Zaton, Šibenik), <i>tovar</i> (Jezera) <i>čaća</i> (Kaprije) <i>baba čaće</i> (Rogoznica, Sevid).
Lepidopus <i>caudatus</i> (Euphr.)	<i>fijamula</i> (Vrgada), <i>srebrenjača</i> (Murter), <i>mač</i> (Jezera, Rogoznica, Sevid), <i>sablja</i> (Žirje).
Scomper (<i>Scomber</i>) <i>scombrus</i> (L.)	<i>skuša</i> (Vrgada, Žirje, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>lokarda</i> (Murter, Zaton, Šibenik), <i>lokardić</i> , juv. (Jezera, Šibenik), <i>skušarelica</i> , juv. (Žirje), <i>skušarela</i> , juv. (Kaprije).
Scomber (<i>Pneumatophorus</i>) <i>japonicus</i> Houtt.	<i>lokarda</i> (Vrgada, Žirje, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>lancarda</i> (Murter, Jezera, Zaton, Šibenik).
Thunnus (<i>Thunnus</i>) <i>thynnus</i> (L.)	<i>tunj</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Auxis <i>rochei</i> (Risso)	<i>rumb</i> (Vrgada, Murter, Kaprije, Šibenik) <i>rumbo</i> (Jezera, Zaton), <i>rombić</i> (Žirje).
Euthynnus (<i>Euthynnus</i>) <i>quadripunctatus</i> (E. Geoffr. St. Hilaire)	<i>luc</i> (Jezera, Zaton, Šibenik, Rogoznica), <i>trup</i> (Kaprije, Sevid).
Sarda <i>sarda</i> (Bloch)	<i>palamida</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Zaton, Šibenik), <i>palamita</i> (Kaprije), <i>polanda</i> (Rogoznica, Sevid).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Xiphias gladius L.	<i>igľun</i> (Vrgada, Murter), <i>jagľun</i> (Jezera, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>kljunara</i> (Žirje, Zaton).
Gobius spp.	<i>glamoč</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid), <i>škaljar</i> (Murter), <i>tučak</i> (Vrgada), <i>mali peš</i> (Zaton).
Callionymus spp.	<i>kokot divľji</i> (Rogoznica).
Blennius ocellaris L.	<i>božji pivac</i> (Vrgada, Rogoznica), <i>pivac</i> (Murter, Kaprije, Sevid), <i>škulja</i> (Jezera, Žirje, Šibenik), <i>bobusa</i> (Vrgada).
Blennius (Salaria) pavo Risso	<i>balavac</i> (Vrgada), <i>bunbala</i> (Murter), <i>balavica</i> (Jezera, Kaprije, Rogoznica, Sevid), <i>Pivac</i> (Žirje), <i>škulja</i> (Kaprije, Šibenik), <i>škuce</i> (Zaton).
Blennius (Salaria) rouxi Cocco	<i>popić</i> (Rogoznica).
Sphyraena sphyraena (L.)	<i>škeram</i> (Rogoznica), <i>škaram</i> (Sevid).
Mugil spp.	<i>cipal</i> (Vrgada, Murter, Žirje, Kaprije, Sevid), <i>mandela</i> (Vrgada), <i>cipal glavatac</i> (Jezera), <i>cipalj glaváš</i> , <i>prutaš</i> , <i>crnac</i> , <i>oštrica</i> (Zaton), <i>cipal skakavac</i> (Rogoznica), <i>cipal žabar</i> (Sevid), <i>cipalj glavatac</i> (Šibenik).
Atherina hepsetus L.	<i>gavun</i> (Vrgada), <i>brfun</i> (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Rogoznica), <i>brafun</i> (Šibenik, Sevid), <i>lustraran</i> (Zaton).
Atherina (Hepsetia) boyeri Risso	<i>gavuncin</i> (Vrgada), <i>ľjoga</i> (Jezera, Žirje, Šibenik (Mandalina), <i>brfunica</i> (Kaprije), <i>krivac</i> (Zaton), <i>batogľavan</i> (Rogoznica).
Scorpaena porcus L.	<i>škrpun</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica).
Scorpaena notata Raf.	<i>škrpunić</i> (Vrgada), <i>škrpun</i> (Jezera), <i>dubinski škrpun</i> (Žirje), <i>crveni škrpun</i> (Žirje, Rogoznica).
Scorpaena scrofa L.	<i>škrpina</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

ZNANSTVENO IME

Ribe (*Pisces*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Trigla lyra L.

lučerna (Vrgada, Rogoznica), *kokot* (Jezera, Šibenik), *kokota* (Zaton).

Aspitrigla obscura (L.)

anzuleta (Vrgada), *lačerna* (Murter, Jezera), *kokun* (Žirje), *kokot*, (Kaprije, Šibenik), *kirina* (Kaprije).

Trigloporus lastoviza (Brünn.)

kokot (Šibenik, Rogoznica), *lučerna* (Rogoznica).

Citharus macrolepidotus (Bloch)

pasara (Vrgada, Jezera, Kaprije), *pašara* (Žirje, Zaton), *plač* (Vrgada).

Solea spp.

švoja (Vrgada, Murter, Jezera, Rogoznica, Sevid), *švrolja* (Kaprije), *švolja* (Zaton, Šibenik), *list* (Rogoznica), *plač* (Murter).

Balistes carolinensis Gm.

miš (Vrgada), *peše luna* (Rogoznica).

Mola mola (L.)

bucalo (Vrgada), *butac* (Murter, Rogoznica, Sevid), *mese luna*, *po miseca* (Jezera), *peše barilà* (Žirje).

Diplecogaster bimaculata bimaculata Bonn.

lemeš (Jezera), *slipica* (Žirje), *baba klemme* (Rogoznica), *lemiš* (Sevid).

Lophius spp.

vražica (Vrgada), *hudobina* (Murter, Rogoznica), *vražja mati* (Murter), *pasja mati* (Jezera, Kaprije), *hrnja* (Jezera, Žirje), *grdobina* (Zaton).

Rakovi *Crustacea*)

Squilla mantis Fabr.

medvid (Sevid).

Penaeus trisulcatus Leach
(= *P. kerathurus*, *P. caramote*)

škiljun (Zaton), *šagula* (Rogoznica).

Leander spp.

kozica (Vrgada, Žirje, Šibenik) *kokozica* (Kaprije), *kozarica* (Zaton), *šagljica* (Sevid).

Scyllarus arctus (L.)

gambar (Vrgada), *migalo* (Murter), *lap* (Jezera), *zezalo* (Žirje), *babica* (Zaton), *zezavac* (Rogoznica, Sevid), *gagalo* (Kaprije).

ZNANSTVENO IME

Rakovi (*Crustacea*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Palinurus vulgaris Latr.	<i>jastrog</i> (Vrgada, Murter), <i>jastog</i> (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).
Astacus gammarus (L.)	<i>rarog</i> (Vrgada, Murter), <i>hlap</i> (Jezera, Rogoznica, Sevid), <i>jakar</i> (Žirje), <i>njakar</i> (Kaprije, Šibenik), <i>njakara</i> (Zaton).
Eupagurus excavatus (Herbst)	<i>šiljak</i> (Kaprije), <i>račica</i> (Zaton).
Maia squinado (Herbst)	<i>grozničar</i> (Vrgada), <i>baba</i> (♀), <i>did</i> (♂), (Murter), <i>babica</i> (Žirje, Kaprije), <i>bogdan</i> , <i>mala grancigula</i> (Rogoznica), <i>grancigula</i> (Šibenik, Sevid).
Carcinides maenas Rath.	<i>grmalj</i> (Žirje), <i>rak</i> (Zaton, Šibenik).
Portunus corrugatus (Penn.)	<i>rak zdrava Marija</i> (Vrgada), <i>rak</i> (Jezera).
Eriphia spinifrons (Herbst)	<i>grmalj</i> (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje), <i>rak grmalj</i> (Kaprije), <i>runjavac</i> (Rogoznica, Sevid).

Puževi (*Gastropoda*)

Haliotis lamellosa Lam.	<i>uho</i> (Kaprije).
Patella spp.	<i>prilipak</i> (Kaprije, Zaton, Šibenik).
Monodonta turbinata (Born)	<i>grc</i> , <i>grci</i> (Kaprije).
Cerithium vulgatum Brug.	<i>strumbula</i> (Kaprije).
Vermetus spp.	<i>pižak</i> (Kaprije).
Errones = Talparia sp. = Cypraea sp.	<i>kravica</i> (Kaprije).
Dolium galea L.	<i>spuž</i> (Kaprije, Zaton, Šibenik).
Murex trunculus L.	<i>vrpalj</i> (Kaprije), <i>vrpolj</i> (Šibenik).
Murex brandaris L.	<i>vrpalj gospodski</i> (Kaprije), <i>vrpolj</i> (Šibenik, Zaton).
Conus mediterraneus Brug.	<i>šiljak</i> , <i>vrtuljak</i> , (Kaprije)

ZNANSTVENO IME

Školjke (*Bivalvia*)

NARODNO IME

(Županović, 1952)

Arca noae L.

kunjka (Šibenik, Zaton), *kunkule*, *kunkul* (Kaprije).

Litophaga litophaga (L.)

datula (Kaprije, Zaton, Šibenik).

Mytilus galloprovincialis Lam.

pidoč (Kaprije), *pidoča* (Šibenik), *pizdica* (Zaton).

Pinna nobilis L.

lostura (Kaprije, Šibenik), *lustura* (Zaton).

Glavonošci (*Cephalopoda*)

Sepia officinalis L.

sipa (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

Sepiola rondeleti Ges.

sipica (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Šibenik), *muzgavčić* (Zaton), *babor* (Rogoznica), *bobolj* (Sevid).

Loligo vulgaris Lam.

lignja (Vrgada, Murter, Jezera, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

Ommatostrephes saggitatus (Lam.)

uliganj (Vrgada, Murter, Jezera, Kaprije), *lignjač* (Žirje), *ingloč* (Rogoznica), *oliganj* (Sevid).

Eledone moschata Lam.

mušun (Vrgada), *mušul* (Murter), *prč* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije), *muzgavac* (Zaton, Šibenik, Rogoznica, Sevid).

Octopus vulgaris Lam.

obotnica (Vrgada, Rogoznica), *obotnica* (Murter, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Sevid).

Morski ježevi (*Echinodermata*)

Antedon mediterranea (Lam.)

obotnica (Kaprije).

Holothuria tubulosa Gm.

trp (Kaprije, Šibenik), *kurčina* (Zaton).

Sphaerechinus granularis Lam.

jež (Kaprije, Šibenik, Zaton).

Asterias spp.

diblja *obotnica* (Kaprije), *zvizda* (Šibenik, Zaton).

Ophioderma longicauda Linck

obotnica (Kaprije).

ZNANSTVENO IME

NARODNO IME

Morski sisavci (*Mammalia*)

(Županović, 1952)

Delphinus i Tursiops sp.

dulfin, dupin, delfin (Kaprije), *dupin* (Šibenik, Zaton).

Monachus albiventer Hern.

morski čovik (Šibenik).

RIBARSKA TERMINOLOGIJA ŠIBENSKOG PODRUČJA

U članku »Ribarstvo i ribarska terminologija otoka Hvara«¹⁴⁰ autor je pokušao analizirati slavensko-romansku simbiozu, koja je na hvarskom području bila izrazita. Slavenski (hrvatski) došljaci na otok Hvar su imali prilike naučiti pomorstvo i ribarstvo od svojih prethodnika, kao što je to bilo i u ostalim dalmatinskim gradovima gdje je romanski utjecaj bio dominantan. Kad su ti došljaci tokom vremena više ili manje asimilirali zatečene narode, oni su već raspolagali terminologijom koja je dobrim dijelom bila sastavljena od preuzetih elemenata. To je ujedno bio jedan od razloga zašto mletački dijalekat, koji je vladao kod nas stotinama godina, nije ostavio vidnijih tragova u usvojenim nazivima mletačke provenijencije na hvarskom području u usporedbi s nazivima koje su slavenski doseljenici posudili »u prvo doba naše simbioze sa starim dalmatinskim Romanima.«¹⁴¹

Grčki elemenat kroz dalmatinski »filtar« mogao se lijepo pratiti iz popisa narodnih naziva ribe otoka Hvara izvršenih do 1849. godine, u usporedbi s popisom autora od 1952. godine.¹⁴² Na koji način su novonadošli Hrvati prilagodili svome sustavu pojedine grčko-latinske elemente posredstvom dalmatinskih Romana najbolje se moglo vidjeti iz primjera uzetih iz pučke ihtiološke nomenklature otoka Hvara, na osnovu analoških kreacija pučke etimologije.¹⁴³

Za razliku od hvarskog područja, šibensko područje, a naročito grad Šibenik, pokazivali su izrazito slavenski karakter u nazivima riba i ostale morske faune. Ono nije uopće posjedovalo u nazivima riba arhaičnost hvarskog regiona. To potvrđuje i naš prikaz geneze i današnje strukture naziva šibenskog područja. Stratifikacija tih naziva, za razliku od autohtonih romanskih na hvarskom području, uglavnom je talijanske (venecijanske) provenijencije.

Iz navedenih izlaganja razlike između hvarske i šibenske distribucije naziva naših talasozoonima mogao bi se izvesti i neki generalni zaključak o većoj arhaičnosti hvarskog regiona i o većoj autohtonosti (tj. o hrvatskom karakteru) šibenske aree. Iz ovih razmatranja proizlazi da će za najnevrednije vrste u Šibeniku biti više hrvatskih tvorbi i da u posuđivanju čak možemo reći da Šibenik više posuđuje iz mlađeg romanskog, tj. venecijanskoga nego Hvar koji ima u svojoj nomenklaturi riba više elemenata, primljenih od Grka, posredstvom dalmatinskih Romana. Tih elemenata nema na šibenskom području i svakako možemo kazati da je šibensko posuđivanje »u znaku mletačke upotrebe ili uzusa.«

Vodeći računa o suvremenoj lingvističkoj metodi, odnosno jednoj njezinoj »marginalnoj« disciplini — *semantici*,¹⁴⁴ koja je došla u prvi plan istraživanja ovog problema, imat ćemo prilike vidjeti iz ove naše analize ribarske terminologije šibenskog područja kako su se stvarale oznake pojedinih vrsta riba i ostalih morskih organizama na jednom čisto hrvatskom regionu u odnosu na ostale dalmatinske regione u kojima se zrcale dodiri i križanja starijih i novijih jezika Sredozemlja.¹⁴⁵

Tek jasan pogled na sadržaje, njihove raznolikosti, uzajamne dodire i križanje romanskog i slavenskog elementa na našoj obali omogućit će nam da bolje shvatimo i posebitosti šibenskog područja u tom pogledu i da ujedno shvatimo i prostorni raspored njihovih izraza i da razložito objasnimo njihov razvoj i njihovo podrijetlo.

Zato su pored uvođenja semantike o bok glasovnoj obradbi uzete u razmatranje i sve ostale asocijacije koje su mogle dovesti do inovacije u formama na šibenskom području. Kao podloga za ovu semantičku analizu uzeti su pojedini nazivi riba i ostalih morskih organizama sakupljeni na šibenskom području 1952. godine. Navodnici ili znak jednakosti odnose se uvijek na semantiku »zbog sadržaja«, tj. u pitanju je ista slika (= organizacija) denominacije.

Osnovne značajke postanja i strukture nazivlja šibenske talasofaune

Koliko je semantika našla svoju potvrdu i u proučavanju podrijetla talasofaune na šibenskom području možemo vidjeti iz naših daljih izlaganja o postanku naziva pojedinih vrsta riba i ostalih morskih organizama.

U ovoj analizi služili smo se obilno radovima naših uglednih lingvista. Tu u prvom redu mislimo na radove V. Vinje, koji je čitav svoj život posvetio ihtiolingvističkom proučavanju etimologije i strukture naziva jadranske faune. Naročito su vrijedni njegovi opisi *realia*, kao i prikaz ovisnosti talasozoonimije o ekonomskoj važnosti pojedinih vrsta riba i ostalih morskih organizama i u vezi s time djelovanje tržišta na nomenklaturu. Taj pristup problemu omogućio je V. Vinji da u svojim radovima ispravno protumači mnoge probleme koje prijašnja lingvistika nije mogla riješiti ili ih je krivo protumačila. Služeći se metodom *realia* koje semantičar opisuju i tumače, »današnja se lingvistika trudi da objasni, koliko je god to moguće, svaki dio inovacije ili svaki element sačuvanosti uz što solidnije poznavanje jezičnih, pojmovnih i stvarnih odnosa među nazivima.«¹⁴⁶ Upravo ta metoda, koji je V. Vinja upotrebljavao u svojim radovima, a naročito u svom glavnom djelu, pokušali smo upotrijebiti i u ovom našem radu o podrijetlu ribarske terminologije na šibenskom području. (Za svako znanstveno ime *vidi* odgovarajuće narodno ime u *popisu narodnih imena riba i ostalih morskih organizama u šibenskom području*, str. 19—30).

Ribe — Pisces

PAKLARA, PAKLINA — od hrvatske osnove koja je u *pakl*-ina,¹⁴⁷ srodno s romanskim (= lat.) PIX, -CIS i izv. PICULA (talijanski *pegula*¹⁴⁸).

MAČKA, MAŠKA, PAS — uvijek *mačka*, hrvatsko prenošenje 'terrestria → marina' kao i u drugih naroda; glavna opozicija *pas-mačka*; u Kapriju miješanje s nazivom i to aloglotskim za vrste »pas.«

PEŠE MARTELO, MLAT — uvijek izosemički *mlat* (hrvatski), a u Vrgadi izosemički *peše martelo* »bat, mlat« iz romanskog (venecijanskog) MARTELLUM.

MORSKI PRASAC — Zbog nezgrapnosti (u usporedbi s ostalim »psima«), *prasad* (hrvatski).

PAS KOSTILJ, KOSTILJ — (ali ovdje samo jestivi = *Acanthias*) uvijek s izvedenicom od *kost* (hrvatski) zbog istaknute bodlje.

SKLAT, ŠKLAT — Svi su nazivi iz latinske deminitivne izvedenice *SQUATULUS od SQUATUS, sigurni dalmatinski elemenat; u Zatonu (Šibenskom) atrakcija prema *hlap* (za *Astacus/Palinurus*).

TRTNIGA, BANJAČA, TRPINA, FRNJA, TRNIRUKA — Zbog električnog naboja izvedenica iz hrvatskog *trnuti*, negdje + *ruka*; udaljavanje od toga u *trpina* iz miješanja sa *torpedo*; u Vrgadi *tritniga* iz limitrofnog naziva *trpigna* — pučko prekrajanje nemotiviranog izraza; ishodište je uvijek isto!

BARAKULICA, BARAKOKULA, RAŽA, RAŽINA — Dalmatinski refleks od latinskog RAJA; Rogoznica ima *barakokula* što je paretimološko naslanjanje (nastalo još u venecijanskom) na grčki *bátrahos* »žaba« (Cortelazzo). V. Vinja smatra da je naslanjanje na izosemičko *barakân* »vrsta pokrivača za krevet«, kao i u drugim zapadnim romanskim jezicima.¹⁴⁹

VOLINA — uvijek izvedenica iz *vo(l)* (hrvatski), a što se poklapa sa svim ostalim nomenklaturama (izosemantizam).

VOLIĆ, KLENKA — Zbog toga što je oštrije gubice i manja: *volić* (= kao gore) ili od (hrvatskog) *klin* (uspoređi u sistematskom nazivu *oxy*).

ŽUTICA, ŽUTULJA, VIŽA — Uvijek iz hrvatskoga *žut* sa raznim izvođenjima zbog karakteristike ribe. A. Fortis (1774) je naziva, prema ribarima iz makarskog Primorja, »*Xutuglia*«, o »*Xutizza*« pella giallezza del suo colore ch'è la Pastinaca marina.«¹⁵⁰

SINJ, SENJ — Ništa izvjesno ne možemo reći o oblicima *sinj* i *senj* za ovu vrstu koja je zabilježena na šibenskom području i da li su uopće i u kakvoj vezi sa *šunj*. Isti ili slični nazivi se odnose i na anadromnu vrstu *Acipenser*, i nismo u mogućnosti objasniti zašto se više imena za *Acipenser* poklapa sa imenima za *Trygon*.¹⁵¹

GOLUB — Uvijek hrvatska oznaka *golub* (kao i u drugim nomenklaturama, usporedi *pesce colombo*).^{151a}

ŠTRIJUN, ŠTRLJUN — Venecijanizam koji je u Italiju prodro iz germansko-ga. Skok¹⁵² kaže da starofrancuski *esturjeon*, novofrancuski *esturgeon* i njemački *Stör* nisu jasni. Međutim, to bi nedvojbeno bio jedan od rijetkih oznaka za ribe koja nam je (zapravo našim susjedima) došla sa sjeverozapada; naime sa sjevera Apeninskog poluotoka, a ondje sa sjeverozapada iz germanskih jezika. Iako je po svojoj morskoj distribuciji vrsta tipična za istočni dio Sredozemlja do uključivo Jadrana (G. Lythgoe 55; PomEnc 3, 693 i Fiches FAO/Fischer, Bauchot i Schneider, II, 1987, 951)¹⁵³ ipak su kod nas upotrebljena imena izrazito zapadne provenijencije. Riba je bila veoma cijenjena u Antiki, imala je sakralne attribute. No kako ni grčki ni latinski nazivi nisu ni kod nas ni u Italiji sačuvani, zaključujemo da je taj (ili ti) ihtionim(i) vrlo rano uzmakao pred germanskim oblikom *sturiō*, koji predstavlja ishodište našim nazivima.¹⁵⁴ Venecijanski je oblik *storion* (Boerio 707) i odatle smo ga preuzeli, premda nije isključeno da su neke varijante preuzete iz južnijih dijalekata (abruceski ili markidanski). Nedvojbeno je da je *sturiō-ōnis* potvrđeno za Ravenu. a.943; a za Mletke a.1173. Na šibenskom području P. Divnić u svojoj pjesmi: »U pohvalu od grada Šibenika«, spominje je u XVI st. pod nazivom »Kragliem broy rib« ili »kral od riba.«¹⁵⁵

SRDELINA, PAPALINA, GOCA, SRDELICA — *S(a)rdela* i var. predindoevropski elemenat; *papalina* i var. po značenju etimona od *papalis* (perche si pescavano nelle coste dello Stato PAPALE); nakon formiranog naziva dolazi do paretimološkog križanja sa *pāpa* = »kaša« zbog sitnih dimenzija i velike mase; *gōca* sa Žirja je izvedenica od ACUS + demin. morfem preko mletačkoga (odakle je i ono-c- = ven.-zz-).^{155a}

SRDELA — Varijante od sarda, -ella.

SRDUN, SRDELUN, ČIFLA, ČEFLA — Osnova srd- kao C. sprattus; sve *čefle* u Jadranu obradio je V. Vinja u radu: »La fortune de CLUPEA« — elemenat je dalmatski. Na šibenskom području dominiraju forme sa -fl-; *čefla* (Rogoznica, Sevid), *čifla* (Žirje, Jezera, Zaton).¹⁵⁶

MINĆON, MICUN, MINĆUN, INĆUN, KURCILJ — *Minćun* je prvotno inćun od *inchiō*; miješanje sa »pišati« (*mingere*) dovodi na *kurcilj*. O etimologiji inćun < *aphye* još se uvijek raspravlja.¹⁵⁷

SREBRNA — Ovaj naziv je izveden na osnovi srebrnkaste boje tijela te ribe. Taj je sem realiziran i u drugim jezicima. Iz hrvatske osnove koja je u *srebro*, *srebrn*, izvedeni su nazivi: *srebrnjak*, *srebrnica*, a isto tako i naš naziv *srebrna* (Vrgada) za istu vrstu.¹⁵⁸

ZELEMBAC — *Zelembač*, kao u većine riba i srodnih familija ime se prenosi sa reptila (kao *lancarda*, *šugar* itd.).^{158a}

BIZAT, BIŽOT, ANGULJA, JANGULJA, BLATSKI UGOR, JEGULJA — Stariza slavenska posuđenica *jegulja*, *ang-* od *jang-*.¹⁵⁹ *Bižot* i *-ot* svakako je venecijanizam jer u Mlecima postoji isti lik; odakle u venecijanskom, mišljenja su podijeljena; po svojoj prilici od *biso* »siv.«

MORONA, MORINA, MURINA — Panmediteranski oblik od latinskog MURAE-NA < grčkog *mýraina*. Dalmato-romanski ostatak iz ribarske terminologije.

UGOR — Za razliku od drugih regiona u Šibeniku nema nikakvog utjecaja drugih oblasti, gdje je za Conger u uporabi grecizam (samo oko Skradina venecijanizam *grongo?*).¹⁶⁰

IGLA, JAGLA, IGLICA, JAGLICA — Slavenski refleks od *acu(cu)la*, čist prijevod grčkog *belóne* i latinskog *acus*; sve varijante slavenske.

IGLA, IGLUN, JAGLUNIĆ, JAGLUN, IGLICA — Kao i za belone, naziv za najbližu srodnu vrstu *Scomberosox*, temelje se na sadržaju »igla«, koje smo vidjeli kao oznaku za Belone *acus*: *igla*, *iglun*, *jaglun*, *jaglunić* i *iglica*.¹⁶¹ Sve su varijante i za ovu vrstu slavenske.

LASTAVICA — Slavenski prijevod (ali samostalan = poligenetički) od grčkoga i latinskoga.

IGLA, ŠILO, BADALO — I *igla* i *šilo* su semantizmi rašireni po Mediteranu, oblik hrvatski.

KONJIĆ — isto.

MOL, TOVAR, MAGARAC, MOLO — kod ove vrste sve varijante sadržaja (= semantizma) odnose se na »magarac«; *morluc* je jednako što i *Merluccius* (krivo pisanje sistematičara = *maris lucius* = luc od mora). Slavenska riječ vezana na latinsko *asellus*.

PIŠMOLJ, MOL, MOLO — I za ovu vrstu vrijedi isto kao i za *merluccius*; najlogičnije tumačiti *pesce molle*, ali unakrštava se i *peše mól* kao što se vidi iz var. *mol* = »magarac«. Dolazi od lat. *piscis mollis* = meka riba.

TABINJA — Čitav Jadran i *nitko više*: tabinja; potpuno nejasno; sigurno plod tabua jer je neki drugi narodi nazivaju imenom za kunu, a poznato je da je kuna *par excellence* tabu životinja; osim toga, česte su i naše i talijanske perifrize *mare del grongo* = »ugorova mati/baba«, a i to je znak tabua; *jedini* rašireni ihtionim koji V i n j a nije bio u mogućnosti *nikako* razjasniti.¹⁶²

UGOROVA MATI, UGOROVA BABA, UGOROVA MAJKA, TABINJA — Za ovu vrstu v. gore; ime za *Antonogadus* se ne izgovara (osim ako nije *tabinja*),

a kad ga treba imenovati kaže se da je *ugorova mati*, *baba*, a u Žirju i Kapriju nosi i ime *tabinja*. Ta perifraza, kao što vidimo, može nastati po slavenskom modelu: *ugorova mati* (majka) ili po tipičnom romanskom modelu: *mare de grongo* (*mat od grunja*).¹⁶³

KOVAČ, ŠANPJer — Iz legende o *instrumentaria fabrilia*, o prstu (otisku) sv. Petra. Naši nazivi tipa »sveti Petar« uglavnom su posuđeni iz mletačkoga: *šanjper*, *šampjero*, *šanjpijetro*.

KANJ, KANJAC — Dolazi od grčkog *háinō* »zijeвам«, u latinskom *hiatula*, a u engleskom *gaper*, to jest da se sve tri *forme izraza* temelje na vrijednosti »zijeвати«, što je karakteristično za ovu vrstu u opisima ribara, kao i u determinaciji ihtiologa zbog plivaćeg mjehura.¹⁶⁴

SAKETIĆ, PAVE; STOZUBA, MIŠ, itd — Svi redom afektivni termini, dakle *Affektwörter*, a ne *Normalwörter*. *Saketić* iz venecijanskog; *stozuba* je antifrastično, jer je riba toliko mala, itd., a *slipi miš* (= »šišmiš«) je deprecijativno; najimenovanija riba u Jadranu.

PERGA, PIRKA, PIRAK — Naziv dolazi od grčkog pridjeva *perknós* koji znači »šargast«, »pirgast«, *schwarzgefleckt*. Naši nazivi za ovu vrstu počivaju najvećim dijelom na grčkoj osnovi i pokazuju sve vokalske i konsonantske varijante koje su zabilježene kod starih pisaca.¹⁶⁵

KIRJA, KIRNJA — Teško je vjerovati za ovu vrstu da ima imena, a zašto *kirja* ne znamo.

BRANCIN, AGAČ, DUT — Za ovu vrstu talijanski su etimolozi i etimologijski rječnici prihvatili izvođenje *brancin* kako ga je iznio V. Vinja u radu: *Analyse du contenu des ichtyonimes* (Les noms de »Labrax lupus« et de »Chrysophrys aurata«).¹⁶⁶ Jedino na šibenskom području postoji areal za ovu vrstu pod nazivom *dût*. Vinja je mišljenja da nam postojanje tog oblika koji označava istu ribu, ne dopušta »da prihvatimo kao etimologiju slav. *smuditi*.¹⁶⁷ Prema istome autoru ta forma izraza (*dût*) mogla je biti upotrebljena za sadržaj »bodlja«, »oštar«, koja je mogla poslužiti kao ihtionim. To potvrđuju i brojne sredozemne nomenklature, gdje sadržaj »zub« služi kao osnova u ihtionimima.¹⁶⁸ Prema tome, osnovni grčki izraz za »zub« (*odoús-óntos*), »vrlo dobro objašnjava naše ime ribe« na šibenskom području.¹⁶⁹

KERNA, KIRNA, KIRNJA, KIRJA — Izgleda da su habitat i ponašanje ove obalne vrste bili odavna poznati ne samo prastanovnicima naše obale nego i populacijama čitavog Sredozemlja. To najbolje potvrđuje jedinstvenost i kontinuitet naziva ovog ihtionima od balkanskog do iberoromanskog, gdje se »kao po nekom dogovoru, svodi pod jedinstveni opći znak *kirnja*«. ¹⁷⁰ Takvo jedno povezivanje španjolskog *cherna*, katalanskog *xerna* s južnotalijanskim *černja*, hrvatskim *kiyerna*, itd., nalazimo i kod J. Coronimasa.¹⁷¹ Istovjetnost naziva ukazivala bi i na zajedničko pred-

indoevrosko podrijetlo. Prastanovnici Sredozemlja pratili su najvjerojatnije u isto vrijeme jednu *označenu stvar* — u ovom slučaju konkretno ribu — i dolazili do istih zaključaka, što se ogleda i u gotovo istom imenu na čitavu Mediteranu. Znači da je i osnova u podrijetlu imena ove ribe morala biti zajednička širom Mediterana, gdje se taj naziv uspio sačuvati. Stoga nije isključena mogućnost da su Hrvati, kao i Talijani na području Apulije, dolaskom na istočne i zapadne obale Jadrana zatekli starosjedioce od kojih su pozajmili taj naziv i prilagodili ga svom jezičnom sustavu. Slično se dešavalo i na ostalim dijelovima Mediterana.

KIRINA, STRINGA MARINGA — Vjerojatno i u nazivu *štringa maringa*, kako se Polyprion naziva u Rogoznici, možemo vidjeti želju »za ekspresivnim izrazom kojim će se označiti ružna, bodljava i velika riba; determinativ *marina* koji se u želji za jačom ekspresivnošću, mijenja u *maringa*.¹⁷²

FIJAMULA, MAČ — Za ovu vrstu kod nas je još Lambl 1854 zabilježio za Tisno naziv *plamen od mora*, kojem bi odgovarala naša tuđica *fijamula*.¹⁷³ Oblik tijela »izduženost« + »spljoštenost« kod ove vrste je povezan s osnovnim semantizmom »mač«, koji se u nas realizira u imenima slav. ili tuđeg porijekla.¹⁷⁴

BILIZNA — Naziv *bilizna*, *bilizma* je vrlo vrijedan stari, veoma stari relikat iz prvih vremena Hrvata na Jadranu.¹⁷⁵

LICA — *Lica* i var. dolazi od grčkoga *lichia*. Budući da su sustavni nazivi redovito grčki i latinski, lingvisti su »uzeli zdravo za gotovo« da je i *lichia* grčka riječ!.¹⁷⁶ Neki autori su, međutim, ukazivali na mletački kao neposredan izvor našem *lica*,¹⁷⁷ dok ju je P. Budmani smatrao za talijansku riječ.¹⁷⁸ Prema tome, Skokova *lichia*, kako navodi Vinja, nije nikada bila ni latinska ni grčka riječ, već samo tvorevina sistematičara.¹⁷⁹

GOF, GOF KULFAR, PRASAC — Naziv *gof* (i var.) vrčki je ostatak u dalmatskom, a onda preuzet u venecijanskom (*gofa*), a srednjojadranski otoci su ga primili od Mlečana.¹⁸⁰

ŠARUN, SRUN, STRUN — Gotovo svi nazivi za ovu vrstu potječu iz jednog lat. SAURUS (ime reptila zbog šara preneseno na ribu, v. *lancarda*, *zelembać*); hrvatski refleksi su međusobno različiti zbog hrvatskog razvoja jedinstvenog termina (o tumačenjima tih refle(a)sa pisao je detaljno V. Vinja u svom radu o: »Noms de Carangidés (SRAZ).¹⁸¹

LAMPUGA — Naziv *lampuga* je aloglotem sigurno, potvrđena je u apenino-romanskom, ali tom stranom elementu teško je utvrditi etimologiju.¹⁸²

KAVALA, SALAMUN — Naša ihtionimska vrijednost za sinonimno *konj* potekla iz lat. *caballus*. Kako talijanska obala nasuprot našoj ne poznaje za

Sciaenidae nazive sa sadržajem »konj«, *V i n j a* je mišljenja da su oba tipa, tj. *konj* (domaći) i *kaval* (tuđi), nastala na našoj obali. Isti autor je mišljenja da nije lako utvrditi da li je *konj* prevedenica od *kaval* ili obrnuto.¹⁸³

TRLJUH, TRILJUN, TRILJA, TRLJA, BARBON — Naši hrvatski nazivi: *trlja*, *trljica*, *trigja*, *trlja*, itd. grčkolatinskog su porijekla (*triglā*). K nama su došli dvojako. Oblici bez-*g*- došli su nam preko venecijanskog (*tria*, *triglia*, *triglietta*), dok su oblici sa-*g*- izravni grecizmi, po svemu sudeći iz južnotalijanskih dijalekata. Kako naši refleksi *-l-/-lj-/-j-* nisu pertinentni za određivanje točke iradijacije aloglotskog naziva, teško je bilo, kako navodi V. *V i n j a*,¹⁸⁴ što pouzdanije kazati o oblicima *trlja*, *trlja*, *trija*, *trja*, *târja*, *tarla* »koji zacijelo stoje u vezi sa mlet.-ital. *triglia*«. ¹⁸⁵ Pomoću sufiksa *-uh* nastaje oblik *trljuh*, koji nalazimo u Kapriju, Murteru i Jezerima. *Barbon* (Kaprije) je venecijanizam.

TRLJA, TRILJA itd. — Istog su porijekla kao i za vrstu *M. barbatus*.

PODLANICA, ORADA, OBRAT, ORAT, OVRATA, KOMARČA — Većina imena za ovu vrstu temelji se kod nas na semantizmu »zlatno«, »zlatan«, bilo da je on izražen našim ili aloglotskim sredstvima. Lat. *AURATA* nalazimo i u hrvatskim refleksima na šibenskom području, a nazivi mogu biti dvojaka postanja: s jedne strane je nastavljanje iz dalmatskog preuzetih oblika: *obrat*, *orat*, *ovrata* (Murter, Jezera, Zaton, Rogoznica), a s druge posuđivanje iz mletačkog *orada* (Murter, Žirje, Kaprije, Zaton, Šibenik). U nazivu *podlanica* imamo istu sliku sadržaja kao u lat. *palma* »dlan.«¹⁸⁶ Naziv *komarča* (Sevid) dolazi od grč. *komaris*.

PAGAR — Grčki ihtionim. Dolazi od grč. *phágros* = lat. *pagrus*.

BUGVA, BUGVILJ, MATALANI, BUGVICA — Šibenski je region karakteriziran sa *-g-* mjesto *-k-* kako je na ostalom dijelu Jadrana. Dolazi od grč. *bōax* (stezanjem) *bōx*, ak. *bōka*. *Matalani* (m. pl.) s osnovom *mat-* koju ne znamo objasniti; vjerojatno se radi o nazivu afektivnog sadržaja (iuv).¹⁸⁷

ZUBATAC — Naziv je izrazito naše tvorbe; cijeli ga Mediteran jednako zove, ali svak svojim sredstvima; zato naš termin ne može biti kalkiran!

ZUBATAC KRUNAŠ, ZUBATAC — Ova vrsta je srodnik običnog zubaca i pojavljuje se u leksijama romanskog tipa kao *zubatac od korone*, a i u leksijama domaće tvorbe *zubatac krunaš* na šibenskom području; budući da je »grba« na glavi, ona se konceptualizira kao *kruna*.

SAKALIN, ŠPAR, SPAR — Gotovo svi naši i ostali sredozemni oblici nastavljaju grčki *spáros*, iz kojega je posuđeno lat. *sparus*; sve je to iz grč. imenice kojom se označuje »vršak koplja«; sakalin od *siccus* »suh«, *-lin* je deminutivni i afekt. sufix jer je riba mala.

SARAG, SERAG, ŠARAG, ŠARGAŠ — Od lat. *sargus*; dalmato-romanski leksički ostatak = grč. *sargós* mediteranskog podrijetla.¹⁸⁸

BARAJ, FRATAR, FRATRIĆ, VADABUŽA, POP, CRNOCIPIĆ, CRNOCIPALJ, CRNOSIP — *Fratar, crnosipac* itd. metafora na »fratar« radi crnog ovratnika; u likovima šibenskog Dôca i Kaprija unakršteno sa *cipalj*, drugdje sa *sipa* + sufiks za m. (obvezatni) rod. *Vadabuža* je naš venecijanizam *va(da) (in) + buža* zbog ponašanja (drugdje virilo); *baraj* je po svojoj prilici od bara »crta, pruga«. Sa svoje dvije karakteristične pruge D. vulgaris se razlikuje od ostale tri vrste i one će tvoriti najčešći sem u konceptualizaciji naziva za tu vrstu. Crne su pruge, dakle, najuočljivija osobina u fratra i stoga nije nimalo čudno što se taj sem na najrazličitije načine konceptualizira u tvorbi naziva za tu ribu, i to ne samo kod nas nego i kod drugih sredozemnih naroda.^{188a}

MORMORA, OVCICA, MARMOR, TRUTA — Grčki ihtionim *mormiros* kao oznaka za ribu nam je potvrđen od Aristotela (6, 17, 3); međutim, reduplikativna grupa M.R.M.R. postoji i u latinskoj riječi MARMOR. Tako dolazimo do dva paradigmatski formalno slična izraza (mramor/mrmor, *marmo/mormorio*). Ihtionim je sa svojim M.R.M.R. oblikom izraza, kako navodi V. Vinja, »omogućio ili pogodovao ulasku dviju različitih supstancija u formu sadržaja: i sadržaju »mrmljanje« i sadržaju »mramor«.¹⁸⁹ Sadržaj »marmor«, »mramor«(ast) je i više nego opravdan zbog sivkasto-crnkasto išaranih bokova kod ove vrste. S tim u vezi je i naziv *truta* (Kaprije), (inače) pastrva zbog nacрта.

UŠATA, OČADA — *Očada* je venecijanski oblik, dok je *ušata* svakako stariji oblik; u prvom je došlo do naslanjanja (ili možda i potječe od) OCULATA, dok drugi postulira OSSEATA. Ni jedan Dalmatinac nije je dovodio u vezu sa »uho«. U svakom slučaju čudno je miješanje oč- i uš- na tako sitnom arealu; drugdje venecijanizam *očada* gotovo i nije poznat.

ARBUN, ERBUN, JARBUN — *Arbun* dolazi od lat. ALBOR — »bjelina«, »svjetla boja«, »sjajna boja« (lat. ALBUS »bijel«).

KOPILIĆ, ŠKURIJAN — Termini za ovu vrstu (*kopile* (-ić), *škurijan*) = bastard su nastali vjerojatno zbog kvalitete koja nije pravi arbun. Taj isti mali »pagrić« (= Pagellus ...),^{189a} budući da nije pravi pagar, nego nešto krivo, nepravo, baštardano, muleće itd., na najvećem broju sredozemnih točaka dobiva determinaciju sa semantizmom tog tipa: *bâtard, bort* itd., a u talijanskom se to izražava kroz izraz *spurio* (= »di natura bastard«), *špurijan mu odlično pristaje, ali taj je izraz kod nas postao »neproziran« (prema usmenom saopćenju V. Vinje): *škurijan* jer je tobože (mada nije!) š k ū r. Ovdje je došla do izražaja pučka etimologija, tj. sekundarna motivacija, koja ne bira sredstva (vidi: *ranjen* iako ranjava on, a sâm nije ranjen — Trachinus), *dragana* (opet = Trachinus) iako nije draga, ali grč. *drákaina* je nerazumljivo, pa, kad je to *drákaina* dalo pravilno (možda preko lat. *dracaena*), *draganja* i *drkôna*, narod ju je preinačio u *ždrkovna* i u *dragana*. Isto tako, tj. na osnovu sekundarne motivacije, možemo tražiti i podrijetlo šibenskog *škurijan*.

PIC — Svi su naši oblici od špicaste gubice; temeljni elemenat je germanski. Skok¹⁹⁰ je zaključio da »stoji u vezi sa ital. istoznačnim nazivom *spizzo*, a ovaj je germanskoga porijekla, pa, kako navodi V. Vinja »naš naziv *pic* ne može biti star.«¹⁹¹ I u drugim jezicima po čitavu Mediteranu, naziv za ovu vrstu temelji se na konceptualizaciji sema »šiljast«, »oštar«, »punitast«.

SAPA, SALPA SAPULINA, SAPOČICA, SAPUŠICA, SAPICA — Ovo je jedan od najstarijih oblika, svakako prije Latina; različita ponašanja grupe *-lp-* koje se u star. slav. posuđivanju vokalizira; *-uš-* < *-ucea* (dalmatski!), *-oč* je novije; *-uč* — je < *-oč* — < UCEU.

KANTAR — *Kantar* je jedinstveno prošireni naziv za cio Jadran; poznati su i sunazivi, ali to su afekt. varijante. Dolazi od grč. *kántharos* > lat. *cantharus*. To mogu biti i mletačke posuđenice (*cantara*; *cantarella*).¹⁹²

MODRAK, TRAGALJ, OČAK — Kod vrsta iz por. Maenida naročitu pažnju je privuklo ne samo kod ribara nego i kod ihtiologa, mijenjanje boja, naročito kad govore o pojavi svadbenog ruha. Kod ove vrste *modra* boja je karakteristična, što se odražava i u nazivu *modrak*. Koliko nam je poznato samo je dalmatski među sredozemnim jezicima sačuvao grčki izraz za ovu vrstu *trágos*. Naziv *tragalj* na šibenfkom području vjerojatno je izvedenica od latinske deminutivizacije *TRAGULUS. Sredozemne su nomenklature također iskoristile još jednu morfološku osobitost kod gira: njihovu veličinu oka.¹⁹³ Odatle vjerojatno i naziv *očak* za ovu vrstu u Sevidu.

MANULA, ŽUTOPERKA, BABICA, MAŠTOR (♂), GAVUN, SAMAR (♂), MATICA (♀), ŠILJ, GAVUNIĆ (juv.), DRONJAČE — Karakteristično je šibensko miješanje kad je riječ o nazivima Maenida. Za *gavun* cijela Dalmacija ima *Atherina* spp., a jedino šibenska regija upotrebljava isti naziv za ovu vrstu. *Manula* je deminutivni oblik od lat. MAENULA. Tip *maenula* je veoma rasprostranjen u talijanskim i hrvatskim dijalektima, kao i u Mediteranu uopće.¹⁹⁴ Naziv SAMAR dolazi od grč. *smaris*. Ovaj izraz je bio veoma rasprostranjen na dalmatskom teritoriju jer se veoma brzo uklopio u odgovarajući semantizam kojeg više nema. On ujedno ukazuje da je *veliki* broj grčkih (klas) i rimskih (opet klas) naziva *živ* u našim jadranskim denominacijama, ali je isti iskrenut, adaptiran, niveliziran, krivo preveden i uopće deformiran u procesu one lingvističke pojave koja se naziva pučkom etimologijom. Od grč. *smaris* iz Aristotela, Opijana i Ateneja, još su *živi* naši oblici: *samar*, *samaruša*, *samica*, *samaritan*, *sarmarida*, *salmarida* i još neki pa predstavljaju pučkoetimološki iskrivljene nastavljache onog grč. *smaris*, *smarida*. Posebnu teškoću predstavlja etimološko objašnjenje naziva *dronjače* (f. pl.) s kojim se na Žirju označava *S.m. flexuosa iuvss*. Vinja¹⁹⁵ pokušava dati dva tumačenja, koja, iako su međusobno različita, ne moraju biti proturječna. Prvo bi se sastojalo u tome da u terminu *dronjača* vidimo relikv od grč. izraza za »vodu«: usp. *idrón*, novogrč. *idróno*. U »prilog takvu zaključivanju govore dva faktora: otok Žirje, »meno esposto alle

comunicazioni« (Bartoli) sačuvao je više grecizama i prvenstveno grčkih ihtionima ...»¹⁹⁶ I drugo, što je još vjerojatnije za objašnjavanje naziva *dronjača*, polazi od sekundarne motivacije, tj. sinkronijskog objašnjenja, gdje je protezljiva gubica u gira, dala povoda različitim metaforama od kojih je jedna usporedba s pticom. Prijelaz *terrestria* → *marina*« predstavlja u tom slučaju samo ispunjenje razumljivim sadržajem jednog potpuno neprozirnog naziva.«¹⁹⁷

BILICA, MODRICA, OŠTRULJ, MINJULA, GAVUN MODRAK — Isto tako i za ovu vrstu važi sve što je rečeno za *Spicara maena flexuosa*. I nazivi *bilica* i *modrica* za ovu vrstu ukazuju da na šibenskom području nema starih izrazito dalmatskih termina. Radije možemo kazati da su slavenski elementi novijega postanja. A takvi oni zbilja i jesu jer su svi jasni i bez arhajskoslavenskih promjena. Slavenski elementi su ili onakvi kakvi su u ostaloj Dalmaciji ili su novije tvorbe, a u ovom slučaju izrazito šibenski.¹⁹⁸

CRNGALJ, CRNJUL, PRAŠČIĆ — Sve varijante na bazi semantizma i forme crn (*crngalj, crnjul, crljun, crnulj*); tip. naziv je *prasac* antifrastički.

FINKA, ŽUTICA, POTKA, SMOKVA — Kod ove vrste, dalmatski oblici *pika, finka* (Vrgada) i var. potvrđuju identifikaciju grč./lat. *phycis* kao naziva za Labridae. Grč. ihtionim *phýkes* (Aristotel) leksikografi definiraju kao »ribu koja živi među morskim travama«. Ono je prešlo u dalmatski (*figa, finka*) i u svom izvornom obliku zadržalo se sve do danas na dosta lokaliteta srednje Dalmacije.¹⁹⁹ Naziv *smokva* za ovu vrstu kao ihtionim vjerojatno je rezultat pučke etimologije ili, točnije, hrvatski prijevod jedne starije pučke etimologije.²⁰⁰ U nazivu *žutica* (Zaton) od *žit* vjerojatno je prisutan afektivni naboj. Za šibensko područje, i to samo za šibensko područje na čitavoj našoj obali, interesantan je naziv za Labridae *potka*. Vinja je mišljenja da naziv *potka* ide u red *Affektwörter*. »Ne znamo protumačiti *potka*«, a to je naziv i za *Symphosus (Crenilabrus) tinca* i *Symphosus (Symphosus) rostratus*.²⁰¹

Možda bismo podrijetlo naziva *potka* trebali tražiti u ponašanju nekih labrida, kao i u habitusu (= *moeurs*, kako kaže Dieuzeide) ribe. Metaforično *potka* se kreće među morskom travom nevidljiva s jednog kraja na drugi poput *potke* u tkalačkom razboju. Leksem *potka* je potvrđen na šibenskom području (a naročito u gradu Šibeniku) u drugom značenju nego u ostaloj Dalmaciji.

VRAN, VRANJAC, VRANAK, VRANAC, VRANGICA, VRANJICA, VRANA — Latinski je *merula*, zahvaljujući dalmatskom posredstvu, sačuvano i u našem jeziku i to kao ornitonim i kao ihtionim. Zbog izrazito tamne boje *Labrus merula* najčešće se naziva našim ornitonimom *v r a n a*, koji P. Hektorović spominje u 1117. stihu *Ribanja*.²⁰² Nazivi gotovo crnog Lmer pokazuje brojne varijante iste osnove i na šibenskom području. Kako su *vrán* »crn« i »*vránac*« »konj vrane dlake«, to nije nimalo čudno što na istoj

osi imamo nazive za L. me-rula *vran*, *vranac*, *vranjac*, *vranak* na šibenskom području. U Sevidu imamo čak i *vranjic(a)*, a u Rogoznici neočekivano -g- u *vrangica*, koje V. Vinja nije znao objasniti.²⁰³

CICELA, ČVRLJ — Dok *vrana* označuje gotovo uvijek jednu vrstu, dotle se našim ornitonimom *droz d* (*Turdus* sp.), koji odgovara i prasrodan je s lat. *turdus*, daju, zbog šarolikih boja, i raznovrsni izrazi pojedinih ornitonima. Tako, npr., na šibenskom području imamo za L. *viridis* nazive prema narodnim imenima za čvorka (*Sturnus vulgaris* L.) i to najčešće prema ornitonimu *čvrlj* i varijante *švrljak* i *škorlác*. Poseban problem kod etimološkog razmatranja postavlja i nazivi *cicela* i *starka*. Naziv *cicela* je najvjerojatnije izraz traženja »što ekspresivnijeg i što efektivnijeg naziva«, te da ju valja tretirati kao izrazito afektivnu (stilističku) riječ.²⁰⁵ Naziv *starka* (Lvir) sami ispitanici tumače (*ka' tica na gnizdu*).²⁰⁶ U Murteru za Lvir imamo i naziv *zelenka* od zelene boje koja je karakteristična za ovu vrstu.

KNEZAC, KNJEZAC, KNEGINA, ŠARAC, KNJEZ, KNEZ, KNJEZATOVICA, KNEZ VRANJANIN — Premda se ovdje radi o samo jednoj vrsti *C. julis*, ribari su na osnovi različitih boja kod ove vrste označavali različite faze (muške i ženske). Od naših naziva tog tipa najrasprostranjeniji je lik *knez* (i izvedenice ženskog roda: *knegina*, *knezatovica*). Neoznačeno *knez* (ili varijante) uglavnom se odnose na ruho »julis«, a s determinativom *šarac* i sl. označuje se ruho »*giofredi*«.²⁰⁷ Međutim, na šibenskom području (Kaprije) imamo naziv »*šarac*« i za *C. julis*.

HRSTAVICA, TURČIN, ČUČURUŠA, juv., POTKA — *Hrstavica* (Vrgada) je deprecijativni semantizam u značenju »pun kosti« i »hrstati« (pod zubima). Izraz *čučuruša* (juv.) je bez sumnje *Affekwort* i rezultat traženja što ekspresivnijeg i afektivnijeg naziva. *Turčin* se ovdje pojavljuje uglavnom kao etnička stilistička oznaka.²⁰⁸

KANČELIR, POTKA — Boja kod ove vrste ističe se posebnim ruhom koje podsjeća na oznake kakvog »funkcionara«. Takvu jednu potvrdu denominacijskog tipa imamo i u nazivu za ovu vrstu *kančelir* (Kaprije).²⁰⁹

SLAST, SLASTICA, TUCAVICA, SLASTIČUN, TUSLICA, ČUKA, SLASKICA, POTKA — Antifrastično označavanje za ovu ribicu nalazimo u nazivu *slast* (Vrgada), *slastice*, *slatkica* (Murter, Rogoznica), a na Žirju, uz hibridno rom.-slav. proširenje, *slastičün*, gdje je ironični sadržaj još istaknutiji zbog augmentativnog sufiksa. Nazivi *tucavica*, *tuslica* su najvjerojatnije u odnosu na ponašanje (*behaviour*) referenta.²¹⁰

LAMBRAKA, POTKA, ČINČIREĆA (juv.), VRANAK, BAK, LUMBRAC — U nazivu *lambrak*, *lumbrak*, grčka je osnova *labr-*, zahvaljujući dalmatskom posredstvu, povezana sa semičkom vrijednošću »usna«. U našem jeziku, uslijed sve očitije motiviranosti, imamo mnogo varijanti od kojih je najrasprostranjeniji lik *lumbrak*.²¹¹ Antifrastička oznaka za ovu nevrjednu vrstu nalazimo i u nazivu *bak* (Zaton), gdje se uspoređuje s velikim bikom.

PAUK, RANJ — Na šibenskom području naziv *pauk* je gotovo kompaktno zastupljen. Nazivi se temelje na slici sadržaja »pauk« i taj će se sadržaj izraziti s našim izrazom *pauk*. Kako su riječ i metafora vrlo jasne, nema, kako navodi Vinja,²¹² »nikakvih varijanti za taj ihtionim«. Naziv *ranj* (Jezera) nastavlja lat. ARANEUS. Izraz je kod nas relativno star. Iako se poklapa sa ven. *ragno*, *varagno*, teško je sa sigurnošću tvrditi, kako navodi V. Vinja, da je *ranj* venecijanizam, jer bi riječ isto tako mogla potjecati iz predmletačke faze.²¹³

BELAJKA, ČAĆE, TOVAR, ČAĆA, BABA ČAĆE — Riba istaknutog ružnog izgleda — odatle afektivni nazivi — *be-lajka* je semantizam *belaj* (iz turskog a tu iz arapskog); *baba* je naš termin, a *čaće* i *čaće* na istoj paradigmatskoj osi (srodnost!) na nekim mjestima (Rogoznica i Sevid) dovede do amalgama u jednom nazivu.

FIJAMULA, SREBRENJAČA, MAČ, SABLJA — Za naziv *fijamula* vidi pod *Cepola macrophthalmia*. Oblik ribe najvjerojatnije je izazvao nazive za ovu vrstu sa osnovnim semantizmom »mač«, »sablja«, a mač i sablja su slavenskog porijekla. *Lepidopus* je također nazvan i po svojoj srebrnoj boji — *srebrenjača* (Murter).

SKUŠA, LOKARDA, LOKARDIĆ (juv.), SKUŠARELICA (juv.), SKUŠARELA (juv.) — Na šibenskom području su prisutna dva naziva za ovu vrstu (*skuša* i *lokarda*). »Skuša« se govori na najvećem dijelu našeg obalnog područja i on je općenito prihvaćen za termin, što nije slučaj sa drugim nazivom za ovu ribu *lokarda*. Međutim, usprkos svojoj raširenosti naziv *skuša* ostao je sve do danas još uvijek nejasan, »iako i po svojem obliku i po naglasku (kratki silazni naglasak na prvom slogu) i po svom glasovnom stanju potpuno liči na naše riječi«.²¹⁴ Deminutivnu tvorbu ž. roda vidimo u nazivu *skušarela* (juv.), gdje je na neobjašnjeno *-ar-* dodan romanski deminutivni morfem, kojemu je, prema Vinji,²¹⁵ »ubrzo izbljedjela njegova deminutivna vrijednost, pa je na već deminutivni oblik dodan naš morfem iste vrijednosti: *skušarelica* (rom. *-ella* + / = hrv srp. *-ica*)«. Na šibenskom malom arealu za ovu ribu od mase postoji i naziv *lokarda*. *Lokarda* je stara posuđenica i ona je preko dalmatskoga preuzeta od lat. LACERTA »gušterica.«²¹⁶

LOKARDA, LANCARDA — Šibenski je teren posebit i u ovom slučaju, kao i u denominaciji Maenidae — Atherinididae, i to zbog iskretanja na cijelom ostalom pojasu prihvaćenih vrijednosti! *Lokarda* nastavlja stariji, a *lancarda* noviji sloj; oba u zadnjoj liniji mogu biti iz istog etimona, ali *lanc-* (u nazivu *lancarda*, za razliku od naziva *lokarda* na ostalim područjima za ovu vrstu) naslonjeno je (kasnije!) na *lancia* pod utjecajem mletačkoga.

TUNJ — Naziv *tunj* je predindoevropski elemenat. Pozna ga čitavo Sredozemlje i izvan buduću da je riba ekonomski važna, što naročito dolazi do izražaja u analizama etimologije i strukture naziva jadranske faune.²¹⁷

RUMB, RUMBO, ROMBIĆ — Gotovo isto kao i kod tunja, ali mutatis mutandis-*rumb* i var. zbog čigrastog oblika tijela i čigrastog kretanja/skakanja.

LUC, TRUP — Naziv *luc* ograničen je samo na našu obalu, a među sredozemnim imenima za Thunnidae ne nalazimo »niti jedan formalno slični oblik, koji bi mu mogao predstavljati izvor.«²¹⁸ Mišljenje je V. Vinje da je naš izraz *luc* vjerojatno posuđen iz talijanskog (najvjerojatnije ven.) *luzzo*, kao prijenos značenja *Sphyraena spet* → *Euthynnus (Euthynnus) quadrimaculatus*. Brzina kojom jedna i druga vrsta napada plijen, kao i njihovo kretanje po površini, vjerojatno je dovelo i do jednoobraznog designiranja vrste.

PALAMIDA, PALAMITA, POLANDA — Na šibenskom području, kao i na čitavoj našoj obali, prisutna su oba naziva: mlađi venecijanizam *palamida* i dalmato-romanski ostatak *polanda* (v. Skok, 2, 591), koji nastavljaju osnovni grčko-latinski oblik *pelamys*. Naziv *polanda* je stariji u našem jeziku i pokazuje karakteristični dalmatski vokalski tretman, kako je istakao Skok.²¹⁹

IGLUN, JAGLUN, KLJUNARA — Kod ove je vrste morfološka osobina pretvorena u termin kroz oblik sa semantizmom »šiljasta izdužena gubica = »kljun.«

GLAMOČ, ŠKALJAR, TUČAK, MALI PEŠ — Od svih elemenata habitata najčešće se uočava da *glamoč* živi među kamenjem. Na sem »kamen(je)« upućuje i ihtionim *skaljar*, koji je izveden od *skalja*. Izražena glava i nabito tijelo izazvali su kod nas, kao i u talijanskom i sardskom, sliku predmeta kojim se udara, tuče; od lat.* MATTEA »buzdovan«, u čijem sadržaju nalazimo »navlaš istu sliku sadržaja«, koju nalazimo i u našem obliku *tučak* (Vrgada) od *tući*²²⁰; *peš* je česta, i na raznim našim točkama, oznaka za malu ribu (od tal./ven.).

BOŽJI PIVAC, PIVAC, ŠKULJA, BOBUSA, BALAVAC, BUNBALA, BALAVICA, ŠKUČE — Dvije biomorfološke osobine: »kresta« daje naziv *pivac*; a opća slinavost daje naziv na temelju sema »slina« kroz razne likove: *bala-vac*; *-ica*; *brbusa* i *bumbala* su rezultat naših prekrajanja polaznog *baba* »slina«;²²¹ *škulja* zbog bježanja u *rupe*; *škuće* je hrvatski deminutiv od istoga što se vidi po akcentu hipokorističke vrijednosti?

ŠKERAM, ŠKARAM — *škaram* i var. ni kod nas ni u mediteranskih naroda nisu *potekle* od *škaram* »palac za veslo« već je ta veza paretimološki nastala od grč. glagola *skáiro* »skočiti, skakati« — vidi isti semantizam u *poskok* za istu ribu.²²²

CIPAL MANĐELA, CIPAL GLAVATAC, CIPALJ GLAVAŠ, PRUTAŠ, CRNAC, OŠTRICA, CIPAL SKAKAVAC, CIPAL ŽABAR, CIPALJ GLAVATAC — Kroz dvije tisuće godina i dalje se prihvaća da je cipal dobio ime zbog

velike glave.²²³ Za ovu vrstu u šibenskom Dôcu imamo *cipalj*, to jest hiperkorektni oblik; naziv *žabar* (Sevid) dolazi od toga jer očima na vr'mora ka' žaba; za Mugil capito nalazimo *crnac* i u Šibeniku i u Boki. Ovdje nema ništa čudno: izrazita neovisnost izbora termina, ono što se, kad je riječ o takvim slučajevima među različitim jezicima, zove poligenezom: *cipal* je zagasit, taman i ništa lakše nego reći *crnac*. Na utjecaj ili prenošenje termina ne može se *nikako* pomišljati jer se radi o dodatnoj oznaci, kojoj se uvijek implicitno zamišlja u Boki *čipô(l)*, a u Šibeniku *cipalj*. Za naziv *mandela* koji je zabilježen u Vrgadi, a u Zadru kod Talijana *man-gela* (g = đ). Prema V. Vinji naš naziv *mandela* »ne može se tumačiti niti pomoću tal. dijalekta južnijih od mletačkoga«,²²⁴ a niti kao venecijanizam kako to navodi Skok.²²⁵ I dok se ne budu bolje poznavali talijanski refleksi od MUGIL, a njih u samom venecijanskom nema, morat ćemo smatrati ovaj naziv za *ciplja* na šibenskom području kao predmletačku romansku tvorbu koja na istočnojadranskim obalama nastavlja lat. MUGIL.^{225a}

GAVUN, BRFUN, BRAFUN, LUSTRARAN — Šibenski region karakteriziran je po tome što preuzima imena za Atherinidae i (*partim*) za Maenidae izmiješano, potpuno različito i od sjevernih i od južnih susjeda na hrvatskoj obali; *gavun* je od *acus* + *-one*, ali uz talijansko posredstvo; *brfun* (*brafun*) je isto što i grč. *bréfōs* »tek rođen« (»neonatus«), cf. *nonat* i sl. u drugim mediteranskih naroda za sitne Atherinidae (cf. *mliječ*, *mliko*, itd.); osnova je *bref*-, *braf*-, *brof*-osamljena. Sličnog izraza za vrijednosti »gavun«, veli V. Vinja, »... nema ni na suprotnoj obali, a osim na šibenskom području takav naziv nije poznat ni drugdje kod nas.« Ni u latinskom ne nalazimo ništa slično. Jedino u grčkom znamo za *bréfōs* »foetus«, »mlado«, »novorođenče«, »dojenče«, »dijete«. Sa istim značenjem (uglavnom) sačuvano je i u novogrč. *bréfōs* »nouveauné«, »Säugling«. Kako po semičkoj organizaciji u potpunosti odgovara nazivima za *Atherina* sp. u ostalim mediteranskim narodima, a »kako je očigledno da takvu izvođenju nema fonetskih zapreka«, Vinja je mišljenja, »da je naše *brfun*, *brefun* itd. relikat od grč. *brefōs*.«²²⁶

Ljoga je dalmatski elemenat od ALICE < HALEX, -ICIS; u Mandalini (šibenskoj) *ljoga* znači »ništa, zero«: nisam uvatila niti *joge*; a u Prvić Šepurini se kaže: »... oli ako nije bila prazna (saka o.p.), u njoj (sami) *ljogari*.«²²⁷ U istoj konotativnoj vrijednosti Murter pozna i deminutiv *jožica* (pored *joga*), ali opet nije određena riba, već »ništa«. To semantički potvrđuje izvođenje *brf*-, *brof*-, *braf*-, za *ljoge* < (H)ALICE. Važno je sačuvano *lj*- koje nije hiperkorektni oblik!

ŠKRPINA, ŠKRPUN — Važna riba, ekonomski značajna i izdašna: zbog toga jedinstveni naziv koji nastavlja klasičnu denominaciju. Nije sigurno da li naš oblik potječe od grč. *skórpaina*, iako V. Vinja smatra da barem za naziv *škrpina* »moramo pretpostaviti grčko ishodište, što, naravno ne može potpuno isključiti ni ven. porijeklo naše riječi barem na nekim arealima.«^{227a}

ŠKRPUNIĆ, ŠKRPUN, DUBINSKI ŠKRPUN, CRVENI ŠKRPUN — Škrpunić je ihtionim deminutivne tvorbe. Kad je ribari ulove u mrežu samu, onda je kunu jer je s ekonomskog gledišta zanemariva. Kako je ona po dimenziji najmanja, upotrebljava se u deminutivu (*škrpunić*), a to će se odraziti i u imenima, gdje je boja i oblik osnovna značajka. Zovu je i *dubinski škrpun* jer se lovi i dubinskom povlačnom mrežom (koćom) na većim dubinama.

LUČERNA, KOKOT, KOKOTA, KOKUN, ANZULETA, LAČERNA — Lučerna je metafora za karakterističnu svjetiljku koja se u Dubrovniku naziva pomoću dalmatskog *lukjerna*, a ovdje je refleks venecijanski. Također na šibenskom području zastupan je i naziv *kokot, kokota, kokun* (= »pijetao«). Kokoti spadaju sigurno među najbučnije morske ribe. One roktaju neprestano poput svinje. U našem narodu postoji naziv »prašćić« za tu vrstu ribe, što im u potpunosti odgovara. Ako netko slučajno bocka te ribe u morskom akvariju, one će »nježno« zaroktati, ali ako ih i dalje uznemirava, najednom će prestati sa »nježnim« roktanjem i umjesto toga će ispustiti nekoliko oštih zvukova.²²⁸ Možda upravo zbog glasova koje ispuštaju Triglidae, osnovna slika sadržaja, može biti izražena i sa sinonimnim *kokun*.

PASARA, PAŠARA, PLAČ — Kad je riječ o sitnim vrstama plosnatica bez ekonomske vrijednosti i koje se obično ponovno bacaju u more, onda ribarska mašta uzima slobodu pa »nadiva« brojna imena tim vrstama. Tako *passer* »vrabac« zbog boje, a rod je f. zbog hiperonima *solea: plač* je od PLATTUS »plosnat.«

ŠVOJA, SVROLJA, ŠVOLJA, LIST, PLAČ — isto; list je slavenska riječ; *švrolja* s jednim nerazumljivim *r-* je vjerojatno rezultat pučkog prekrojavanja. Takvih prekrojavanja imamo dosta u našoj ribarskoj terminologiji.

MIŠ, PEŠE LUNA — Ova se tropska riba vrlo rijetko lovi u Jadranu, zato je ribari ne poznaju dobro i vrlo je često brkaju s imenima za *buca*. Zato sva imena koja smo za njega bilježili moramo uzeti s krajnjom rezervom, barem što se tiče točne identifikacije.²²⁹

BUCALO, BUTAC, MESE LUNA, PO MISECA, PEŠE BARILA — Naziv *butac* dolazi od lat. *buttis* (vjerojatno predmletačkog sloja) za vrstu *Mola mola*. Metafore i denominativni tipovi kod ove vrste su više manje zajednički i u ostalim mediteranskim jezicima. Od osnove *buc* (Fischtrampe) imamo u Vrgadi naziv *bucalo*. Metafore su karakteristične za ovu vrstu u čitavom Mediteranu. Te metafore na šibenskom području su: *mese luna, peše luna, po miseca, peše barila*.²³⁰

LEMEŠ, SLIPICA, BABA KLEME, LEMIŠ — Za ovu vrstu se kod nas također metaforički prenosi naziv *lemeš, lemiš*. Paradigmatski se na *lemeš* nastavlja *kleme* i to očito zbog razloga lokalne anegdote, *baba kleme*.²³¹

VRAŽICA, HUDOBINA, VRAŽJA MATI, PASJA MATI, HRNJA, GRDOBINA — Sve kao kod Uranoscopusa; ružnoća i deformitet izazivaju odreda ihtionime takve vrijednosti; svi su leksemi hrvatski.

Rakovi — Crustacea

MEDVID — *Medvid* (Sevid) za ovu vrstu raka je zabilježeno samo na šibenskom području. Postoje pokušaji da se ovaj naziv poveže s nekim reliktom od *ursus*, kad se uzme u obzir da Gesner (*Nomencl.* 216) navodi *urseta* za Liguriju i ukazuje na Aristotelovo *árktos*.²³²

ŠKILJUN, ŠAGULA — *Škiljun* je romanski elemenat od potvrđenog lat. SQUIL(L) A. E. Ninni bilježi *schilla* kao naziv za Crangon. Riječ je dosta živa i dosta česta u mletačkom. Odatle je vjerojatno preuzeto i naše *škila* i augmentativ na *-one* > *-un* i to s jednakim značenjem kao u venecijanskom.²³³ Naziv *šagula* (Rogoznica) nije jasan.

KOZICA, KOKOZICA, KOZARICA, ŠAGLJICA — Za kozice postoji mnogo naziva uzduž naše obale. Što je rak manji raste afektivna vrijednost naziva i kulminira u oko 100 imena za kozicu s nevjerojatno zapletenim afekt. izrazima (kozica, kokozica, kozarica, šagljica, itd.).

GAMBER, MIGALO, LAP, ZEVALO, BABICA, ZEVALAC, GAGALO — Kod ove vrste kao i kod nekih vrsta ptica (*Motacilla*), karakteristično je pomicanje repa. Neobično ponašanje ovog raka izražava se i kao *nomen agentis* bez objekta u oblicima *migalo* (Murter) od *migati*; *gagalo* (Kaprije) vjerojatno je nastalo konsonantskim izjednačavanjem od *kagalo*.²³⁴ Naziv *gambar* (Vrgada) vjerojatno smo preuzeli iz govora suprotne obale. *Zevalo*, *zezavac* za ovu vrstu raka u potpunosti odgovara njegovu ponašanju. Ribar ga ne voli vidjeti u mreži jer mu oduzima mnogo vremena kad je mora prebirati. Vjerojatno je i zbog toga dat naziv *zezalo* ovoj vrsti, ali bi moglo biti i od glagola *zezati* u značenju »micati«, »tresti.«²³⁵ Naziv *lap* u Jezerima je deminutiv za većeg raka (hlap).

JATROG, JASTOG, RAROG, H LAP, JAKAR, NJAKAR, NJAKARA — U šibenskom području vlada već spominjana karakteristična nesigurnost u izmjenjivanju (unakrsnog) vrijednosti za *Palinurus* i *Astacus* (*Homarus*). Bez obzira na to unakrštanje: *jastog* je prvotno grčko, *rarog* je hrvatsko (valjda ptica → riba), a *hlap* je afektivni termin postignut na temelju klapanja, nesrazmjerno velikih klijesta (cf. u M. Držića *klapati/hlapati*, a kod P. Divnić za istu vrstu raka imamo naziv *klap*). Vrlo je interesantan u ovom pogledu izolirani naziv za *Astacus gammarus* *jăkar* i *njăkar* na šibenskom području (Žirje, Kaprije, Šibenik, Zaton). Prema V. Vinji, naši nazivi *njakar* i var. orijentalnog su postanja (arapski *naqqara*) i u Evropu su doprli zahvaljujući križarskim ratovima.²³⁶ Najvjerojatnije je riječ k nama došla iz talijanskoga.²³⁷ Naziv

njakar najvjerojatnije dolazi od značenja neke vrste »glazbenog instrumenta« sastavljenog od metalnih ploča po kojima se udara (slično »talambasu«). Nazivi za tu vrstu instrumenata su veoma rano potvrđeni. Kod Zanottija i Mikalje nalazimo *njakara f* (ARj 8, 272), dok već Marko Marulić u *Juditi* (Stari pisci 1, pp. 14 i 18) upotrebljava oblike *nakar* i *nakaraš*.²³⁸

ŠILJAK, RAČICA — Najvjerojatnije je domaći hiperonim za oznaku puža s rakom (*račica*). Naziv *šiljak* vjerojatno dolazi zbog sema »šiljast.«²³⁹

GRANCIGULA, GROZNIČAR, BABICA, BABA (♀), DIDA (♂), BOGDAN, MALA GRANCIGULA — *Grancigula* je po svemu sudeći venecijanizam ili pak (*sensu lato*) talijanizam u osnovi kojega je *granzo* (= »rak«) s najrazličitijim proširenjima. Različita vrijednost (pertinencija spola) izazvala je opoziciju *baba-did*. *Bogdan* je u uporabi i na srednjem i južnom Jadranu, a danas se shvaća kao prenošenje antroponima na raka, ali povod (formalni) teško je sagledati; jedina varijanta je *bograd* (ali tko bi ga znao zašto i odakle?). Čudan je naziv (zbog vrijednosti) *grozničar* za Maia sq., drugdje je to ime za manje Portunus, Pachygrapsus i dr. (i tal. ima ... *di febbre*). Ime *grozničar* za ovu vrstu možda je povezano s pučkim vjerovanjima, kad je groznica harala našom obalom, da ima zaštitna svojstva. Na istoj se slici sadržaja zasnivaju, također u Vrgadi, nazivi *räk o tarçone* i *rak od groznice.²⁴⁰

GRMALJ, RAK, RAK ZDRAVA MARIJA — *G(a)rma(lj)* je problematično da li je od *garma* (»procijep«) ili od *grm*? Ovo posljednje, po našem mišljenju, ne dolazi u obzir jer je izraz *grm* nepoznat na tom obalnom potezu, a *garma* je posvuđno i to uvijek s istim vrijednostima; naprotiv, ono što bi tobože moralo biti dugovano grmu, grmovitosti itd., iskazuje se potpuno domaćim *runjav-ac* i dr., pa to donekle ali naknadno opravdava vezu s izrazom *grm*.

Puževi — Gastropoda

UHO — *Uho* (Kaprije). U našim krajevima su veoma česti nazivi za *Haliotis* lam. (= uho): *krbel*, *krvel* itd., što se i semantički potvrđuje s onih nekoliko *rupa* na obodu, a i s hrvatskom istoznačnicom iste pojmovne strukturacije u nazivu za isti referent: *rešece*, dem. tvorba od *rešeto*. Likovi *krvel*, *krbel* su dalmatski ostaci od lat. CRIBELLUS/CRIVELLUS »rešeto.«²⁴¹

PRILIPAK — *Prilipak* je proziran naziv, ali je ujedno čudno da u čitavu regionu nema inače proširenog grecizma *lupar*, *lumpar* (?).

GRC, GRCI — U Kapriju naziv za ovu vrstu je *grc*, *grci* (m. pl.). Naziv za ovog pužića *ogrc* je najrasprostranjeniji lik uzduž naše obale. Skok²⁴² smatra da »oblici *ogrc* = *ugrc* predstavljaju dalmatsko-romanski *agri*

kius, a (u)grk < *agricus.« *Vinja* nije posve zadovoljan Skokovim tumačenjima, pa nije sklon »prihvatiti to tumačenje kao definitivno ...«²⁴³

VRPALJ, VRPOLJ, VRPALJ GOSPODSKI, STRUMBULA — *Vrpalj* je dalmatski grecizam od PORPHYRA²⁴⁴ s neizbježnim pučkim prilagodbama polazećim od PRPOL/PRPAL/PUMPAR; kvalifikativ *gosposki* i u južnotalijanskom queccie *gendeille* (< GENTILIS); ostali su termini zasnovani na semima »zvrk/čigra«, »šiljast« pa se realiziraju ili kroz grecizam *strumbul* (a) < grč. *strómbos* + lat. *-ulus* ili domaće *vrtuljak*, *šiljak*. Ovdje u nazivu afektivnost nije igrala znatnu ulogu, što nije bio slučaj kod ogrca (puž je neznatan!). Zvrkast oblik kućice očituje se u tim nazivima.

Školjke — Bivalvia

KUNJKA, KUNKULE, KUNKUL — Za *Bivalvia* opet ima romanizama tamo gdje bismo (u Šibeniku koji je izrazitije hrvatski) očekivali slavizam, kao, napr., *kunkula*. Svakako to je dalmatizam [sačuvan (-ul-)!], a *kunjka* će biti mlađe prema ven, *conca*. Ali je čudno da u šib. regionu nema najstarijeg (tek naknadno paretimološki pohrvaćenog) *kućica* i kućica koje je očito od COCHLEA? Ovdje je također interesantno navesti i naziv za *Arca barbata* = »korotanje (Prosika, Pirovac i Tribunj), a V. *Vinja* je čuo na Kornatima od Murterina također *korotanje* (f. pl.) (usmeno saopćenje) za *Arca barbata*. Srodan oblik je *korito* u Ulcinju, u Viru i Privlaci *konjara*. P. Divnić, *U pohvalu od grada Šibenika*, st. 27 (Građa 9,95) navodi »more nam pri kruzih ima korotagne«, a Fortis ističe »kotoragne riguardevoli per la loro molex«, tužeći se da »nessuno a Sebenico ha saputo dirmi che spezie di pesce sia la kotoragna.«²⁴⁵ Međutim, kod *Skoka*²⁴⁶ nalazimo veoma interesantan podatak da se u sv. Jurju kod Senja »školjke zvane *pedoći*« nazivaju *katōrānjke*. Prema usmenom saopćenju V. *Vinje*, njemu je tamošnji domorodac Milan Moguš tvrdio da su njegovi stari govorili korotanje (?). Svakako, Skokovo je izvođenje od Kotor izvedeno samo na temelju usamljenog i metateziranog oblika *kotor-* umjesto *korot* —. Veza je samo formalna, i u tom pogledu, kako navodi *Vinja*, nedovoljno uvjerljiva, pa »pitanje još uvijek živih likova *korotan*, *korotanj* ostavljamo otvorenim.«

DATULA — *Datula* (Kaprije, Zaton, Šibenik). Aloglotski je tip iz kojega se nastale varijante osjećaju kao metafora na plod palme (*Phoenix dactylifera*).²⁴⁸

PIDOČ, PIDOČA, PIZDICA — *Pidoč* je čisti venecijanizam. A višeznačnost tih formacija koje se u romanskim jezicima neminovno vraćaju na semantizam »cunnus« dalo je naše *pizdica*, koje jednako lako može biti naše, ali i kalk. Tu čvrstih kriterija za odluku nema.

LOSTURA, LUSTURA — *Lostura i lustura* za *Pinna nobilis* je ograničen na našu obalu i mali dio talijanske obale, a nije riječ o mediteranskom terminu, pa prema tome imamo razloga »za tvrdnju da je slavensko postojanje.«²⁴⁹ Boerio (1867, 49) i M. Cortelazzo (BALM 5—6, 162) također ukazuju na slavensko podrijetlo tal. *astura*.

Glavonošci — Cephalopoda

SIPA — Naziv *Sipa* (*Sepia officinalis*) jedinstven je za čitavu našu obalu a isto tako i u šibenskom području. Dakle, postoji samo jedan leksem i to *sipa*. Ne samo Jadran nego i čitav Mediteran nastavlja jedinstveni lik koji je bio u upotrebi u grčkom i latinskom *sepia/sepia*. O identifikaciji samog zoonima ne može biti dvojbe jer isti etimon nalazimo u svim mediteranskim jezicima, a detaljnih opisa za istu vrstu nalazimo kod grčkih i latinskih pisaca, naročito Aristotela.²⁵⁰ Naziv pripada mediteranskom supstratu i sami Grci su taj termin primili od svojih predšasnika na egejskim obalama. To mišljenje zastupa i Frisk (GEW 2, 696), koji navodi da su »Bildung und Herkunft dunkel.«²⁵¹

SIPICA, MUZGAVČIĆ, BABOR, BOBOLJ — *Sipica* je mnogo manja od prave *sipe* (*Sepia* off.). Veličina joj je u ovom slučaju najvažnija oznaka. Nazivi *babor* (Rogoznica) i *bobolj* se temelje na reduplikativnoj osnovi B.B. i u vezi je sa *bob* (*Vicia faba* = *Faba sativa*) je S. rondatelet veličinom i spljoštenim oblikom zaista naliči na zrno boba.²⁵²

LIGNJA — I *lignja*, kao i *sipa* kao nazivi prisutni su na čitavom našem obalnom potezu. Naše smo oblike *lignja* i *var.* »sve dobili posredovanjem dalmatinskih Romana«, kako je ustvrdio Skok još u *Term* 56 i u *ZfrPh* 54, 209. Semovi (± velik) i (± kvaliteta) izražavaju se nazivima koji podržavaju opreku u gramatičkom rodu f ~ m. Ta je opozicija stalna, bilo da je riječ o izvedenicama iz iste osnove (*lignja* ~ *lignjun*) ili o različitim leksemima (*lignja* ~ *totan*).²⁵³

ULIGANJ, LIGNJAČ, INGLOČ, OLIGANJ — Nazivi *uliganj* (Vrgada, Murter, Jezera, Kaprije), *oliganj* (Sevid) su izvedenice od *lignja* (*ulignja*). Naš sufiks -ač nalazimo u *lignjač* (Žirje), dok s rom. -uceu > -oč izveden je lik *ingloč* (Rogoznica). U pogledu postanja hiperonimi *lignja* ~ *lignjun* su najvjerojatnije naslijeđeni od naših predšasnika na ovim obalama i etimološki su razjašnjeni.²⁵⁴

MUŠUN, MUŠUL, PRČ, MUZGAVAC — Na najrašireniji lik za obje vrste Eledone je *muzgavac*. Skok (2, 458²⁵⁵) navodi veoma sažeto etimologiju ove i drugih varijanata: »od tal. *musco*, *muschio* < grč. *móshos* > kasno-lat. *muscus* od perz. *musk*, sanskr. *muškas* »mudo«. Ostali nazivi na šibenskom području za ovu vrstu kao: *mušul* (Murter) (< tal. *mussolo*), *mušlja* (< dalm. < lat. *musculus*, REW 5773) i tada uz promjenu sufiksa dobijamo *mušun* (Vrgada).²⁵⁶ Kod nas takovo -s/-š- dovodi zoonime u for-

malno podudaranje, usp. *mušul* (Arca) i *mušul* (Eledone). I naziv *prč* (Murter, Jezera, Žirje, Kaprije), slika sadržaja »jarac«, kod kojega je kao i kod Eledone u igri sem (+ muški), ali i sem ($\pm$ miris). Prema tome i jednom i drugom odgovara naziv *prč*.²⁵⁷

UBOTNICA, OBOTNICA — U *hobotnica* imamo samo staroslavenski termin (naknadno nestao) za vrijednost »rep«, a to je za kontinentalne Hrvate bio rep je trakova nisu prije vidjeli. Naš naziv *hobotnica* u upotrebi je duž cijele naše obale. Međutim, kao i svi tro- i četverosložni neprozirni zoonimi na prostranom arealu doživio je i lik »*hobotnica* brojne modifikacije i paretimološke prilagodbe«, koje su zoonim *ubotnica* (Vrgada, Rogoznica) dovele do semantizma »ubosti«, a preko *kobodnica* do *obodnica*²⁵⁸ (Murter, Jezera, Kaprije, Zaton, Šibenik, Sevid). Narodni nazivi za ovu vrstu su nastali iz domaćih jezičnih sredstava i za dijakronijsko su gledanje motivirani.²⁵⁹

Morski ježevi — Echinodermata

OBOTNICA — Kako krakovi ovog morskog ljljuna podsjećaju na hobotnicu, u Krapnju su joj dali ime *obotnica*.

TRP, KURČINA — Naš naziv *trp* za *Holothuria* sp. je neproziran. Kako je ovaj zoonim usamljen i ne nalazimo formalne paralele u stranim popisima, prema tome, pitanje postanja našeg naziva *trp* ostaje i dalje otvoreno;²⁶⁰ *kurčina* je naša metafora, ista kao i *pizdica*. Konceptualizaciju tog tipa nalazimo uzduž čitave naše obale. Iz venecijanskih dijalekata, koji predstavljaju ishodište našim nazivima takva izraza, imamo naše varijante *kacomarin* i *kacamarin*. Mletački je naziv *cazzo de mar*.²⁶¹

JEŽ — Naziv *jež* za *Sphaerechinus* gran. je nastao prenošenjem iz kopnene zoonimije (*Erinaceus europeaus*).

DIBLJA OBOTNICA, ZVIZDA — Kao i kod Antedon medit., i ovdje krakovi zvijezde podsjećaju na hobotnicu, a kako zvijezda ne valja za jelo, nazivaju je *diblja obotnica* (Kaprije).

OBOTNICA — Isto kao i kod Antedon medit. i *Asterias* spp.

Morski sisavci — Mammalia

DULFIN, DUPIN, DELFIN — Kako dupina ima po čitavom Mediteranu, onda nije nimalo čudno što se u svim jezicima Mediterana nastavlja isti naziv za dupina koji nalazimo i kod starih grčkih pisaca: *delfis*, *delfin*, *-inos* (> lat. *delphinus*, *-i* i rjeđe *delphin*, *-inis*)²⁶² U Kapriju su zabilježeni ovi nazivi: *dulfin*, *dupin* i *delfin*, a u Šibeniku i Zatonu: *dupin*. Naš najstariji lik *dupin*, koji je potvrđen još kod M. Vetranovića (ARj 2,891) sma-

tran je dalmatskim ostatkom (cf. Skok 1,459). Skokovo tumačenje lika *dulfin* nije potpuno jasno.²⁶³

MORSKI ČOVIK — I ovaj je leksem potvrđen u šibenskom Dôcu (Šibenik). Isti naziv je potvrđen i kod P. Divnića, Šibenčanina u XVI st., koji u pjesmi: *U pohvalu od grada Šibenika*, st. 25—26 (Građa 9,94) navodi:

A jošće čudniji stvor ofdi vidiše:
morski človik divji bi, kog uhitiše.

OPĆI ZAKLJUČCI

Ako pođemo od općih konstatacija koje su iznesene u ovom radu tada ćemo vidjeti da se šibenska regija uklapa u opću fizionomiju naše ihtiološke terminologije s nekim izrazitim posebitostima koje se mogu otprilike sveći na ovo:

1. Šibenik je bio i ostao daleko izrazitije neribarsko naselje nego neka druga mjesta na Jadranu: poljodjelski njegov karakter lako se vidi u potpunoj i bogatoj terminologiji ratarskog alata i u veoma siromašnim dodirima s morem velike većine njegova pučanstva. Jedino se odvajaju iz ove opće slike šibenskog mentaliteta Dolačani koji su se jedino dali na ribarenje, ali i to sporadično.

2. Šibenska ihtiološka nomenklatura potvrđuje tu nezainteresiranost prema ribarstvu i uopće prema moru na prilično proziran način. Dok gotovo svako naše ribarsko naselje, bio to grad ili selo, pokazuje uvijek pokoju crtu starijih stanja u nomenklaturi, što rječito govori o tome da su novi (slavenski) stanovnici primili ribarsku i ihtiološku terminologiju od svojih predšasnika na tim točkama, dotle Šibenik takvih arhajičkih crta uopće ne pokazuje (ali ih pokazuje u znatom broju u »kontinentalnoj« terminologiji, što znači da je u tom smislu bio u dodiru i to u vrlo aktivnom dodiru s balkanskim Romanima).

3. Šibenska je terminologija izrazito nova, tj. ona pripada pretežno venecijanskom sloju. Pa i tamo gdje će druga mjesta pokazivati oblike koji govore u prilog predmletačkog posuđivanja. Šibenik će zadržati venecijanski oblik, što sa sigurnošću govori o recentnosti njegova ihtiološkog vokabulara. Evo nekoliko primjera: dok se u pretežnom dijelu Dalmacije za *Sparus aurata* upotrebljava dalmatski ostatak OVRATA (s varijantama) ili jedna od slavenskih tvorbi, Šibenik ima izrazito venecijanski ORADA. Jednaka je situacija i kod *Oblada melanura*: Dalmacija je lingvistički interesantna sa svojim varijantama na starije oblike OCVLATA ili OSSEATA, dok Šibenik ima izrazito venecijanski OČADA. Ne isto ali slično je i s venecijanizmom BIŽAT (*Anguilla anguilla*). Jednako tako on i ne izbjegava formante koji su u drugim mjestima davno »nivelirani« prema hrvatskom jezičnom sustavu: rombo, molo itd.

4. Ovu našu tvrdnju o recentnosti šibenske ribarske terminologije možemo potkrijepiti i konstatacijom da se samo u Šibeniku opažaju simptomatične pojave brkanja ribljih naziva, koji samo mogu potvrditi da se radi o kasnijem primanju u jednoj »nesaživiljenoj« sredini u kojoj je ribarenje nešto

nuzgredno. Mislimo na pojavu da se *samo* u Šibeniku brka naziv *ga(v)un*, naime da *samo* ovdje on znači nešto što ne znači nigdje drugdje, a što je dovelo do nužne zamjene i uvođenja novog termina *brafun*. Dalje, šibenski kraj se razlikuje od ostale Dalmacije i posebnim miješanjem dviju i inače brkanih vrsta *Scomber* (*Scomber*) *scombrus* (*lokarda*) i *Scomber* (*Pneumatophorus*) *japonicus* (*lancarda*).

5. Ovaj kraj ne pokazuje grčkih elemenata ili barem ne pokazuje nijedan osobiti grčki oblik, koji bi bio specijalno njegov.

6. Slavenski elementi su ili onakvi kakvi su u ostaloj Dalmaciji ili su novije tvorbe, a u ovom posljednjem slučaju izrazito su šibenski (*potka*, *kljunara*, *krivac*, *bak*, *kopilić*, *prutaš* itd.).

7. Od najinteresantnijih romanskih predmletačkih naziva spomenuti nam je (L)JOGA. I on nam potkrepljuje prijašnju tvrdnju u labavosti u nazivanju ribljih vrsta u ovom kraju; (*I*) *joga* je nastavak latinskog *HALEX*, *HALÉCIS* i označava danas u Šibeniku »bilo koju sitnu ribicu«; ono što je za kruh »mr-vica« to je za ribu »joga«. Šibenskim je ribarima (i to u Mandalini) *jòga* isto što i najmanja riba, ali to je više fraza nego ihtionim: »Nisān uvatija vragu joge!«. Posvuda drugdje nastavljači ovog latinskog oblika (samo ovdje postoji u obliku *joga*) označavaju određenu vrstu ribe (*clupeidae* ili *atherinidae*).

8. Ipak, ne mogu se u tom pogledu zajedno tretirati grad Šibenik i sela, kao, npr.: Kaprije, Murter, Jezera, Žirje, a pogotovu ne Sevid i Rogoznica. To mogu biti administrativne, političko-upravne, pa ako hoćemo i ekonomske cjeline. U tretiranju, međutim, ovih naših tipova lingvističke denominacije, Šibenik stoji posebno baš zbog razloga svoje upućenosti na zaleđe i zemlju, a to smo naveli pod 1); jedino što bi se moglo dopustiti jest da s njim zajedno može ići selo Zaton. Razlika je jedino u tome što Zaton ima izrazitiju slavensku nomenklaturu i što je ona »narodnije« stvorena.

I kao sažetak svega onoga što je izneseno naprijed (duboko svjesni koliko ovako sumarno tvrđenje može biti arbitrarno i subjektivno), mogli bismo kazati za podrijetlo ribarske terminologije na šibenskom području i ovo:

1. Romanskih naziva ima, ali oni su opće dalmatinski, nisu, dakle izrazito šibenski, pa je prema tome daleko vjerojatnije da su ih uzeli od svoje okoline (čak možda i u najnovije doba!) nego od Romana samih u neposrednom dodiru (*kirna*, *lokarda*, *obrat*); naravno *romanskim* ovdje shvatamo predmletački sloj.
2. O tome kako su Slaveni (Hrvati) dolaskom na Jadran pohrvatili ta imena teško je kazati nešto konkretno; jedino što se može ovdje odgovoriti jest to da imamo malo starih potvrda iz kojih bismo mogli vidjeti kako su i kada šibenski Hrvati počeli ribariti; u tom pogledu vrijedi ono rečeno u točki 2. gore.
3. O izvornim nazivima donesenim iz pradomovine nemoguće nam je govoriti. Međutim, daleko je logičnije ako prihvatimo da nema starih termina i da je opća slika nomenklature recentna, da su slavenski elementi novijeg postanja. A takvi oni zbilja i jesu jer su svi jasni i bez arhajskoslavenskih promjena: *knjeginja*, *ovčica*, *prstavac*, *kozarica*, *kljunara*, *bilica*, *iglica*, *modrica*, itd.

4. Ovdje se postavlja pitanje: kako su mletački oblici prodirali i kako su se odrazili na slavenske? Vidi se veoma jasno da su prodirali mirnim putem, naime da su jednostavno posuđivani od jezika »većeg prestiža« i bogatije nomenklature. Može se reći, a to smo naglasili gore u t.3., da su Šibenčani te mletačke oblike sirovo primali i da ih je velik broj, a to govori o malom vlastitom udjelu samih Šibenčana u ribarstvu. Oni su jednostavno prihvatili od kasnijih Mlečana, a malo su adaptirali. Interesantno je u ovom pogledu da R. d'Erco u svojim radovima o prilikama u Dalmaciji (barem u 6. i 7. kada piše o »tartanama i kočama), uopće ne spominje grad Šibenik.
5. Za grčke nazive vrijedi ono što je rečeno u br. 1 ovog sumarnog pregleda. Ako (koji i postoji, on nije izrazito šibenski, već je jasno da su ga Šibenčani preuzeli od okoline (za razliku, npr., od naziva *granguliš* u Trpnju, i koji je nađen samo u Trpnju, jasno direktno, ali ne od okoline jer ga u toj okolini nema). Osim toga Šibenik je baš na onoj crti gdje se može reći da na kopnu grčkih utjecaja i nema, a to se opet — po prilici — poklapa s Konstantinovom podjelom Dalmacije između Romana i Slavena.

BILJEŠKE

¹ B. Gušić, Naše Primorje, *Pomorski zbornik*, I, Zagreb 1962, str. 41.

² Ibidem, l.c.

³ U pismu Heliodoru 396. g. S. Hieronymus Epist., ed. Migne, *Patrologia Latina*, Vol. 22, Paris 1842, str. 600.

⁴ Usp. Gušić, (1962), 42.

⁵ F. Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije*, I, Zagreb 1914, str. 139; usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, Paris 1972, str. 42: »Au début du sixième siècle, des tribus slaves avaient pénétré en Illyrie et dirigeaient leur marche sur la Dalmatie. En 536, elles atteignaient les bords de l'Adriatique et la célèbre ville dalmate de Salone, dont les ruines furent découvertes et fouillées par l'archéologue croate, feu Mgr F. Bulić, dut trembler d'effroi aux cris de guerre Slaves.«

⁶ F. Rački, *Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia*, Zagrabiae 1877, str. 264; usp. Šišić (1914), 156.

⁷ F. Dujmović, Postanak i razvoj Šibenika od 1066 do 1409. godine, *Spoimen zbornik o 900. obljetnici Šibenika*, Šibenik 1976, str. 77; usp. K. Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik 1941, str. 117.

⁸ B. Grafenauer, Proces doseljavanja Slovena na zapadni Balkan i istočne Alpe, *Materijali XII*, Zadar 1976, str. 49.

⁹ B. Grafenauer, HRVAT, Ime, *Enciklopedija Jugoslavije*, 4, 1960.

¹⁰ N. Klaić, Prva stoljeća u životu Hrvata na istočnoj Jadranskoj obali, *Materijali XII*, Zadar 1974, str. 342.

¹¹ M. Kostrenčić, *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava*, Zagreb 1956, str. 103—104.

¹² Kostrenčić (1956), l.c.

¹³ Th. Archidiaconus, *Historia Salonitana*, dig. Fr. Rački, Zagrabiae 1894 (MSHSM XXVI), str. 29; Isti u VIII glavi piše kako su Romani, koji su se spasili na otocima, naoružani krstarili lađama uzduž obale i svakodnevno ubijali mnoštvo neprijatelja, tako da »...nullus Sclavorum erat ausus ad mare descendere...« Slavensko naseljavanje otoka započelo je u IX st., kad su se starosjedioci s njih povukli na kopno; usp. S. Gunjača, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj histo-*

riji, knj. I., Zagreb 1973, str. 67; usp. i F. Šišić, *Povijest Hrvata*, Zagreb 1925, str. 319.

¹⁴ N. Čolak, Naše ribarstvo do pada Mletačke Republike, *Pomorski zbornik*, I, Zagreb 1962, str. 394.

^{14a} Z. Gunjača, O kontinuitetu naseljavanja na području Šibenika i najuže okolice, *Spomen zbornik o 900. obljetnici Šibenika*, Šibenik 1976, str. 37.

¹⁵ J. Belošević, Materijalna kultura Hrvata na jadranskoj obali od dose-ljenja do IX stoljeća, *Materijali XII*, Zadar 1976, str. 297.

⁶¹ J. Belošević, *Materijalna kultura Hrvata od 7—9 stoljeća*, Zagreb 1980, str. 13.

¹⁷ Gunjača (1976), l.c.

¹⁸ A. Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, I, Venetia 1774, str. 168.

¹⁹ Usp. Rački (1877), 400.

²⁰ Usp. Čolak (1962), 395.

²¹ P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb, 1950, str. 141.

²² Skok (1950), l.c.

²³ Skok (1950), 255; usp. Š. Županović, *Ribarstvo šibenskog područja*, Prinosi proučavanju ekonomike ribarstva i ribarskog prava, knj. 6, Zagreb 1963, str. 22.

²⁴ Skok (1950), 78, 79.

²⁵ Skok (1950), l.c.

²⁶ Rački (1877), l.c.

²⁷ Dujmović (1976), 78.

²⁸ Skok (1950), 157.

²⁹ Skok (1950), l.c.

³⁰ I. Rubić, *Naši otoci na Jadranu*, Split 1952, str. 115.

³¹ Usp. Skok (1950), l.c.

³² G. Novak, Stari Grci na Jadranskom moru, *Rad* 322, Zagreb 1961, str. 158; usp. i L. Jelić, Die Halbinsel Bosoljina, *Jahrbuch für Alterumskunde*, Bd. VII, H. 4, Beč 1913—1918, str. 229. U istom se radu ističe da je položaj ovoga grada sporan.

³³ Skok (1950), 151.

³⁴ J. Šizgorić, *De situ Illyriae et civitate Sibenici a. 1487*, Povremena izdanja muzeja grada Šibenika, sv. 8, Šibenik 1981, str. 40; usp. Stošić (1941), 199.

³⁵ Skok (1950), 150, bilj. 7, 154., str. 150 i bilj. 7 na str. 154.

³⁶ N. Gržetić, *O vjeri starih Slovjena*, I Dio, Mostar 1900; usp. Stošić (1941), 194.

³⁷ Skok (1950), 154—156.

³⁸ Usp. Gržetić (1900), 39.

³⁹ Usp. Skok (1950), 151.

⁴⁰ Skok (1950), 152.

⁴¹ Skok (1950), 145—159.

⁴² Usp. Rački (1877), 400.

⁴³ Usp. Gušić (1962), 46, bilješka 349, u kojoj se navodi da je »...antikni Ulcinj (Ulcinium, 'Elkinion) stajao mnogo sjevernije od srednjovjekovnoga i današnjega Ulcinja (Dulcinium, Olchinium, Olsignum, Лъ cinъ) na mjestu danas zvanom stari Ulcinj podno današnjega sela Kruče. Epidaur je nastavio život u današnjem Dubrovniku, a Solin u bivšoj carskoj palači u Splitu.«

⁴⁴ Usp. Dujmović (1976), 77.

⁴⁵ Usp. Belošević (1980), 7.

⁴⁶ Usp. Županović (1963), 18.

⁴⁷ M. Zjačić, Spisi šibenskog notara Slavogosta, *Starine*, knj. 44, Zagreb 1952, str. 201—296.

⁴⁸ M. Šimundić, Nepoznata osobna imena u »Spisima šibenskog notara Slavogosta«, *Onomastica Jugoslavica* 8, Zagreb 1979, str. 101.

⁴⁹ Šimundić (1979), l.c.

⁵⁰ Š. Županović, Ribarstvo i ribarska terminologija otoka Hvara, *Čakavska rič*, 1, Split 1987, str. 43—71.

- ⁵¹ Plinius Secundus, *Naturalis historia* III, 41, cap. XXII.
- ⁵² I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, I, Split 1979, str. 75—79.
- ⁵³ Lucić (1979), II, 1099—1101.
- ⁵⁴ Lucić, l. c.
- ⁵⁵ S. Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik 1974, str. 8.
- ⁵⁶ Županović (1963), 19.
- ⁵⁷ Knjiga STATUTA zakona i reformacija grada Šibenika (*Volumen STATUTORUM legum et reformationum civitatis Sibenici*), u Mlecima 1608, Muzej grada Šibenika, sv. 9, Šibenik 1982, str. 460.
- ⁵⁸ Lucić (1979), I, 458.; G. Novak, Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412—1797. godine, *Šibenik spomen zbornik o 900. obljetnici*, Šibenik 1976, gdje na str. 22 navodi da je šibenski statut »načinjen prema uzoru na zadarski, a sličan je onima ostalih dalmatinskih gradova i komuna.«; usp. Grubišić (1974), 83 i Z. Herkov, v. bilješku 57 o Šibenskom statutu, str. 358—361. Uspoređujući ta dva statuta Herkov dolazi do zaključka da samo nekoliko poglavlja ima istovjetan sadržaj, dok ima mnogo više propisa koji su slični... I osnovna im je dioba, prema istome autoru, slična, ali nije jednaka, jer se šibenski statut dijeli na 6 knjiga i na reformacije, a zadarski statut sadrži 5 knjiga i reformacije.
- ⁵⁹ Usp. Lucić (1979), II, 1099—1100.
- ⁶⁰ V. bilješku 57, pogl. 28, knj. IV.
- ⁶¹ Ibidem, l. c.
- ⁶² Usp. Čolak (1962), 396—403.
- ⁶³ Za otok Brač postoji jedino u prvoj knjizi bračkog statuta (reformacije) u gl. XLV uredba protiv stranih ribara koji nisu smjeli loviti ribu u uvalama otoka Brača bez dozvole zakupnika. Oni su bili dužni plaćati daću, tj. deseti dio ribe. Sami ribari su bili dužni donijeti ribu u glavno mjesto stanovanja g. bračkog kneza a oni koji su bili zakupnici dužni su bili obavijestiti ribare (o tome) pod prijetnjom globe od deset malih libara; usp. A. Cvitanić, *Srednjovjekovni statut bračke komune*, Supetar 1968, str. 161—162.
- ⁶⁴ Usp. Čolak (1962), 396—403.
- ⁶⁵ Čolak (1962), 398.
- ⁶⁶ Usp. Herkov, v. bilješku 57, str. 355.
- ⁶⁷ V. bilješku 57, Liber Sextus, 95, Cap. CXXIX: *De poena vendentium pisces alibi, quam sub Palatio et bicharia*.
- ⁶⁸ Ibidem, l. c.
- ⁶⁹ Usp. *Cod. dipl.*, IV, str. 512, god. 1522: »Quia vero in partibus Dalmatie consuetudinibus usque longevi auctoritas quam maxime pro lege veneratur et colitur...«; usp. Herkov, v. bilješku 57, str. 354—355.
- ⁷⁰ Usp. Županović (1963), 26.
- ⁷¹ V. bilješku 57, pogl. LXXXV, str. 246 i pogl. CCV, str. 292.
- ⁷² *Statuta et leges civitas Scardonae*, MHSJM, Vol. III, Zagabriae 1882—83, Cap. XXV, str. 126—127; Cap. LXII, str. 135.
- ⁷³ Ibidem, Cap. XXV.
- ⁷⁴ Ibidem, l. c.
- ⁷⁵ Ibidem, l. c.
- ⁷⁶ Ibidem, l. c.
- ⁷⁷ Ibidem, l. c.
- ⁷⁸ Statut i reformacije grada Trogira (*Statutum et Reformationes civitatis Tragurii*), MHSJM, Vol. X, Zagreb 1915 (prir. I. Strohal). Prvo tiskano izdanje potječe iz 1708. Lucić je priredio za tisak sve tri knjige statuta (po redakciji od 1322) i sve kasnije reformacije, ali ga nije uspio objaviti, već je to učinio poslije njegove smrti Jerolim Cipico 1708); usp. I. Lucić (1979), II, 1078 i I. Strohal, u uvodu knjige *Statut i reformacije grada Trogira* (str. 26).
- ⁷⁹ Isto, knj. I, čl. 11, 1335, iz reformacije trogirskog statuta: »...totum piscem teneantur et debeam disoneare in loco in quo vendi potest piscis... et predicta, donextant de piscibus venalibus, et donec sunt juxta pisces causa vendendi«, zatim knj. II, čl. 42; refer., knj. II, čl. 33.
- ⁸⁰ Prvi kodeks splitskog gradskog prava, kako doznajemo iz *Historiae Salonitanae* Tome Arcidakona, bio je sastavljen u vrijeme potestata Garganusa de Ascindis god. 1240, ali nam se nije sačuvao u toj prvoj formi. Garganus je taj zbornik

nazvao *capitularium*. Međutim, postoji još jedan statut iz 1312. g. Naime, te je godine potestat Percevalus, sin Ivana iz Ferma, vješt *in iure canonico et ciuili*, izradio novu kodifikaciju splitskog prava. Percevalov statut je nazvan starim statutom, *Statutum vetus*; Usp. A. Cvitanić, Pravno uređenje splitske komune po statutu iz 1312. godine, izd. muzeja grada Splita, sv. 16, Split 1964, str. 30—32. Tiskano izdanje *Statuta et leges civitatis Spalati*, II knjiga Statuta et leges MHJSM, Zagreb 1878, priredio je J. J. Hanel. Talijanski prijevod *Statuti di Spalato*, 1878 (štampano kao dodatak *Bull. di arch. dalm.* 1878, prir. J. Alačević; usp. I. Strohal, *Statuti primorskih gradova i općina*, Bibliografički nacrt, Zagreb 1911, str. 25—31.

⁸¹ Statut komune splitske, knj. IV, cap. 116 *De piscatoribus et uendentibus pisces*: »Item statutum et ordinatum est, quod piscatores uendant pisces recentes in die, in quo applicuerint ad portum ciuitatis et non uendant alibi, nisi in foro piscium...« Isto, knj. II, cap. 57.

⁸² Statut potječe iz 1331. g.; usp. G. Novak, *Dokumenti za povijest ribarstva na istočnoj obali Jadranskoga mora*, Sv. I, Otoci Vis i Hvar, Zagreb 1952, dok. I. Tiskano izd. u MHSJM, sv. III, str. 167—495. Starije izdanje *Statuta Communitatis Lesinae*, Venetiis 1643, Typis Marci Ginamini; usp. I. Strohal, v. bilješku 80, str. 55—57.

⁸³ Usp. MHSJM, sv. III, str. 203—204.

⁸⁴ *Statuta Communitatis Lesinae* II. LXXXIX. *De piscatoribus* 1557, 7 januarii, Lesinae, str. 291 i *De regulatione in sua parte terminationes circa piscatores* 1557, 4 martii, Lesinae, str. 292.

⁸⁵ Š. Županović, Nekoliko zapažnja o ribarstvu Hvara, *Pomorski zbornik* 14, Rijeka 1976, str. 572.

⁸⁶ *Statuta Jadertina cum omnibus reformationibus in hunc usque diem factis, additoque indice locupletissimo, nunc primum typis excussa*. Venetiis, apud Dominicum de Farris. MDLXII. U ovom statutu nije uvršteno sve ono što je sadržavao stari zadarski statut; usp. N. Colak (1962), str. 398 i Z. Herkov, v. bilješku 57, str. 355.

⁸⁷ Usp. Z. Herkov, bilješka 57, str. 356: »U ugovoru koji je Šibenik u povodu prve predaje 1. III. 1322. sklopio s Mlecima navodi se da će knez upravljati gradom s 3 suca i 3 vijećnika, prema običajima i statutu grada Šibenika; usp. Š. Ljubić, *Listine*, I, str. 330 i d.

⁸⁸ Usp. bilješku 78, str. 26.

⁸⁹ Usp. bilješku 80.

⁹⁰ Usp. bilješku 82.

⁹¹ *Statuta Municipalia, Ac Reformationes Magnif. Communitatis Brachiae*, clarissimis P. P. Hieronymus, Ac Vicentio Michaeli Fratribus, Dicata VTINI, MDCLVI; usp: *Statutum et Reformationes insulae BRACHIAE*, MHJSM, Vol. XI, Zagreb 1926, prir. K. Kadlec; usp. A. Cvitanić, *Srednjovjekovni statut bračke komune iz godine 1305*, Supetar 1968.

⁹² Usp. Lucić (1979), II, 1100.

⁹³ Usp. Cvitanić (1964), 29—30.

⁹⁴ Usp. M. Kostrenčić (1956), 100.

⁹⁵ Usp. Th. Archidiaconus (1894), str. 33: »...ceperunt Spalatenses cum Sclavis paulatim conversari, commertiorum negotia exercere, connubia jungere ac paccatos eos sibi et familiares redere.«; usp. A. Cvitanić, bilješka 80, str. 17 i 18.

⁹⁶ G. Novak, *Povijest Splita*, I, Split 1978, str. 366.

⁹⁷ Novak (1978), 359—365; usp. Cvitanić (1964), 17 i 18.

⁹⁸ Cvitanić (1964), 30.

⁹⁹ Cvitanić (1964), l.c.

¹⁰⁰ V. bilješku 72, str. 126.

¹⁰¹ V. bilješku 83,

¹⁰² Usp. Dvornik (1972), str. 457: »...La ville de Šibenik (Sebenico) avait aussi un ancien statut, que l'on retrouve dans un texte datant de 1305 à 1322. Ce statut fut progressivement complété du quatorzième au seizième siècle. Il apparaît très intéressant, car il est presque entièrement d'origine slave.«

¹⁰³ Usp. Z. Herkov, bilješka 57, str. 356; usp: za Zadar, Š. Ljubić, *Listine*, II, str. 412, god. 1347: »Mletački dužd traži da mu se što prije pošalju »statuta et consuetudines scriptae communis Iadere« koje će se ispitati, ispraviti i dopuniti« pro honore nostro et bono civitatis Iadrae.«

¹⁰⁴ Herkov (1982), l.c.

¹⁰⁵ Usp. bilješku 57, *Reformationes* Cap. CCVI, fol. 144.

¹⁰⁶ Novak (1976), 260.

¹⁰⁷ Usp. bilješku 57, *Reformationes* Cap. CCLXXXVI, fol. 169.

¹⁰⁸ Usp. Županović (1963), 18.

¹⁰⁹ *Bilizna sive cherbla* iz Statuta et leges Scardonae, v. *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Jugoslaviae*, koji tumači šturim »vrsta morske ribe«. Zapravo radi se o dvije ribe, a nema sumnje da se u *cherbla* nastavlja → *bla* podešen na ž.r.). To je — budući da znamo za krb, harba, korbet, i navlastito u naše vrijeme zabilježeno *krblja* — jedna od Sciaenida: ili Corvina ili Umbrina ili Sciaena (ovdje je naše *ili* s vrijednošću lat *sive*, a nikako *aut!*).

¹¹⁰ U Statuta et leges Scardonae nalazimo i naziv *iuprinus dentosum* (135/28). Budući da *iuprinus* kao leksem ne bilježe uopće srednjovjekovni glosari, mišljenje je V. Vinje (usmeno saopćenje), da je to *errata lectio*. Pomišlja se na dva moguća iskrivljavanja: *cyprinus* i *in(primis)*. Kako je ovo drugo s paleografskog stajališta prihvatljivije, uzeto je za gotovo i nije se pomišljalo na neku vrstu ili bilo kakav ihtionimski determinativ. Zato je autorima *Lexicon Lat. Medii Aevi Jugoslaviae*, kad su pitali za mišljenje, rečeno da je *falsa lectio*. To tim više što vrlo ozbiljni Pietro SELLA (*Glossario latino-italiano: Veneto-Abruzzi*, str. 300, Città del Castello 1944) uopće ne navodi natuknicu *iuprinus*. Mišljenje je V. Vinje prihvaćeno i u *Lex. Lat. Med. Aevi Jug.*, str. 620 je napisano: IUPRINUS — per errorem pro: inprimis. To i odgovara kontekstu. Mišljenje N. Čolaka (1962), str. 399, pod bilješkom 46) ne djeluje uvjerljivo jer navodi *iuprinus = cyprinus dentosus = aspias rapax*, jer nije jasno zašto bi takva rijetka riba bila spominjana u statutima, gdje se cijene određuju samo za frekventnu ribu.

¹¹¹ Usp. bilješku 72, cap. LXVII. De venditione piscium, MHSJM, vol. III, str. 135: »Et volumus ut hac forma vendantur ad pondus sicut et carnes ad unam libram et dimidiam, que vadit per civitatem nostram, ut dictum est. Iuprinus dentosum ita debeant venundari, unam libram pro v denariis, et non ultra: trilla, anguilla, grongus, bilizna sive cherbla, pro tantodem venundetur; alios vero omnes pisces scamalas dent pro IIII. denariis, pulpes vero dentur III. denariis, salpa pro tantodem, lighna pro IIII. denariis, et non ultra. Omnes autem pisces, qui sunt crilatqui, scilicet: psovina, plosnacha, calatnina, canina, volumus ut venundetur unam libram pro duobus denariis et non amplius.«

¹¹² Ibidem, l.c. »...et quicquid piscator, portaverit pisces ad domum dicens pro familia sua, volumus, quod nullus audeat alias vendere alicui nisi in predicto loco, ut superis sit expressum; et quicunque contra fecerit, solvat bannum II. libras, una pars sit comiti alia comuni nostro, tertia indicatori, emtori vero X solidos solvat, et dividatur modo supra dicto.«

¹¹³ Županović (1963), 30—32.

¹¹⁴ Županović (1963), 26.

¹¹⁵ Usp. Šižgorić (1981), str. 44: »...Canale quoddam videtur uno milliario latum et plerisque in locis angustius, sed apud Prochytam latius. In hoc cadit Tyrus fluvius, in quo sunt molendina nostra, et miscetur mari par fauces intranti. Hic thynni mirae magnitudinis reperiuntur et delphines aspiciuntur ludentes, hic vituli marini saepissime apparent. Dentrices cristatae capiuntur sole existente in Cancro, in Leone et in Virgine, quae quidem magnis in deliciis habentur et huiusmodi, ut aiunt, non capiuntur nisi in Hellesponto. Et ostrea Dalmatico nimium saturata liquore, capiuntur praeteres capitones salpae, scorpeneae, muli, lupi, gobiones, auratae, pargi, loligines et scombri. Et sole ingrediente Taurum copia menarum et sparulorum hamo ex maris fundo trahitur. Ostenduntur interdum et mira piscium monstra prius numquam visa.«

¹¹⁶ Usp. Fortis (1774), str. 149—150. Isti je autor zabilježio na našem jeziku pjesmu P. Divnića: *U pohvalu od grada Šibenika*. Prijevod ove pjesme na talijanski (str. 151) sasvim je proizvoljan i vjerojatno je tome razlog što narječje iste

pjesme Šibenčani nisu razumjeli. Dovoljno je navesti samo nekoliko stihova pa da se to uoči. Tako, npr., stihove:

U toj ti još rici ugori padaju ...

Rike tej još nad slap riba slavom slove,

pržinom jere klap zlatnom se tuj tove ...

(prema T. Matić, *Grada* 9, str. 94, Zagreb 1920).

Navedene stihove A. Fortis je preveo slobodno na ovaj način: »A te porta, o Sibenico, questo fiume Anguille...», e prima ch'ei precipiti dalla sua gran catteratta vi si trova la rinomata Trota, che d'oro si nutrisce.« (str. 151). Ovdje upada u oči da terminologija u poemi P. Divnića, iz XVI stoljeća, nije bila, prema riječima A. Fortisa, razumljiva Šibenčanima krajem XVIII stoljeća. Evo što o tome kaže sam Fortis u bilješci(a) na istoj stranici: »Generalmente il dialetto di questo Poemetto non è inteso da' Sebenzani, nè somiglia ad alcuno de' colti, che s'usano adesso nella Dalmazia Veneta«. Dakle, ne samo da je taj šibenski dijalekat bio nerazumljiv samim Šibenčanima nego niti nije bio sličan ijednome od njegovanih kojima su se služili ljudi tada u Mletačkoj Dalmaciji. Bez sumnje ta Divnićeva terminologija, koja bez sumnje odgovara narodnoj onoga vremena, kako se govorila u gradu Šibeniku, pokazuje daleko veći procenat narodnih, hrvatskih izraza negoli današnja ribarska terminologija na šibenskom području. To znači da su mletački izrazi od njegova vremena pa do danas počeli sve jače prodirati u naš ribarski narodni govor. Takvu jednu pojavu, gotovo u isto vrijeme, imamo kad je riječ o terminologiji P. Hektorovića u njegovom *Ribanju* na otoku Hvaru (usp. *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu* od P. Skoka, Split 1933, str. 80). Ovaj Fortisov podatak je, po našem mišljenju, veoma interesantan za proučavanje podrijetla ribarske terminologije na šibenskom području, o čemu ćemo govoriti kasnije.

¹¹⁷ K. Stošić, *Povijest Šibenika IV/12* (rukopis u muzeju grada Šibenika).

¹¹⁸ *Ibidem*, III/13.

¹¹⁹ *Ibidem*, l. c.

¹²⁰ Usp. Županović (1963), 43.

¹²¹ *Ibidem*, l. c.

¹²² *Ibidem*, str. 44; usp. Fortis (1774), str. 154: »Gli Schilloni lunghi un palmo, de' quali fa cenno il DIFNICO, proprh del Lago Scardonitano, e del seno di Sibenico, sono veramente un boccon ghiotto«.

¹²³ Ovdje se ne radi o ribi već o kozici zvanj »škiljun« (schillone).

¹²⁴ G. Novak, *Rudarstvo i iskorišćavanje rijeka i mora u Dalmaciji u XVIII stoljeću*, *Starine*, knj. 52, Zagreb 1952, str. 33 i 34: »I Cefali singolarmente a certe stagioni, le Orate ed altri pesci molto delicati entravni a numerosi stuoli. La pesca in tal tempo suol essere copiosissima... Se la Pesca dei Cefali succede bene, sogliono in una notte sola prenderne le sedici o le venti milla libre. Una buona parte si consuma fresco, che alla stagione propria riesce assai dilicato, e squisito, ed offre alla gola dei più avidi copioso cibo, e saporito, e a buon prezzo. Quanto rimane si aconcia coll'aceto, o si prepara in altro modo atto a conservarlo; ne riesce ingrato (78. r.) in certi giorni del uerno, quando il mare burrascono nega di potervi pescare liberamente: anzi buona quantità ancora ne avanza ad inviarla fuori della Provincia, e commerciare. Più basso uerso Sebenico trovasi certa specie di pesce propria soltanto di quell'acque chiamato Schilone, che forma un dilicato ornamente delle più fine mense Dalmatine. Fuori di questo tratto è rarissimo ad incontrare, laonde è di pochi altri, fuori de' Sebenzani il poterne gustare. Ma il Dentrice detto Corona, che è pur esso abitatore fedele di quest'acque, è un pesce assai raro, e dilicato, delizia delle mense signorili, e oggetto delle brame de' più avidi mangiatori. Ve n'ha d'altra specie lungo il litorale e sono assai grossi, Egl'è d'una pasta alquanto soda; e bianchissima, ne è pareggiabile nel sapore a quello della Corona«.

¹²⁵ F. Carrara, *La Dalmazia descritta*, Zara 1846, str. 39—40: »Il Prokljan tra Sebenico e Scardona, noto pegli eccellenti squilloni che si pescano...«

¹²⁶ T. Gamulin, *Zadranin Špiro Brusina i njegova nastojanja na unapređenju prirodoslovlja i ribarstva u Zadru*, *Morsko ribarstvo*, Zagreb 1979, 4, str. 123.

¹²⁷ Š. Brusina, *Naravoslovne crtice sa sjeveroistočne obale Jadranskog mora*, Dio četvrti i posljednji, *Rad*, knj. 171, Zagreb 1907, str. 182.

¹²⁸ Š. Županović, Akvakultura i zagađivanje u estuariju rijeke Krke, *Pomorski zbornik*, knj. 19, Rijeka 1981, str. 568—569.

¹²⁹ A. Duméril, Zoologie des poissons voyageurs, *Annuaire scientifique*, Paris 1866, str. 253, bilješka 1.

¹³⁰ Š. Županović i I. Jardas, Fauna i flora Jadrana, Jabučka kotlina (u tisku).

¹³¹ V. Vinja, Jadranska fauna — etimologija i struktura naziva, (dalje JF), 2 vol., Zagreb/Split, 1986.

¹³² Usp. Županović (1987), 45.

¹³³ Ibidem, str. 49.

¹³⁴ Ibidem, str. 47

¹³⁵ Ibidem, l. c.

¹³⁶ Ibidem, str. 58.

¹³⁷ Usp. Županović (1963), 20.

¹³⁸ Ibidem, str. 21.

¹³⁹ Usp. Vinja, JF, passim.

¹⁴⁰ Županović (1987), str. 43—71.

¹⁴¹ Ibidem, str. 58.

¹⁴² Ibidem, str. 57—66.

¹⁴³ Ibidem, str. 50—57.

¹⁴⁴ Usp. Vinja, JF, I, 21.

¹⁴⁵ Usp. Županović (1987), 49.

¹⁴⁶ Usp. Vinja, JF, I, 21.

¹⁴⁷ Usp. Fortis (1774), II, 130.

¹⁴⁸ Ovdje je interesantno navesti jednu anegdodu o *paklari* (peguli), koju je zabilježio A. Fortis (1774, II, 102), kad je u društvu J. Bajamontija, splitskog liječnika i erudite, jedrio jedno poslijepodne po lijepom vremenu između Vrulje i Omiša, nošen jednoličnim i svježim vjetrom. Evo kako on piše o tom događaju u vezi s *paklarom*: »Noi facevamo vela fra la Vrullia ed Almissa portati da un vento fresco, ed uguale dopo il mezzogiorno. Tutti i marinaj stavano in riposo, e'l solo timoniere vegliava in silenzio alla direzione della barca; quando all'improvviso lo udimmo chiamare ad alta voce uno de'compagni, e comandargli, che venisse ad uccidere la *Paklara*. Trovavasi meco il nostro dotto Amico Signor GIULIO BAJAMONTI; egli sospettò di che si trattava, e chiese di vedere il pesce, cui 'l nostro timoniere voleva morto: ma il pesce se n'era fuggito«.

¹⁴⁹ V. Vinja, Contributions adriatiques à l'étymologie française (en marge du FEW 21), *Romania et Slavia Adriatica*, Hamburg 1987, str. 188.

¹⁵⁰ Usp. A. Fortis (1774), II, 130.

¹⁵¹ Usp. V. Vinja, JF, I, 85.

^{151a} V. Vinja, Hrvatska imena za divlju ribu (Chondrichthyes) u mediteranskom prostoru i vremenu, *Rad 376*, Zagreb 1979, str. 251.

¹⁵² P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (dalje ERHSJ), I, Zagreb 1971, str. 776.

¹⁵³ W. Fischer, M. L. Bauchot et M. Schneider (éd.), *Fiches FAO d'identification des espèces pour les besoins de la pêche (Revision 1)*, Méditerranée et mer Noire, Zone de pêche 37, Vol. II, Vertebres, Rome 1987, str. 951.

¹⁵⁴ Etimologija za lat. ACIPENSER nije nedvojbeno utvrđena. Tako je, npr., poznati francuski ihtiolog A. Duméril još u prošlom stoljeću pokušao povezati sa '*acus pennarum*'; što je samo jedno amatersko domišljanje; usp. A. Duméril u: *Annuaire Scientifique*, Paris 1866. Zoologie, des poissons voyageurs, str. 251: »Esturgeon est tiré de *Sturgio* qui, comme *Sturio* de la latinité du moyen âge, provient de *Stor* (grand, long), ancien mot des langues septentrionales encore employé par les peuples du Nord pour désigner ce poisson. Les Italiens, imités plus tard par les Grecs, l'ont nommé *Acipenser* et *Acipensis*, nomen italicum quod Graeci scriptores seriores imitati sunt, dit Schneider, dans la savante édition de l'ouvrage d'Artesi *Synonymia piscium*, p. 124). *Acipenser* a-t-il pour étymologie *acus pennarum*? L'acuité des nageoires pourrait peut-être motiver cette origine«. Jedno je sigurno a to je da to isto *ac* imamo u *acies*, *acus*, *acutus*, *acmen*, *acumen* itd. (iz *akmen je i naše kamen) jer je prvotno služio za rezanje kao i *saksum*, *saxum* što

je povezano sa *securis* i hrvatski *sjekira*, lat. *secare* > ven. *segar* > šibenski *šegät*.

¹⁵⁵ Usp. Fortis (1774), I, 149—150.
^{155a} V. Vinja, Notes ichtyonyniques dalmates, *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* (dalje SRAZ), 9—10, Zagreb 1960, str. 155.

¹⁵⁶ V. Vinja, la fortune du lat. CLUPEA, SRAZ, 15—16, Zagreb 1963, str. 47.

¹⁵⁷ Usp. Skok ERHSJ, I, 41.

¹⁵⁸ Usp. Vinja, JF, I, 401.

^{158a} Naziv *zelembać* koji je zabilježen u Rogoznici za ovu vrstu je dosta recentan u odnosu na *manjavur* koji je D. Lamb1 još u prošlom stoljeću (Lamb1, *Riby adriaticke* 28, 1854) zabilježio u Tisnom na otoku Murteru. Skok (ERHSJ, I, 701) za Žirje navodi naziv *manjavâr*. U pogledu *manjavur* i var. imamo očiti prije-laz *terrestria* → *marina*, a to se najbolje ogleda u izosemantičkim nazivima *zelembać* — i franc. *lézard*. Zato je plauzibilno Skokovo pomišljenje na starije (pred-rimsko) postanje, u prvom redu zbog toga što je riječ o gmazu, dalje, što se čuva formant *-vor*, *-var*, *-vur*, a prekraja se osnova.

¹⁵⁹ Usp. P. Skok, ERHSJ, I, 1971, str. 770.

¹⁶⁰ Naziv *grongus* nije nimalo čudan za srednjovjekovni statut; čudniji je i neočekivaniji venecijanizam u današnjem govoru. Skradinski je naziv *grongo* usamljen, i mogao bi biti, ali nije sigurno venecijanizam jer se leksik toga gradića baš ističe neobično malim brojem venecijanizama. Ako ipak jest, to je onda jedina recentnija posuđenica za ovu vrstu; usp. V. Vinja, JF, I, str. 160.

¹⁶¹ V. Vinja, *Lichthyonomie ragusaine et la Méditerranée*, Firenze, 1976, str. 54—55.

¹⁶² Vinja, JF, I, 264.

¹⁶³ Vinja, JF, I, 266.

¹⁶⁴ Vinja, JF, I, 23.

¹⁶⁵ V. Vinja, Neke etimološke i semantičke bilješke, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta* u Zagrebu, III, str. 149; usp. Skok, ERHSJ, II, 640.

¹⁶⁶ V. Vinja, Analyse du contenu des ichtyonymes. Les noms *Labrax lupus* et de *Chrysophrys aurata*, SRAZ 25—26, 15, 16.

¹⁶⁷ Usp. Vinja, JF, I, 212.

¹⁶⁸ Ibidem, l. c.

¹⁶⁹ Ibidem, l. c.

¹⁷⁰ V. Vinja, Kirnja — un ichtyonyme typiquement dalmate, *Zbornik u čast Petru Skoku*, Zagreb 1985, str. 527.

¹⁷¹ J. Corominas, *Diccionario critico etimológico de la lengua cartellana*, II, Berna 1954, str. 40 (v. original str. 97).

¹⁷² Usp. Vinja, JF, II, 38.

¹⁷³ Usp. Vinja, JF, I, 166.

¹⁷⁴ Usp. Vinja, JF, I, 167.

¹⁷⁵ V. Bilješku 109.

¹⁷⁶ V. Vinja, JF, I, 320.

¹⁷⁷ Ibidem, JF, l. c.

¹⁷⁸ Ibidem, JF, l. c.

¹⁸⁰ Vinja (SRAZ 25/26), 20—22.

¹⁸¹ V. Vinja, En répondant à un appel du Maître: Les noms adriatiques et méditerranéens des Carangidés, SRAZ 26 (1—2), Zagreb 1981, str. 9—55.

¹⁸² V. Vinja, Le sème «adhésif», «collant» et son exploitation en ichtyonymie, SRAZ 43, Zagreb 1977, str. 22.

¹⁸³ Usp. Vinja, JF, II, 10.

¹⁸⁴ V. Vinja, Struktura i etimologija jadranskih naziva za riblje parove tri-lja ~ barbun i skuša ~ lokarda, *Čakavska rič*, 7, Split 1977, 2 (posebni otisak), str. 12.

¹⁸⁵ Ibidem, l. c.

¹⁸⁶ Vinja (SRAZ 25/26), 18.

¹⁸⁷ Usp. Vinja, JF, I, 405, 406.

¹⁸⁸ Usp. Skok, ERHSJ, III, 204.

^{188a} V. Vinja, Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji I, *Čakavska rič*, 1, 1985, str. 71, 72.

¹⁸⁹ V. Vinja, Les noms adriatiques des poissons bruyants (Triglidae et Pagellus mormyrus), *Annales de l'Institut Français de Zagreb*, 3e Série, 2, str. 158.

^{189a} Pagellus *acharne* je također i »sistematičarska besmislenost« u kojoj su sudjelovali počevši od Rondeletiusa pa preko Artedija do modernih sistematičara. *Acharne* je isto što i *aherna/aherla* itd., dakle = kirnja, ali sistematičarima je trebao nazivni binom i uzeli su *acharne* za Pagellus. Rondeletius ga naziva *fravolino* (kako je čuo u 16. st. na rimskoj »peškariji«), a to je iskonski ista riječ što i phager/pager/pagarus, samo u umanjeničkoj tvorbi, dakle, Pager : pagellus : frago : fragolino, fravolino.

¹⁹⁰ Usp. P. Skok, ERHSJ, II, 653.

¹⁹¹ Usp. V. Vinja, JF, I, 436.

¹⁹² Županović (1987), 55.

¹⁹³ V. Vinja, Les noms des Ménidés, SRAZ, 21—22, Zagreb 1966, str. 28.

¹⁹⁴ Ibidem, str. 9.

¹⁹⁵ Ibidem, str. 27.

¹⁹⁶ Usp. Vinja, JF, I, 358.

¹⁹⁷ Ibidem, JF, I, 539.

¹⁹⁸ Usp. Županović, (1963), 21.

¹⁹⁹ Usp. Vinja, JF, I, 352.

²⁰⁰ Ibidem, JF, l.c.

²⁰¹ Ibidem, JF, 366.

²⁰² Usp. P. Hektorović, *Ribanje i ribarsko prigovaranje* (prir. F. Čale), Zagreb 1976, str. 59.

²⁰³ V. Vinja, Semantičke strukture naziva za ribe iz obitelji Labridae, *Rad*, knj. 388 (Posebni otisak), Zagreb 1981, str. 344.

²⁰⁴ Ibidem, str. 346.

²⁰⁵ Usp. Vinja, JF, I, 483.

²⁰⁶ Ibidem, JF, str. 491.

²⁰⁷ Ibidem, JF, str. 107.

²⁰⁸ Ibidem, JF, str. 494.

²⁰⁹ Ibidem, JF, l.c.

²¹⁰ Ibidem, JF, str. 491.

²¹¹ Ibidem, JF, str. 486.

²¹² Ibidem, JF, str. 137—138.

²¹³ Ibidem, JF, l.c.

²¹⁴ Ibidem, JF, str. 288.

²¹⁵ Ibidem, JF, l.c.

²¹⁶ Usp. Vinja (ČR, 1977), 19.

²¹⁷ Usp. Vinja, JF, I, 297—299.

²¹⁸ Ibidem, JF, str. 310.

²¹⁹ Usp. Skok, *ZfrPh* 50, 526.

²²⁰ Vinja, JF, I, 203.

²²¹ V. Vinja, Le lat.* Baba et ses continueurs dans l'ichtyonymie croate, SRAZ, 29—32, Zagreb 1970—71, str. 96—97.

²²² Usp. Vinja (1976), 154—155.

²²³ V. Vinja, Concordances dans l'expression de traits sémiques pour les espèces du genre MUGIL, *Scritti linguistici, in onore di Giovan Battista Pellegrini*, Pisa 1981, str. 905—906.

²²⁴ Usp. Vinja, JF, I, 227.

²²⁵ Usp. Skok, ERHSJ, II, 450.

^{225a} O našim refleksima lat. MUGIL pisao je Vinja u: Contributions dalmates, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* de Meyer-Lübke, RLiR 1957, 21, 262; potvrdu za to nalazimo i kod Belloniusa već sredinom XVI stoljeća. Što se tiče imena »mulet«, veli Belon: à mon avis il est dérivé de la diction latine *mugil*«. (*La nature et diversité des poissons*, p. 205); problemom podrijetla imena za ciplja bavili su se i drugi pisci. Tako, npr., Izidor Seviljski (*Etym.*, 12, 6, 26), početkom VII stoljeća, pisao je da *Mugilis nomen habet quod sit multum agilis*. Vinja (JF, I, 223, bilj. 4), kaže za ovo Izidorovo »tumačenje« da je prije »igra riječima nego etimologija«. S tom i takvom etimologijom Izidorovom nije se

složio također ni učeni lingvist H a s e, u prvoj polovici XIX stoljeća, smatrajući je pogrešnom. Po njemu je najvjerojatnije da »...le mot vient du grec (*muxon*) employé par Aristote (livre V, chap. XI) pour désigner le même poisson dont le corps est très-couvert de mucosités.«; usp. D u m é r i l (1866, 233, 234, bilj. 1).

- ²²⁶ Usp. V i n j a, JF, I, 227.
²²⁷ A. K u r s a r, Povidaje namjenice Šimake, *Mogućnosti*, Split 1984, str. 8.
^{227a} Usp. V i n j a, JF, I, 141.
²²⁸ S. Ž u p a n o v i ć, Zagonetni zvuci u morskim dubinama, *Mornarički glasnik*, 3 1965, str. 406.
²²⁹ Usp. V i n j a, JF, I, 153.
²³⁰ V. V i n j a, De l'importance de la connaissance du référent dans la recherche étymologique: les dénominations de l'orthagoriscus mola, SRAZ 39, Zagreb 1975, str. 7—26; usp. Ž u p a n o v i ć (1987), 52.
²³¹ Usp. V i n j a, JF, I, 47; Isti (SRAZ 43), 261.
²³² Usp. V i n j a, JF, II, 123.
²³³ Ibidem, JF, II, 121—122.
²³⁴ Ibidem, JF, II, 110.
²³⁵ Ibidem, JF, II, 108.
²³⁶ Ibidem, JF, II, 89.
²³⁷ Ibidem, JF, l. c.
²³⁸ Ibidem, JF, l. c.
²³⁹ Ibidem, JF, II, 132.
²⁴⁰ Ibidem, JF, II, 113.
²⁴¹ Ibidem, JF, II, 149.
²⁴² Usp. S k o k, ERHSJ, II, 548.
²⁴³ Usp. V i n j a, SF, II, 141.
²⁴⁴ Usp. P. M a s p e r o, *Histoire Ancienne des peuples de l'orient*, Paris 1876, str. 246: »Le *murex brandaris*, dont on tirait la »pourpre des îles«, s'y trouvait en telle quantité, qu'à une certaine époque l'île prit le nom de Porphyroessa, »la pourprée ...«. Usp. V i n j a (1957, 21), 264, s. v. PURPURA »Prpur« ... 2. coquillages: *prpor* (et par dissimilation *vrpolj*) »*Murex trunculus*«, *pumpar* (île Čiovo), (divji) *pumpar* (île Drvenik) »*M. brandario*«; *prpolj* (Raguse) »*Limax agrestis*« »*Garstenschnecke*« (ARJ 12, 495). Usp. P. S k o k, ERHSJ, III, str. 11, s. v. *porfira*: *prpor* je zacielo dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije«. U nas se također školjka *murex* upotrebljavala za pravljenje grimizne boje, a koju narod naziva i »prpar«, što potječe od *purpur*; usp. M. S u i ć, *Cissa Pullaria-bachium cissense-Episcopus cessensis*, *Arheološki radovi i rasprave* (Posebni oti-sak), Zagreb 1987, str. 202.
²⁴⁵ Fortis (1774), 151.
²⁴⁶ Usp. S k o k, ERHSJ, II, 170.
²⁴⁷ Usp. V i n j a, JF, II, 159.
²⁴⁸ Ibidem, JF, 164.
²⁴⁹ Ibidem, JF, 165.
²⁵⁰ V. V i n j a, Essai d'une approche structurale et étymologique des noms de céphalopode, SRAZ, 33 (1—2), Zagreb 1978, str. 306—307.
²⁵¹ Ibidem, l. c.
²⁵² Ibidem, 309.
²⁵³ Ibidem, 317.
²⁵⁴ Ibidem, 335.
²⁵⁵ Usp. S k o k, ERHSJ, II, 458.
²⁵⁶ Usp. V i n j a (SRAZ 33), 328.
²⁵⁷ Ibidem, 329.
²⁵⁸ Ibidem, 322.
²⁵⁹ Ibidem, 335.
²⁶⁰ Usp. V i n j a, JF, II, 179.
²⁶¹ Ibidem, l. c.
²⁶² Usp. V i n j a, JF, II, 192.
²⁶³ Ibidem, l. c.

LA PECHE ET SA TERMINOLOGIE DANS LA RÉGION DE ŠIBENIK

R é s u m é

La terminologie ichtyologique de Šibenik prouve que cette ville était dans le passé moins portée vers la pêche et la vie maritime que les autres villes côtières. Ce manque d'intérêt est bien visible, et d'une manière évidente, si l'on étudie la terminologie de la pêche en usage dans cette ville. Tandis que toute ville et même chaque village de la côte possède au moins quelques traits archaïques dans le vocabulaire de la pêche, ce qui prouve que la dernière couche de la population (c'est-à-dire les Croates) a hérité sa terminologie des populations qui lui ont précédé, la ville de Šibenik n'en montre point. Mais, d'autre part, dans la terminologie »terrienne« ou »continentale«, les traits plutôt anciens abondent, ce qui parle en faveur des contacts très nourris avec les populations romanes balkaniques.

La terminologie de pêche à Šibenik est franchement récente c'est-à-dire que dans la plus grande partie elle procède de la couche vénitienne. Par là, la ville est tout à fait distincte même de quelques villages situés dans sa propre région: Kaprije, Murter, Jezera, Žirje et, à plus forte raison, de Sevid et de Rogoznica.

La région de Šibenik est déterminée par la très faible présence d'éléments linguistiques dalmates, c'est-à-dire de restes de la latinité prévenitienne. Par le nombre et la fréquence d'éléments vénitiens, donc de la couche la plus récente, cette région est plus marquée que les parties du littoral où abondent les grécismes et les éléments lexicaux empruntés aux parlers de la basse Italie.

Tout ceci est prouvé par une analyse des différences entre les terminologies de la région de Šibenik et celles de Hvar. En effet, la première région, et notamment la ville de Šibenik, ont témoigné d'un caractère en prépondérance slave pour tout ce qui est des noms de poissons et du reste de la faune marine. L'archaïcité que nous rencontrons dans la région de Hvar n'y est pas présente. Ces différences entre les deux terminologies nous portent à la conclusion: la région de Hvar est plus archaïque que celle de Šibenik. En revanche, celle-ci est plus autochtone et son caractère croate est plus marqué.